

EKONOMIKAS UN KULTŪRAS AUGSTSKOLA

Studiju programma “Tiesību zinātnes”

Sandra Golubeva

**BIJUŠO LAULĀTO
KOPIPAŠUMA DALĪŠANAS
TIESISKAIS REGULĒJUMS
UN PROBLEMĀTIKA**

Bakalaura darbs

Darba zinātniskā vadītāja

Viesdocētāja, mg.iur.Jolanta Dinsberga

Rīga 2021

Noslēguma darba novērtējuma lapa

Bakalaura darbs “Bijušo laulāto kopīpašuma dalīšanas tiesiskais regulējums un problemātika” (turpmāk teksta – Darbs) ir izstrādāts Ekonomikas un kultūras augstskolas studiju programmā “Tiesību zinātne”.

Es, Sandra Golubeva, kā Darba vienīgais autors, atļauju Ekonomikas un kultūras augstskolai publiskot savu Darbu pilnā apjomā (ieskaitot arī pilna Darba komplektācijā ietilpstošus Darba failus).

.....
(paraksts, datums)

Darba zinātniskais vadītājs: Jolanta Dinsberga .....
(paraksts, datums)

Darba normkontrolieris: Nataļja Verina .....
(paraksts, datums)

Darba recenzents: .....
(vārds, uzvārds) .....
(paraksts, datums)

Darbs ir ieteikts aizstāvēšanai Valsts pārbaudījuma komisijā.

Studiju programmas “Tiesību zinātne” direktore Karīna Zalcmane

Bakalaura darbs aizstāvēts Valsts pārbaudījuma komisijas 2021. gada ..... sēdē un novērtēts ar atzīmi ( ) .....

Valsts noslēguma komisijas priekšsēdētājs.....
(vārds, uzvārds) .....
(paraksts, datums)

ANOTĀCIJA

Sandra Golubeva. Bakalaura darbs. Bijušo laulāto kopīpašuma dalīšanas tiesiskais regulējums un problemātika. – Rīga: Ekonomikas un kultūras augstskola, 2021.

Bakalaura darba apjoms ir 54 lappuses (neskaitot pielikumus). Darbs satur 2 pielikumus uz 21 lpp. Bakalaura darbs sastāv no Ievada, Analītiskā apskata daļas, Pētījuma rezultātu daļas, Secinājumu un priekšlikumu daļas un Izmantotās literatūras un informācijas avotu saraksta. Darbs satur 2 pielikumus un 40 izmantotās literatūras un informācijas avotus.

Pētījuma aktualitāte: Šobrīd Latvijā šķirto laulību skaits ir pieaudzis par 21% salīdzinājumā ar 2010.gadu. Ņemot vērā šo šķirto laulību pieaugumu, pieaug arī strīdi par bijušo laulāto kopīpašuma izbeigšanu.

Pētījuma mērķis: Izpētīt bijušo laulāto kopīpašuma izbeigšanas tiesisko regulējumu un praktisko īstenošanu, sniegt secinājumus, un izvirzīt iespējamus priekšlikumus konstatēto problēmjaudājumu risināšanai.

Pētījuma metodes: analīze, sintēze, dedukcija, indukcijas, aprakstošās, vēsturiskās un salīdzinošās metodes.

Sasniegtie rezultāti: Sagatavoti priekšlikumi grozījumiem Civillikumā.

Atslēgas vārdi: bijušo laulāto kopīpašums.

АННОТАЦИЯ

Sandra Golubeva. Тема дипломной работы: Правовое регулирование и проблемы раздела совместной собственности бывших супругов. - Рига: Высшая школа экономики и культуры, 2021.

Объем работы составляет 54 страниц (не считая приложений). Работа содержит 2 приложения на 21 стр. Бакалаврская работа состоит из Введения, раздела Аналитического обзора, раздела Результаты исследования, раздела Выводов и предложений и Списка использованной литературы. Работа содержит 2 приложения и 40 источников использованной литературы.

Актуальность исследования: В настоящее время количество разводов в Латвии увеличилось на 21% по сравнению с 2010 годом. В связи с увеличением числа разводов участились и споры о прекращении совместной собственности бывших супругов.

Цель исследования: Изучить правовое регулирование использования, поведения и прекращения совместной собственности бывших супругов и выдвинуть предложения по решению проблемных вопросов.

Методы исследования: анализ, синтез, дедукция, индукция, описательные, исторические и сравнительные методы.

Результаты: Подготовлены предложения по внесению изменений в Гражданский закон.

Ключевые слова: совместное имущество бывших супругов.

ANNOTATION

Sandra Golubeva. Bachelor Thesis. Legal regulation and problems of division of joint property of ex-spouses. – Riga: University of Economics and Culture, bachelor program „Business economics”, 2021.

The volume of the bachelor's thesis is 54 pages (not including appendices). The work contains 2 appendices on 21 pages. The Bachelor's thesis consists of the Introduction, the Analytical Review Part, the Research Results Part, the Conclusions and Suggestions Part and the List of References and Information Sources. The work contains 2 appendices and 40 sources of used literature and information resources.

Research relevance: Currently, the number of divorces in Latvia has increased by 21% compared to 2010. In view of this increase in divorces, disputes over the dissolution of joint property of ex-spouses are also on the rise.

Research goal: To study the legal regulation of the use, conduct and termination of joint property of ex-spouses and to put forward proposals for solving problematic issues.

Research methods: analysis, synthesis, deduction, induction, descriptive, historical and comparative methods.

Main findings: Proposals for amendments to the Civil Law have been prepared.

Keywords: joint property of ex-spouses.

SATURS

IEVADS	7
1. ANALĪTISKAIS APSKATS	11
1.1. Bijušo laulāto kopīpašuma tiesisko attiecību ietvaros lietoto jēdzienu raksturojums un to saturiski analītiskais apsaksts	11
1.2. Bijušo laulāto lietošanas un rīcības problemātika ar kopīpašumu - pamats kopīpašuma izbeigšanai	26
1.3. Bijušo laulāto kopīpašuma izbeigšanas (dalīšanas) principi	27
2. PĒTĪJUMA REZULTĀTI	33
2.1. Bijušo laulāto kopīpašumu dalīšanas vēsturiskie aspekti	33
2.2. Tiesu prakse bijušo laulāto kopīpašumu izbeigšanas lietās	37
SECINĀJUMI UN PRIEKŠLIKUMI	48
IZMANTOTĀS LITERATŪRAS UN INFORMĀCIJAS AVOTU SARAKSTS	50
PIELIKUMI.....	54

IEVADS

Autores izvēlētā darba tēma “BIJUŠO LAULĀTO KOPĪPAŠUMA DALĪŠANAS TIESISKAIS REGULĒJUMS UN PROBLEMĀTIKA” ir aktuāla lielai sabiedrības daļai. Ir pamats apgalvojumam, ka tā ir tipveida problēma, ar ko saskaras bijušie laulātie, kas joprojām atrodas kopīpašuma tiesiskajās attiecībās, bet ne laulāto statusā. Laulības laikā laulātie ģimenes vajadzībām iegādājas īpašumus. Taču ne vienmēr pieļauj un paredz, ka laulība tiks šķirta. Veidojas situācijas, ka šķirot laulību laulāto manta tiek sadalīta, bet viņi joprojām paliek šīs mantas kopīpašnieki, kur katram pieder domājamā daļa. Līdz ar to ir dubult apgrūtināta šāda kopīpašuma lietošana un rīcība ar to. Kad laulība ir šķirta un bijušajiem laulātajiem ir palicis kopīpašums, kas ir kalpojīgs un kalpo ģimenes vajadzībām, ļoti svarīgi ir izvērtēt tālāko rīcību ar šo īpašumu, valdīšanu un lietošanu, ievērojot bērnu (ja tādi ir) labākās intereses. Līdzšinējā pieredze rāda, ka ļoti bieži pēc laulības iziršanas bijušā laulātā prasījums izbeigt kopīpašumu ar otru bijušo laulāto ir ar mērķi no šī kopīpašuma izlikt gan bijušo laulāto, gan paša bērnus. Izbeidzot kopīpašumu, kas ir otra bijušā laulātā un kopīgo bērnu dzīvesvieta, bijušais laulātais parasti mēģina atbrīvoties no pienākuma uzturēt bērnus. No tiesu prakses secināms, ka šādus prasījumus bijušie laulātie konstruē un piesaka kā kopīpašnieks, kuram nekas nav zināms par kopīpašuma izveidošanos, kuram nekas nav zināms, ka sakarā ar citu izšķirtu civillietu viņš apņēmis ar savu kopīpašumu nodrošināt bērniem mitekli un tādēļ atbrīvots no vecāka uztura daļas par nodrošināšanu bērnu ar mājokli. Kritiski ir vērtējami argumenti, ko izmanto bijušie laulātie kopīpašuma izbeigšanā, ka viņiem ir liegtas iespējas lietot kopīpašumu un gūt no tā labumu, ja kopīpašumā dzīvo kopīpašnieku kopējie bērni. Jo katra vecāka pienākums nodrošināt bērnu ar mājokli arī tad, ja pats tajā mājoklī nedzīvo (Zemgales apgabaltiesas spriedums lietā Nr. C15161717, sk.1.pielikumu).

Protams, bijušo laulāto kopīpašums var būt ne tikai māja vai dzīvoklis, bet arī automašīna, dators, televīzors u.c. sadzīvē lietojamas lietas, jo arī šīs lietas katra par sevi nav dalāmas.

Autore uzskata, ka šādās strīda kategorijas lietās tiesām būtu jāizvērtē kopīpašuma dibināšanas mērķis – jāizvērtē apstākļi, kas saistāmi ar kopīpašuma nodibināšanu, lai noteiktu tā nodibināšanas noteikumus kā to prasa Civillikuma 1074.pants.

Nav ne mazāko šaubu, ka laulības šķiršanas rezultātā iegūtais kopīpašums ir radīts ar mērķi nodrošināt ģimeni ar mājokli vai transportu, vai mācību līdzekli un ir veids kā abi vecāki nodrošina kopīgos bērnus ar uztrulīdzekļu daļu – mājokli, izglītību un pārējo bērniem nepieciešamo, kā tas ir noteikts Civillikuma 177.pantā. Un šajā gadījumā kopīpašuma izbeigšana ir iespējama tikai tādā veidā, kas nekaitē bērnu interesēm un parasti kopīpašums ir

atstājams tam no vecākiem, kurš uzņēmie rūpes par bērniem vai arī atstājam nedalīts, kamēr bērni sasnieguši pilngadību un spēj paši sevi apgādāt.

Darba nosaukumā autore ir lietojusi terminu bijušo laulāto kopīpašuma izbeigšanas tiesiskais regulējums, neskatoties uz to, ka Civillikuma 1075.pantā saistībā ar kopīpašuma izbeigšanu tiek lietots termins kopīpašuma dalīšana. Te jāpaskaidro, ka Civillikums ir pieņemts 1937.gadā un tā autori izmantoja tādu valodas formu un terminus, kādus tajā laika lietoja, jo faktiski kopīpašums savā rašanas brīdī ir sadalīts noteiktās domājamās daļās un tad, kad ir runa par dalīšanu Civillikuma 1074.pantā un 1075.pantā, runa ir par kopīpašuma izbeigšanu, piemērojot noteiktus kopīpašuma izbeigšanas veidus. Civillikuma 1074.pantā un 1075.pantā lietotais termins “dalīšana” vairāk attiecas uz par šo īpašumu iegūto līdzekļu sadali, nevis uz paša kopīpašuma reālu sadali. Jau no pašas kopīpašuma definīcijas izriet, ka kopīpašuma reāla sadale nav iespējama, ja tā ir iespējama, tad tas vairs nav kopīpašums.

Autore norāda, ka juridiskās literatūras ir maz un nav atsevišķu pētījumu par bijušo laulāto kopīpašuma dalīšanu, tāpēc autore ir analizējusi ne vien pieejamo literatūru, bet arī tiesu praksi, kurā arī ir lietoti termini “kopīpašuma dalīšana” ar nozīmi “kopīpašuma izbeigšana”.

Darba nosaukumā tiek lietots termins “kopīpašuma dalīšana”, tas tiek saprasts arī kā “kopīpašuma izbeigšana”. Šis ir izņēmuma gadījums, kad autore ar vienādu nozīmi lieto terminus “kopīpašuma dalīšana” un “kopīpašuma izbeigšana”, jo paši par sevi vārdi “dalīšana” un “izbeigšana” nav ar vienādu nozīmi un ņemot vērā, ka juridiskajā literatūrā nav konsekvences šo terminu lietošanā, līdz ar to, autore darbā izmantos abus šos terminus gan kopīpašuma dalīšana, gan kopīpašuma izbeigšana.

Kopīpašums ir pastāvējis un pastāvēs vienmēr, par ko vienmēr aktuāls būs šis kopīpašuma izbeigšanas jautājums. Par kopīpašuma tiesību teorētisku konstrukciju izstrādi jāpateicas romiešu juristiem, viņuprāt, nav iespējamas vairāku personu sevišķās tiesības uz vienu un to pašu mantu pilnā apmērā - plurium dominium in solidum, taču iespējams un bieži sastopams ir kopīpašums domājamās daļās - pro partibus indivisis. Vienlaicīgi tiek dalīta nevis manta, bet gan īpašuma tiesības uz mantu. Kopīpašuma tiesība ir īpašuma tiesības, kas pieder uz vienu un to pašu nedalītu lietu vairākām personām nevis reālās, bet tikai domājamās daļās.

Kopīpašuma rašanās diemžēl ir neizbēgama, kas izveidojas mantošanas rezultātā, vai laulības šķiršanas gadījumā, kad starp laulātajiem ir pastāvējušas likumiskās laulāto attiecības vai līgumiskās laulāto mantiskās attiecības, nosakot visas mantas kopību. Kopīpašums var rasties arī uz tiesiska darījuma, likuma, tiesas sprieduma vai administratīvā akta pamata. Līdz ar to normai ir būtiska nozīme arī citās tiesību sistēmas jomās, piemēram, ģimenes, mantojuma un saistību tiesībās. Kopīpašums var tikt nodibināts arī tiesiska darījuma rezultātā īpašniekam

atsavinot domājamo daļu sava īpašuma. Līdz ar ko vienlaikus tiek uzskatīts, ka tas kā viens no īpašuma tiesību aprobežojumiem gan apgrūtina kopīpašniekus, gan potenciāli kaitē pašai lietai, kas var ciest no kopīpašnieku nevienprātības. Tādēļ gan normatīvais regulējums, gan tiesību zinātne atbalsta kopīpašuma izbeigšanu, kad tas ir iespējams.

Īpaši būtiski šis regulējums būtu attiecībā uz bijušajiem laulātajiem, jo šajā gadījumā izbeidzot kopīpašumu var ciest bērnu intereses ko sargā speciālā norma Bērnu tiesību aizsardzības likums.

Izvēlētās darba tēmas aktualitāte skaidrojama ar to, ka šobrīd Latvijā šķirto laulību skaits ir pieaudzis par 21% salīdzinājumā ar 2010.gadu. Ņemot vērā šo šķirto laulību pieaugumu, pieaug arī strīdi par laulāto kopīgo mantu dalīšanu un kopīpašuma izbeigšanu. Ja saistībā ar laulāto kopīgās manta dalīšanu ir izstrādāta noteikta tiesu prakse, tad attiecībā uz bijušo laulāto kopīpašumu izbeigšanu vēl ar vien tiesās tiek piemērotas vispārējās normas, neņemot vērā bērnu intereses, kas definētas Bērnu tiesību aizsardzības likumā.

Ņemot vērā, ka pa šo darbu tēmu nav pietiekami plašs literatūras avotu klāsts, autore atlasīja tiesu praksi un analizēja to kopumā. Tika atlasīti un analizēti 10 spriedumi, bet pielikumā pievienoti tie spriedumi, kuri publiski nav pieejami Augstākās tiesas mājaslapā un kurus autore personīgi anonimizējusi.

Pētījuma objekts — tiesiskās attiecības starp bijušajiem laulātajiem saistībā ar kopīpašuma izbeigšanu.

Pētījuma priekšmets — bijušo laulāto kopīpašuma dalīšanas tiesiskais regulējums.

Darba mērķis — bijušo laulāto kopīpašuma lietošanas, rīcības un dalīšanas tiesiskā regulējuma un praktiskās īstenošanas izpētes rezultātā atspoguļot, atklāt, izdarīt secinājumus un sniegt priekšlikumus konstatēto problēmjautājumu risināšanai.

Lai sasniegtu izvirzīto mērķi bakalaura darbā tiek noteikti šādi uzdevumi:

1. apskatīt bijušo laulāto kopīpašuma tiesisko attiecību ietvaros lietoto jēdzienu raksturojumu un to analītisko saturu;
2. atspoguļot bijušo laulāto lietošanas un rīcības ar kopīpašumu problemātiku kā pamatu kopīpašuma izbeigšanai.
3. pētīt bijušo laulāto kopīpašuma izbeigšanas (dalīšanas) principus;
4. aplūkot bijušo laulāto kopīpašumu dalīšanas vēsturiskos aspektus;
5. Izpētīt un analizēt tiesu praksi bijušo laulāto kopīpašumu izbeigšanas lietās.

Bakalaura darba izstrādē autore izmantos šādas vispārzinātniskās pētīšanas metodes:

1. aprakstošā metodē – lai izpētītu bijušo laulāto kopīpašuma dalīšanas tiesisko regulējumu,

apkopojot informāciju un pamatojoties uz izpētīto, darba autore sniegs skaidrojumu, kā arī noteiks problēmas, analizējot tiesu praksi, un ieteiks problēmu risinājumus;

2. analītiskā metode – tiks izmantota, lai analizētu kopīpašuma dalīšanas tiesisko regulējumu, kā arī, lai analizētu tiesību normu interpretācijas un praktiskās pielietošanas izrietošos problēmjautājumus, veicot tiesu prakses atbilstošo izpēti;

3. induktīvā pētniecības metode – tiks pielietota vispārīgo spriedumu un secinājuma izdarīšanai kopīpašuma dalīšanas tiesiskajā regulējumā un problemātikā, kopējām tendencēm tiesību normu interpretācijā, praktiskajā pielietošanā un tiesu praksē;

4. deduktīvā pētniecības metode – tiks izmatota slēdzienu izdarīšanai kopīpašuma dalīšanas tiesiskajā regulējumā, kā arī slēdzienu izteikšanai par tiesu prakses un dažādu autora viedokļiem.

Tiesību normu interpretācijas metodes:

1. vēsturiskā pētniecības metode – tiks izmantota pētot kopīpašuma dalīšanas tiesību normu izcelsmi un attīstību un izvērtējot tā laika tiesiskās vajadzības izpētīt sociālo un tiesisko situāciju normatīvajos aktu radīšanas laikā;

2. gramatiskā interpretācijas metode – tiks pielatota bijušo laulāto kopīpašuma dalīšanas tiesisko regulējumu reglamentējošo normatīvo aktu un nozīmes izzināšanai, noskaidrojot tiesību normas jēgu no valodnieciskā viedokļa;

3. sistēmiskā interpretācijas metode – tiks pielietota bijušo laulāto kopīpašuma dalīšanas tiesisko attiecību reglamentējošo normatīvo aktu jēgas un būtības izzināšanai saistībā ar to specifisko lomu un vietu vienotās tiesību sistēmas ietvaros;

4. teleoloģiskā interpretācijas metode – tiks pielietota bijušo laulāto kopīpašuma dalīšanas tiesiskajā regulējumā, lai noskaidrotu likumdevēja mērķi, pieņemot attiecīgās regulējošās tiesību normas.

Pētījuma ierobežojumi. Darba autore norāda, ka darbs galvenokārt veidots balstoties uz normatīvajiem aktiem, dažādu autoru rakstiem, juridiskajā literatūrā un rakstos pieejamo informāciju un tiesu praksi. Tomēr jāatzīmē, ka zinātniskās literatūras avotu loks Latvijā ir salīdzinoši šaurs tiesas sprieduma institūtam (attiecībā uz bijušo laulāto kopīpašuma izbeigšanu). Ierobežojumi ir arī Civillikuma 1067.—1075. pantu robežās, kas regulē kopīpašuma lietošanu, rīcību un dalīšanu. Ierobežots arī laikā no 1992.gada, kad tika pieņemts likums “Par atjaunotā Latvijas Republikas 1937.gada Civillikuma ievada, mantojuma tiesību un lietu tiesību daļas spēkā stāšanās laiku un piemērošanas kārtību”, līdz 2020.gadam.

Bakalaura darbs sastāv no ievada, divām nodaļām, secinājumiem un priekšlikumiem, un izmantotās literatūras un informācijas avotu saraksta.

1. ANALĪTISKAIS APSKATS

1.1. Bijušo laulāto kopīpašuma tiesisko attiecību ietvaros lietoto jēdzienu raksturojums un to saturiski analītiskais apsaksts

Izvēlētās tēmas ietvaros autore sākumā skatīs, kas tad ir jēdziens bijušo laulāto kopīpašums, tā lietošana, rīcība un izbeigšana, kas veido to analītisko saturu, bet arī pievērsīs uzmanību vispārējā rakstura jautājumiem attiecībā gan uz kopīpašumu kopīpašumā, gan kopīpašnieku darbībām ko izmantos darba turpinājumā tālāk analizējot, lai izprastu šo lietas būtību un problemātiku.

Kopīpašums ir īpašumtiesību apgrūtinājums, kas kopīpašniekiem uzliek specifiskus pienākumus un nosacījumus. Atrāšanās kopīpašumā ir apgrūtināta ar to, ka ar savām domājamām daļām to īpašnieks var rīkoties tikai, ja tam piekrīt pārējie kopīpašnieki.

Kopīpašuma rašanās ir trīs veidi: 1) darījums; 2) tāda gadījuma iestāšanās dēļ, kura rezultātā notiek neatdalāma lietu savienošanās (piemēram, izlijusi nafta graudu kaltē, un graudi ir samirkuši šajā naftā); 3) mantošanas rezultātā.

Autore darbā apskata situāciju, kā kopīpašums izveidojās laulības šķiršanas gadījumā, kad starp laulātajiem ir pastāvējušas likumiskās laulāto attiecības vai līgumiskās laulāto mantiskās attiecības, nosakot visas mantas kopību.

Bijušo laulāto kopīpašumu nevar jaukt ar laulāto kopīgo mantu, jo Civillikumā nav tāda termina laulāto kopīpašums. Uz šīm terminu atšķirībām norāda arī Civillikuma Ģimenes tiesību daļā lietotais termins "kopīga manta", nevis "kopīpašums". Kā redzams no Civillikuma 1067.panta, ka kopīpašums ir īpašuma tiesība, kas pieder uz vienu un to pašu nedalītu lietu vairākām personām nevis reālās, bet tikai domājamās daļās, tā ka sadalīts vienīgi tiesību saturs (Civillikums, 2007).

Autore nedaudz ieskatīsies kā veidojas laulāto kopīgā manta. Juridiskajā literatūrā tiek pausts viedoklis, ka nekustamā īpašumā piederībā pastāv divas prezumpcijas – laulāto kopīgās mantas esības prezumpcija un nekustamā īpašuma piederības prezumpcija. Laulāto kopīgās mantas esības prezumpcija izriet no Civillikuma 91.panta otrās daļas, kas nosaka, ka tas, ka zināma manta ir atsevišķa, jāpierāda tam laulātajam, kas to apgalvo. Nekustamā īpašuma piederības prezumpcija izriet no Civillikuma 994.panta pirmās daļas, kas nosaka, ka par nekustamā īpašuma īpašnieku atzīstams tikai tas, kas par tādu ierakstīts zemesgrāmatā.

Bijušo laulāto strīdi par nekustamā īpašuma piederību, tiek izšķirti divējādi – lieta tiek izspriesta saskaņā ar laulāto kopīgās mantas esības prezumpciju vai nekustamā īpašuma piederības prezumpciju. Tiek secināts, ka Civillikuma nodaļu par laulāto likumiskajām mantiskajām

attiecībām nevar tulkot sašaurināti. Ja tiek konstatēts, ka Civillikuma 89.panta otrā daļa ir speciālā norma attiecībā pret 994.panta pirmo daļu, tad, savukārt, tālāk ir jāanalizē 89.pants kopsakarībā ar 90. un 91.pantu. Tādēļ ir jāievēro Civillikuma minēto pantu uzbūves īpatnības un normu jēga, konkrēti, ka Civillikums nedod priekšroku laulāto mantas kopības sistēmai, tieši otrādi, vēsturiski jau no pašiem Civillikuma veidošanas pirmsākumiem laulāto mantas šķirtības sistēmai tiek dota priekšroka attiecībā pret mantas kopības sistēmu. Civillikumā katrs no laulātajiem tiek noteikts kā atsevišķs tiesību subjekts, kas pats par sevi iegūst tiesības un uzņemas pienākumus, radot tiesiskas sekas.

Konkrēti, uzmanība ir jāpievērš Civillikuma 89.panta otrās daļas tekstam "šaubu gadījumā jāpieņem, ka šī manta (laulāto kopīga manta) pieder abiem līdzīgās daļās". Civillikuma 89.panta otrā daļa definē laulāto kopīgo mantu, un tālāk izdara slēdzienu - ja rodas šaubas par katram laulātajam piederošu daļu no šīs kopīgās mantas, tad kopīgā manta dalāma līdzīgās daļās. Šeit netiek domāts gadījums, ja rodas šaubas par mantas statusu vispār - vai tā ir kopīga vai atsevišķa manta. Mantai, par kuras statusu rodas šaubas, nav piemērojama Civillikuma 89.panta otrā daļa, kur noteikts, kā dalāma laulāto kopīgā manta un par to, ka šī manta ir kopīga (nevis atsevišķa), strīds nepastāv - strīds ir tikai par kopīgās mantas sadalījumu daļās. Izspriežot, cik liela ir katra laulātā domājamā daļa kopīgajā mantā, tiesas galvenokārt ņem vērā Civillikuma 89.panta otro daļu un piespriež katram laulātajam $\frac{1}{2}$ domājamo daļu.

Civillikuma 89.panta otrajā daļā tiek lietots jēdziens laulāto "kopīga manta". Civillikuma Ģimenes tiesību daļā netiek lietots jēdziens "kopīpašums", ar to norādot, ka starp šiem jēdzieniem Civillikuma Ģimenes tiesību daļā un Lietu tiesību daļā nav liekama vienādības zīme. Laulāto kopīgais īpašums nav identisks kopīpašumam Civillikuma Lietu tiesību daļas izpratnē. Civillikuma Lietu tiesību daļā noteiktais kopīpašums ir vispārīga norma, bet Civillikuma Ģimenes tiesību daļā subjekti ir savstarpēji saistīti arī ar laulības institūtu, un līdz ar to ģimenes tiesībās kā speciāla norma ir lietojams termins "kopīga manta", "kopīgais īpašums" (Bergmane, 2006).

Bijušo laulāto kopīpašums ietilpst kopīpašuma definīcijā, kas ir dota Civillikuma 1067.pantā - Īpašuma tiesība, kas pieder uz vienu un to pašu nedalītu lietu vairākām personām nevis reālās, bet tikai domājamās daļās, tā ka sadalīts vienīgi tiesību saturs, ir kopīpašuma tiesība (Civillikums, 2007).

Kopīpašuma plašāka nozīme un tā dažādie kopīpašuma veidi ir atrunāti Civillikuma komentāros (Grūtups & Kalniņš, 2002).

Ar kopīpašumu plašākā nozīmē saprotams tāds vairāku personu īpašums uz vienu un to pašu lietu, kā rezultātā katram kopīpašniekam (salīdzinājumā ar pārējiem kopīpašniekiem) ir

kvalitatīvi līdzīgs tiesiskais stāvoklis attiecībā pret kopējo lietu.

Civillikumā paredzēti divi kopīpašuma veidi - t.s. dalītais kopīpašums un nedalītais kopīpašums. Dalītā kopīpašuma institūts pārņemts (recipēts) no romiešu tiesībām, savukārt nedalītā kopīpašuma institūts - no ģermāņu tiesībām.

Bijušo laulāto kopīpašums ir nedalītais kopīpašums. Nedalītais kopīpašums pastāv attiecībā uz tādām lietām, kuras ietilpst vairākām personām piederošā kopmantā jeb t.s. "koprokas" mantā; tāpēc to dēvē arī par koprokas īpašumu. Šādu kopīpašumu var nodibināt vienīgi likumā tieši norādītajos gadījumos. Saskaņā ar Civillikumu nedalītais kopīpašums pastāv attiecībā uz "laulāto mantas kopībā" (Vēbers, 2000).

Bijušo laulāto kopīpašums var būt ne tikai nekustamais īpašums - māja vai dzīvoklis, bet arī kustamā manta - automašīna, dators, televizors u.c. sadzīvē lietojamas lietas. Nekustamais īpašums ir viena no nozīmīgākajām un cilvēkam vērtīgākajām lietām. Tiesības uz īpašumu Latvijā nosaka Satversmes 105.pants, kas garantē vienu no cilvēka būtiskākajām pamattiesībām un ietver norādi, ka īpašuma tiesības var tikt ierobežotas tikai likumā noteiktajā veidā. Viens no veidiem ir bijušo laulāto kopīpašums, kas ir saistīts ar absolūto īpašuma tiesību ierobežošanu, pamatojoties uz likumu, jo kopīpašums pēc savas būtības katram kopīpašniekam nosaka rīcības robežas, kas noteiktas Civillikuma trešās daļas, trešās nodaļas 5.apakšnodaļā 1068. pantā, kas noka, ka rīkoties ar kopīpašuma priekšmetu, kā visumā, tā arī noteiktās atsevišķās daļās, drīkst tikai ar visu kopīpašnieku piekrišanu; bet ja kāds no viņiem rīkojas atsevišķi, tad šī rīcība nevienam nav spēkā, bet arī uzliek pēdējam pienākumu atlīdzināt pārējiem zaudējumus, kas viņiem ar to nodarīti.

Neviens atsevišķs kopīpašnieks nevar bez visu pārējo piekrišanas ne apgrūtināt bijušo laulāto kopīpašuma priekšmetu ar lietu tiesībām, ne atsavināt to visā tā sastāvā vai pa daļām, ne arī kautkādi to pārgrozīt. Tādēļ katram kopīpašniekam ir tiesība protestēt pret tādu viena vai visu pārējo kopīpašnieku rīcību, un šo tiesību viņam nevar atņemt ar balsu vairākumu.

Izņēmums no šiem noteikumiem pielaižams tajā gadījumā, kad kāds no kopīpašniekiem izdara kopīpašuma priekšmetā tādas pārgrozības, ko prasījusi nepieciešama vajadzība, piemēram, nepieciešamu ēkas izlabojumu. Tad viņam ir tiesība prasīt no pārējiem kopīpašniekiem, lai tie samērīgi atlīdzina viņa izdoto summu līdz ar procentiem (Civillikums, 2007).

Autore apskatīs bijušo laulāto rīcības ar kopīpašumu tiesisko regulējumu, apskatot vispārējās normas, kas regulē rīcību ar kopīpašumu.

Civillikuma 1068.pantu regulēta kopīpašnieku rīcība ar visu kopējo lietu vai tās daļu (sastāvdaļu). Šādu rīcību nepieciešams nošķirt no viena kopīpašnieka tiesiskas rīcības ar viņam piederošo domājamo daļu (Civillikuma 1072.pants, 01.09.1992.), jo domājamā daļa ir

bezķermeniska lieta un tā - kā iedomāts lielums - nesakrīt ar kādu noteiktu kopējās lietas ķermenisku daļu (Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta spriedumi un lēmumi 1999, spriedums lietā Nr.SKC-58, 203.-206 .lpp.).

Arī rīcības veidi ar bijušo laulāto kopīpašumu ir pakļauti vispārējam kopīpašuma regulējumam. Civillikuma 1068.panta izpratnē ar "kopīpašnieku rīcību", kas sevī ietver arī kopējās lietas pārvaldīšanu, pirmkārt, saprotama tiesiska rīcība, t.i., kopējās lietas vai tās daļas atsavināšana, kā arī liettiesisku un saistībtiesisku apgrūtinājumu nodibināšana attiecībā uz šo lietu (piemēram, kopējās lietas pārdošana, ieķīlāšana, iznomāšana). Otrkārt, ar šādu rīcību saprotama faktiskā rīcība (piemēram, kopējās lietas apbūvēšana, remonts vai pārbūve, šīs lietas patērēšana). Treškārt, kopīpašnieku rīcība var būt vērsta arī uz kopējās lietas izmantošanas mērķa maiņu (piemēram, lauksaimniecībā izmantojamās zemes pārveidošana par lidlauku, dzīvojamo telpu pārveidošana par veikala telpām).

Bijušo laulāto rīcības ar kopīpašumu neatņemama sastāvdaļa ir visu kopīpašnieku piekrišana. Tā kā katra kopīpašnieka tiesība attiecas uz visu kopējo lietu, rīcībai ar šo lietu vai tās daļu (pēc vispārīgā principa) nepieciešama visu kopīpašnieku piekrišana. Kopīpašnieks savu piekrišanu var izteikt pirms attiecīgās rīcības uzsākšanas (piemēram, izdodot pilnvaru citam kopīpašniekam rīcībai ar kopējo lietu vai piekrītot kopējās lietas pārbūvei), vienlaikus ar tās uzsākšanu (piemēram, kopīgi ar pārējiem kopīpašniekiem noslēdzot pirkuma, ķīlas vai nomas līgumu ar trešo personu), kā arī pēc tās izdarīšanas ar vēlāku apstiprinājumu (piemēram, piekrītot otra kopīpašnieka noslēgtam nomas līgumam par kopējās lietas iznomāšanu citai personai vai jau veiktam kopējās lietas remontam) (Civillikuma 1434., 1431.pants, 01.09.1992.). Minētās piekrišanas nepieciešamība vienlaikus nozīmē arī to, ka ikviens kopīpašnieks (neatkarīgi no viņam piederošās domājamās daļas lieluma) var izlietot savu "absolūtā veto" tiesību, nepiekrītot kādai rīcībai ar kopējo lietu. Šajā ziņā izšķirošā ir nevis kopīpašnieku vairākuma griba (Civillikuma 1068.panta 2.daļa, 01.09.1992.) vai konkrētās rīcības objektīva atbilstība visu kopīpašnieku interesēm, bet gan atsevišķu kopīpašnieku subjektīvā griba. Tā, piemēram, gadījumā, ja kopīpašnieks kopīgi ar pārējiem kopīpašniekiem izdod pilnvaru rīcībai ar kopējo lietu, bet vēlāk šo pilnvarojumu vienpusēji atsauc, līdz ar atsaukumu vairs nepastāv arī visu kopīpašnieku piekrišana (Grūtups & Kalniņš, 2002)

Attiecībā uz bijušajiem laulātajiem saņemt visu kopīpašnieku piekrišanu rada problēmas, jo starp bijušajiem laulātajiem parasti valda nesaskaņas, kas arī ir bijušas par pamatu laulības iziršanai. Līdz ar to bijušajiem laulātajiem ir praktiski neiespējami saņemt kopīpašnieku piekrišanu rīcībai ar kopīpašumu.

Ja kopīpašnieku – bijušo laulāto tiesiska rīcība attiecas uz nekustamu lietu un izpaužas,

piemēram, kā šīs lietas pārdošana vai ieķīlāšana trešai personai (ieguvējam), ieguvēja īpašuma (ķīlas tiesības) nostiprināšanai zemesgrāmatā nepieciešama arī visu kopīpašnieku t.s. zemesgrāmatu piekrišana (Zemesgrāmatu likums 61.pants l.daļa 2.punkts, 05.04.1993.), kas var būt izteikta pašā pirkuma (ķīlas) līgumā, atsevišķā aktā vai, parakstot nostiprinājuma lūgumu (Zemesgrāmatu likums 68.pants, 05.04.1993.). Jāatzīmē, ka zemesgrāmatu piekrišanai ir procesuāltiesisks raksturs un to nepieciešams nošķirt no kopīpašnieku (materiāltiesiskās) piekrišanas pašam darījumam, uz kura pamata izdarāms nostiprinājums zemesgrāmatā (Zemesgrāmatu likums 44.pants, 05.04.1993.). Tāpēc, piemēram, gadījumā, ja kopīpašnieks ir piekritis kopējās lietas pārdošanai, kopīgi ar pārējiem kopīpašniekiem noslēdzot pirkuma līgumu, bet vēlāk nepamatoti atsakās dot zemesgrāmatu piekrišanu, tas ir šķērslis vienīgi tūlītējai nostiprinājuma izdarīšanai, jo šādā gadījumā ieguvējs var prasības kārtībā panākt viņa īpašuma nostiprināšanu zemesgrāmatā (Civillikuma 1478., 1479.pants, 01.09.1992.).

Civillikuma 1068.panta 1. un 2.daļā ir norādīta dispozitivitāte un izņēmumi. Civillikuma 1068.panta 1. un 2.daļas noteikumi nav imperatīvos normas, tāpēc kopīpašnieki ar īpašu vienošanos var noteikt, ka (jebkādai vai arī konkrētai) rīcībai ar kopējo lietu ir pietiekoša arī kopīpašnieku vairākuma piekrišana (Тютрюмов, 1927).

Bez tam gadījumā, ja noteikta kopējās lietas dalīta lietošana kā nosaka Civillikuma 1070.panta 1 .daļa, katram kopīpašniekam – bijušajam laulātajam parasti ir tiesība viņa valdījumā un lietošanā nodoto daļu arī patstāvīgi iznomāt vai izīrēt (Grūtups & Kalniņš, 2002). Visbeidzot, saskaņā ar Civillikuma 1068.panta 3.daļu bijušajam laulātajam nav nepieciešama otra kopīpašnieka piekrišana gadījumā, ja kāds no kopīpašniekiem veicis kopējā lietā tādas pārgrozības, ko prasījusi nepieciešama vajadzība (respektīvi, ja kopīpašnieks taisījis kopējai lietai nepieciešamus izdevumus).

Atbilstoši Civillikuma 1068.panta l.daļai viena kopīpašnieku rīcība ar kopējo lietu vai tās daļu (sastāvdaļu) bez otra kopīpašnieka piekrišanas nav spēkā, bet atbilstoši Civillikuma 1068.panta 2.daļas noteikumiem katram kopīpašniekam ir tiesībaprotētēt pret šādu viena kopīpašnieka rīcību. Bez tam vainīgajam kopīpašniekam ir pienākums atlīdzināt šādas rīcības rezultātā otram kopīpašniekam nodarītos zaudējumus (Civillikuma 1068.panta l.daļa, 01.09.1992.).

Bijušo laulāto rīcības ar kopīpašumu spēkā neesamība. Ja kopīpašnieks, pamatojoties uz tiesisku darījumu, rīkojies ar kopējo lietu (piemēram, to atsavinājis vai iznomājis trešai personai) bez otra kopīpašnieka piekrišanas, šāds darījums nav spēkā. Prasību par minētā darījuma atzīšanu par spēkā neesošu, pamatojoties uz Civillikuma 1068.panta l.daļu, var celt otrs kopīpašnieks. Spēkā neesamība attiecas uz visu darījumu, (Konrādi, Valters, 1935, 201.lpp.).

Ja bijušo laulāto kopējā lieta, pamatojoties uz spēkā neesošu darījumu, nonākusi trešās personas valdījumā, kopīpašniekam ir tiesība to atprasīt no šīs personas ar īpašuma prasību (Civillikuma 1044.pants, 01.09.1992.) vai prasību par netaisni iedzīvotā atdošanu (Civillikuma 2389.pants, 01.09.1992.). Tomēr gadījumā, ja kopīpašnieks bez otra kopīpašnieka piekrišanas nodevis kopīpašumā esošu kustamu lietu trešai labticīgai personai kā rokas ķīlu, šī persona iegūst ķīlas tiesību uz visu lietu (Civillikuma 1296.pants, 01.09.1992.), un otram kopīpašniekam nav tiesības šo lietu atprasīt; labticīgais ķīlas ņēmējs nav uzskatāms ne par prettiesīgu valdītāju, ne arī par netaisni iedzīvojušos. Tāpat minētā atprasījuma tiesība nepastāv, ja kopīpašnieks bez otra kopīpašnieka piekrišanas atsavinājis kustamu lietu trešai labticīgai personai, jo šajā gadījumā (līdzīgi kā Civillikuma 719.panta 3.teikumā minētajā gadījumā) piemērojami Civillikuma 1065.panta noteikumi (Grūtups & Kalniņš, 2002). Kā vienā, tā otrā gadījumā aizskartajam kopīpašniekam ir tiesība prasīt no vainīgā kopīpašnieka vienīgi viņam nodarīto zaudējumu atlīdzību (Civillikuma 1068.panta 1.daļa, 01.09.1992.).

Bijušajam laulātajam ir tiesība protestēt pret otra kopīpašnieka rīcību. Plašākā nozīmē ar tiesību protestēt pret otra kopīpašnieka rīcību saprotama tiesība nepiekrīst kādai rīcībai ar kopējo lietu, bet gadījumā, ja viens kopīpašnieks jau rīkojies bez otra kopīpašnieka piekrišanas, - tiesība prasīt šādas rīcības atzīšanu par spēkā neesošu (piemēram, noslēgtā nomas līguma atzīšanu par spēkā neesošu) vai tās izbeigšanu (piemēram, uzsākto pārbūves darbu izbeigšanu). Ja kopīpašnieks ar savu rīcību aizskar otra kopīpašnieka valdījuma un lietošanas tiesību vai vispār īpašumu uz kopējo lietu, otram bijušajam laulātajam atkarībā no apstākļiem ir tiesība prasīt 1) valdījuma traucējuma novēršanu vai atņemta valdījuma atjaunošanu, izlietojot valdījuma prasību, 2) īpašuma aizskāruma novēršanu vai tā nepieļaušanu, izlietojot negatoro prasību, vai arī 3) kopvaldījuma vai valdījuma uz viņa dalītā lietošanā piešķirtās kopējās lietas daļas atjaunošanu, izlietojot īpašuma prasību (Grūtups & Kalniņš, 2002).

Tā, piemēram, gadījumā, ja viens kopīpašnieks bez otra kopīpašnieka piekrišanas veic būvdarbus uz kopējā zemes gabala, otrs kopīpašnieks pret viņu var izlietot prasību par valdījuma aizsardzību pret traucējumiem (Civillikuma 915.pants, 01.09.1992.), jo ar minēto rīcību tiek aizskarta viņa kopvaldījuma tiesība. Šajā ziņā nav nozīmes, vai būvdarbu rezultātā zemes gabala vērtība ir paaugstinājusies, jo izšķirošais ir tas, ka kopīpašnieks nedrīkst rīkoties ar kopējo lietu vai tās daļu pretēji otra kopīpašnieka gribai (Rozenfelds, 2000, 73.lpp.). Ja kopīpašnieks bez otra kopīpašnieka piekrišanas kopējā lietā izdarījis kādus pārgrozījumus (piemēram, to apbūvējis, pārbūvējis vai pārveidojis), un šāda rīcība neatbilst Civillikuma 1068.panta 3.daļas noteikumiem, otram kopīpašniekam cita starpā ir tiesība prasīt (Civillikuma 1039.pants, 01.09.1992.) arī šo pārgrozījumu novēršanu, respektīvi, agrākā stāvokļa

atjaunošanu (piemēram, uzceltās būves vai iekšējās starpsienas nojaukšanu). Šī tiesība tomēr atkrīt, ja otram kopīpašniekam bijusi iespēja jau laikus protestēt pret šādu attiecīgā kopīpašnieka rīcību, bet viņš to nav darījis, turklāt agrākā stāvokļa atjaunošanu neattaisno otra kopīpašnieka pamatota interese (Konrādi, Valters, 1935, 200.lpp.).

Atsevišķos gadījumos bijušajam laulātajam ir pienākums atlīdzināt otram bijušajam laulātajam zaudējumus. Ja kopīpašnieks, rīkojoties ar kopējo lietu bez otra kopīpašnieka piekrišanas, nodarījis viņam zaudējumus, tad savukārt attiecīgajam zaudējumus cietušajam kopīpašniekam ir tiesība prasīt šo zaudējumu atlīdzību. Tā kā Civillikuma 1068.panta 1.daļa regulē kopīpašnieku savstarpējās attiecības, zaudējumus cietušais kopīpašnieks var prasīt zaudējumu atlīdzību no tā kopīpašnieka, kurš rīkojies bez viņa piekrišanas.

Tālāk autore pievērš uzmanību bijušo laulāto kopējai lietai taisītiem nepieciešamiem izdevumiem. Kā jau iepriekš norādīju, rīcībai ar kopējo lietu vai tās daļu nepieciešama abu kopīpašnieku piekrišana. Tomēr šis ierobežojums ir noteikts tādēļ, lai abu kopīpašnieku rīcība būtu vērsta uz kopējās lietas saglabāšanu un uzturēšanu, bet nevis uz šīs lietas vērtības samazināšanu vai pat bojāeju. Nav pieļaujams, ka sakarā ar viena kopīpašnieka nepamatotu atteikšanos dot savu piekrišanu tiktu kaitēts otra kopīpašnieka interesēm saglabāt un uzturēt kopējo lietu.

Tāpēc Civillikuma 1068.panta 3.daļā paredzēts izņēmums, atbilstoši kuram kopīpašnieks bez otra kopīpašnieka piekrišanas var izdarīt kopējā lietā tādus pārgrozījumus, ko prasījusi nepieciešama vajadzība. Šajā gadījumā ir runa par nepieciešamiem izdevumiem jeb tādiem izdevumiem, kas taisīti, lai uzturētu kopējās lietas (vai tās sastāvdaļas) būtību vai aizsargātu to no pilnīgas bojāejas, sabrukuma vai izpostījuma (Civillikuma 865.pants, 01.09.1992.). piemēram, vētras rezultātā bojāta jumta vai drūpošas nama fasādes remonts, sasistas loga rūts vai plīsušas ūdensvada caurules nomaiņa, (Civillikuma 969.pants). Kopīpašnieks ir tiesīgs taisīt šādus izdevumus ne tikai tad, ja atbilstoši apstākļiem nepieciešama tūlītēja (neatliekama) rīcība nolūkā novērst draudošus zaudējumus vai nepieļaut vēl lielākus zaudējumus, un viņam nav iespējams iepriekš sazināties ar otru kopīpašnieku, lai saskaņotu šo rīcību (piemēram, ūdensvada caurules plīsuma gadījumā). Tāpat viņš ir tiesīgs taisīt šādus izdevumus arī tad, ja otrs kopīpašnieks nepiekrīt nepieciešamu pārgrozījumu izdarīšanai, kaut gan viņam, ņemot vērā kopējās lietas raksturu un stāvokli, ir pienākums to veikt (piemēram, gadījumā, ja no nama fasādes drūp apmetums, apdraudot garāmgājēju veselību un dzīvību) (Grūtups & Kalniņš, 2002).

Kopīpašniekam, kurš taisījis kopējai lietai nepieciešamus izdevumus, ir tiesība prasīt no otra kopīpašnieka atlīdzību par šiem izdevumiem līdz ar likumiskajiem procentiem (Civillikuma

1759.panta 1.punkts, 1765.pants, 01.09.1992.); no katra kopīpašnieka prasāmās atlīdzības apmērs nosakāms atbilstoši viņam piederošās domājamās daļas lielumam (Civillikuma 1071.pants). Turpretī, ja kopīpašnieks bez otra kopīpašnieka piekrišanas taisījis kopējai lietai derīgos vai greznuma izdevumus, viņš pielīdzināms lietas ļauticīgam valdītājam. Šajā gadījumā kopīpašnieks nevar prasīt no otra kopīpašnieka minēto izdevumu atlīdzību, bet viņš ir tiesīgs atdalīt no kopējās lietas šo izdevumu rezultātā radītos uzlabojumus (izdaiļojumus), ja vien tas viņam ir izdevīgi un ja to var izdarīt, nekaitējot galvenajai lietai (Rozenfelds, 2000, 78.1pp.).

Bijušie laulātie kā kopīpašnieki ir domājamo daļu no nekustamā īpašuma īpašnieki, kuriem ir noteikts tiesību loks, kas arī ir noteikts Civillikuma trešās daļas, trešās nodaļas 5.apakšnodaļā. Piemēram, Civillikuma 1071.pants nosaka, ka uz kopējo lietu gulošās nastas, apgrūtinājumi un lietas uzturēšanai vajadzīgie izdevumi jānes kopīpašniekiem samērīgi ar viņu daļām:

1. Saskaņā ar Civillikuma 1071.pantu katram īpašniekam atbilstoši viņa domājamās daļas lielumam jānes visas uz kopējo lietu gulošās nastas, apgrūtinājumi un lietas uzturēšanai vajadzīgie izdevumi. Tā kā Civillikuma 1071.pants nav imperatīva norma, kopīpašnieki var vienoties par nastu, apgrūtinājumu un izdevumu citādu sadalījumu viņu starpā (Civillikuma 1069.panta komentāru 2.tēze).

2. Civillikuma 1071.pantā ir runa gan par publiski tiesiskām, gan privāttiesiskām nastām un izdevumiem.

Ar publiski tiesiskām nastām un apgrūtinājumiem pirmām kārtām saprotami nodokļi un nodevas, kuru objekts ir kopējā lieta. Tā, piemēram, saskaņā ar likuma "Par nekustamā īpašuma nodokli" 2.panta 4.daļu nekustamā īpašuma nodokli par nekustamo lietu, kas atrodas vairāku personu kopīpašumā, maksā katrs kopīpašnieks atbilstoši savai domājamajai daļai kopējā lietā.

Ar privāttiesiskām nastām un apgrūtinājumiem galvenokārt saprotami liettiesiskie apgrūtinājumi, kas nodibināti attiecībā uz kopējo ietu (piemēram, servitūta, ķīlas tiesība, reālnasta).

3. Civillikuma 1071.panta izpratnē jēdziens "izdevumi" saprotams visplašākā nozīmē. Tas aptver ne tikai kopējās lietas saglabāšanas un uzturēšanas izdevumus (šaurākā nozīmē), bet arī tās apsaimniekošanas, pārvaldīšanas, remonta, pārbūves (pārveidošanas), apdrošināšanas un citus izdevumus, kas saistīti ar kopējo lietu. Pienākums kopīpašniekam segt šādus izdevumus rodas tikai tad, ja viņš ir piekritis to taisīšanai (Civillikuma 1068.panta 1.daļa, 01.09.1992.). Katram kopīpašniekam ir pienākums atbilstoši savas domājamās daļas lielumam atlīdzināt nepieciešamus izdevumus, kurus kopējai lietai taisījis otrs kopīpašnieks, kaut arī bez viņa piekrišanas (Civillikuma 1068.panta 3.daļa, 01.09.1992.). Bez tam Civillikuma 1071.pants

attiecas ne tikai uz pašu kopīpašnieku taisītiem izdevumiem, bet arī uz tādiem izdevumiem, kurus kopējai lietai taisījusi trešā persona, ja šai personai, pamatojoties uz likumu vai līgumu, ir tiesība prasīt atlīdzību par šiem izdevumiem (piemēram, Civillikuma 969., 970., 978., 1062.p.p., 01.09.1992.).

Minētais cita starpā izriet no Civillikuma 863.panta; saskaņā ar šo pantu tam, kurš bauda vai vēlas baudīt kādas lietas labumus, jānes arī šai lietai vai tās dēļ taisītie izdevumi.

Civillikuma 1071.pants regulē kopīpašnieku savstarpējās attiecības. Attiecībā pret trešām personām pienākums veikt attiecīgos maksājumus vai dot citādu izpildījumu nosakāms atbilstoši tam tiesiskajam pamatam (parasti - līgumam), no kura izriet trešās personas prasījums. Tāpēc gadījumā, ja kopīpašnieks ir sedzis izdevumus tādā apmērā, kas pārsniedz viņa domājamās daļas lielumam atbilstošo summu, viņam ir tiesība prasīt no otra kopīpašnieka samērīgu atlīdzību (Grūtups & Kalniņš, 2002).

Tālāk autore apskatīs bijušo laulāto kopīpašuma dalītas lietošanas tiesiskos aspektus. Bijušo laulāto kopīpašuma dalītas lietošanas tiesiskie aspekti ir nozīmīgi vispārējai darījumu vides unifikācijai. Kopīpašuma dalīta lietošana ir viena no kopīpašnieku tiesībām. Kopīpašuma dalītai lietošanai ir arī praktiska nozīme. Pastāv dažādas interpretācijas par kopīpašuma dalītas lietošanas līguma priekšmetu un kopīpašuma dalītas lietošanas līguma ierakstīšanu zemesgrāmatā, jo kopīpašuma dalītas lietošanas līgums kā līguma veids nav definēts nevienā tiesību aktā. Autore uzsver, ka atbilstoši kopīpašuma būtībai, kopīpašuma dalīta lietošana piešķir tikai lietošanas tiesības, bet nekādā veidā nevar tikt attiecināta uz īpašuma tiesības atzīšanu uz lietošanā nodoto kopīpašuma daļu un/vai uz tiem jaunradītajiem tiesību objektiem, kas uzbūvēti uz kopīpašniekam individuālā lietošanā nodotā zemes gabala. Tiesību zinātnieki savos darbos uzsver, ka “nosakot dalītu lietošanu, tiek dalīta nevis pati kopējā lieta, bet gan tās lietošana” (Grūtups & Kalniņš, 2002, 261.lpp.). Ar kopīpašuma lietošanas kārtības noteikšanu kopīpašums neizbeidzas (sk. SKC–0703–07).

Ievērojot minēto, būtisks ir jautājums par bijušo laulāto kopīpašuma dalītas lietošanas līguma publisko raksturu un iespējām to ierakstīt zemesgrāmatā. Saskaņā ar angļu zinātnieka R.Smita tiesisko interešu publiskās reģistrācijas koncepciju publiskās reģistrācijas mērķis ir aizsargāt kā pašu īpašnieku no trešo personu potenciāli prettiesiskām darbībām, tā arī pasargāt trešās personas no apdraudējumiem, ko darījumos varētu sagādāt nekustamā īpašuma īpašnieki (Smith, 2006).

Publiskā reģistrācija individualizē nekustamo īpašumu un saistītās ar to tiesības. Kopīpašuma dalītas lietošanas līguma ierakstīšanu zemesgrāmatā atzīmes veidā likums neparedz, tomēr ir iespējams diskutēt par attiecīga ieraksta veikšanu. Autore uzskata, ka kopīpašuma dalītas

lietošanas līguma ierakstīšana zemesgrāmatā no publiskās aizsardzības aspekta ir abu bijušo laulāto interesēs. Kopīpašuma dalītas lietošanas tiesība pastāv uz likuma pamata, tā ir lietu tiesība. Bet saistības, kas izriet no kopīpašuma dalītas lietošanas līguma (piemēram, strīdi par apsaimniekošanu, par zaudējumu atlīdzināšanu u.c.) starp kopīpašniekiem risināmas līguma ietvaros kā saistību tiesības.

Jāuzsver, ka kopīpašuma dalītas lietošanas tiesība un kopīpašuma dalītas lietošanas līgums nav identiski jēdzieni. Kopīpašuma dalītas lietošanas līgumā realizējas kopīpašuma dalītas lietošanas tiesība. Līgumā bijušie laulātie kā kopīpašnieki nodibina saistību tiesības. Numerus clausus princips liedz kopīpašuma dalītas lietošanas līgumu pieskaitīt lietu tiesībām, kamēr citi zinātnieki norāda, ka princips nav absolūts (Бабаев, 2006, 315.lpp.). Autore pievienojas Latvijas Republikas Augstākās tiesas senatora N.Salienieka viedoklim: “tiesiskās stabilitātes un trešo personu uzticības aizsardzības nolūkos savu tiesisko attiecību veidošanā, lai tās iegūtu liettiesisku spēku ar nostiprinājumu zemesgrāmatā, nepieciešama šo nostiprinājuma tiesību leģitīmācija likumā” (sk. Nr.SKC-781/2011).

Likumā noteiktās kopīpašnieku tiesības vienoties par bijušo laulāto kopīpašuma dalītu lietošanu nav tulkojamas paplašināti. Kopīpašniekiem ir tiesības vienoties par kopējas lietas dalītu lietošanu, bet likums neparedz valdījuma (Civillikuma 1038.pants, 01.09.1992.) tiesību piešķiršanu, jo attiecībā uz kopīpašumu uz valdījumu attiecas aprobežojumi, kas noteikti Civillikuma no 1067.-1075.pantam. Tāda nostāja atbilst kopīpašuma būtībai.

Gadījumos, kad bijušajiem laulātajiem kopīpašumā ir palikusi manta, netakatīgi kustama vai nekustama, tiek ņemti vērā vēl papildus apstākļi par kopīpašuma lietošanu. Piemēram, ja bijušajiem laulātajiem kopīpašumā ir palicis dators, kas tiek izmantots bērnu mācību procesā, tad šo kopīpašumu faktiski lieto bērns un kopīpašums atrodas pie tā bijušā laulātā, kura ikdienas aprūpē atrodas bērns. Tas pats attiecībā uz nekustamo īpašumu, ja bijušajiem laulātajiem kopīpašumā ir nekustamais īpašums, kurā ir kopīgo nepilngadīgo bērnu dzīvesvieta, tad nekustamo īpašumu lieto bērni un tas bijušais laulātais, kura aprūpē atrodas bērni, ja vecāki par to ir vienojušies. Tai pašā laikā var būt arī tādi gadījumi, ka abi bijušie laulātie lieto kopīpašumu, vienojoties par tā lietošanas kārtību. Līdz ar to mēs secinām, ka bijušo laulāto kopīpašumu var arī nelietot paši bijušie laulātie, bet bijušo laulāto kopīgie bērni.

Pamatā laulāto likumiskās mantiskās attiecības tiek izbeigtas, šķirot laulību, un, ņemot vērā Civilprocesa likuma 238.pantu, kurš nosaka, ka laulāto mantas dalīšana ir izspriežama vienlaikus ar laulības šķiršanu, abi jautājumi tiek skatīti vienlaikus, bet ir ļoti daudzi gadījumi un tādi paliek vairāk, kad pēc laulības šķiršanas bijušie laulātie paliek kā kopīpašnieki nekustamajam īpašumam, kas kalpo kā ģimenes mājoklis. (Civilprocesa likums, 01.03.1999.).

Ja bijušie laulātie nevar vienoties rīcību ar kopīpašumu un tā lietošanu, tad var tikt piemērots Civillikuma 1074. un 1075.pants par kopīpašuma dalīšanu. Civillikumā šajā gadījumā ir lietots termins “dalīšana”, bet reāli tā ir domāta kopīpašuma izbeigšana. Jo jau nodibinot kopīpašumu tas tika sadalīts domājamās daļās un reālās daļās to sadalīt nevar, var tikai izbeigt bijušo laulāto kopīpašumu Civillikuma 1075.pantā noteiktajā kārtībā.

Civillikuma 1075.pants nosaka, “ja 1074.panta norādīta dalīšanas gadījuma kopīpašnieki nevar vienoties par tās veidu, tad tiesa, raugoties pēc dalāmā priekšmeta īpašībām un lietas apstākļiem, vai nu piespriež katram no kopīpašniekiem reālas daļas, uzliekot, kad vajadzīgs, viena daļai zināmus servitūtus par labu otra daļai, vai atdod visu lietu vienam kopīpašniekam, ar pienākumu samaksāt pārējiem viņu daļas naudā, vai noteic lietu pārdot, izdalot ieņemto naudu kopīpašnieku starpā, vai arī izšķir jautājumu ar lozi, it īpaši, kad jāšķir, kam no īpašniekiem paturēt sev pašu lietu un kas no viņiem apmierināms ar naudu.

Piezīme. Dalot kopīpašumu, kurā ietilpst ārpus pilsētu administratīvām robežām esoša lauksaimnieciska rakstura zeme, piemērojami 741.panta 2. daļas, 742. un 745.panta noteikumi.”

Saskaņā ar Civillikuma 1075.pantu bijušo laulāto kopīpašuma dalīšana var notikt 1) labprātīgi, kopīpašniekiem vienojoties par tās veidu, vai 2) tiecas ceļā, pamatojoties uz viena kopīpašnieka prasību, kas vērsta uz dalīšanas un tās veida noteikšanu ar tiesas spriedumu

Kopīpašnieki, noslēdzot dalīšanas līgumu, var brīvi vienoties par konkrētu dalīšanas veidu, ciktāl šāda vienošanās nav pretrunā ar likumu. Šajā ziņā viņi var izvēlēties kādu no Civillikuma 1075.panta paredzētajiem veidiem, t.i., kopējās lietas reālu sadali (likuma "Par nekustamā īpašuma ierakstīšanu zemesgrāmatā" 46.-47.pants), visas šīs lietas piešķiršanu vienam kopīpašniekam, uzliekot viņam par pienākumu samaksāt otram kopīpašniekam viņa daļu naudā, vai tās pārdošanu, sadalot saņemto atlīdzību kopīpašnieku starpā (Тютрюмовъ, 1927, 174.lpp.). Vienojoties par kopējās lietas pārdošanu, kopīpašnieki var izvēlēties tās pārdošanu izsolē starp pašiem kopīpašniekiem vai atklātā izsolē (privātā vai tiesas kārtībā), vai arī tās brīvu pārdošanu trešai personai, nerīkojot izsoli (Civillikuma 735.pants, 01.09.1992.).

Ja bijušie laulātie kā kopīpašnieki nevar vienoties par dalīšanas veidu, katrs kopīpašnieks ir tiesīgs celt prasību tiesā pret otru kopīpašnieku par kopīpašuma dalīšanu. Minētā prasība ir divpusēja (actio duplex), un tās mērķis ir dalīšanas jautājuma pozitīvs risinājums. Līdz šim gan juridiskajā literatūrā, gan tiesu praksē valdīja uzskats, ka tas, pirmkārt, nozīmē, ka šādas prasības izskatīšana nevar beigties ar prasības noraidīšanu (protams, izņemot gadījumu, ja tiesa konstatē, ka konkrētajā gadījumā pastāv kāds no dalīšanas ierobežojumiem, Civillikuma 1074.panta komentāru 3.tēze; tiesai pozitīvi jāizšķir jautājums par dalīšanu un jātaisa atbilstošs spriedums (Rozenfelds, 2000, 76.lpp.). Otrkārt, visu lietas dalībnieku tiesiskais stāvoklis pēc

būtības ir vienāds (kaut gan tīri procesuāli prasības cēlējs uzstājas kā prasītājs, bet otrs bijušais laulātais kopīpašnieks - kā atbildētājs), un tiesas spriedums tiek taisīts abu kopīpašnieku interesēs . Tāpēc tiesa var piespriest (piedzīt) kādu izpildījumu par labu otrai pusei ne tikai no atbildētāja, bet arī no paša prasītāja, turklāt šajā ziņā nav nepieciešams, lai atbildētājs būtu cēlis attiecīgu pretprasību. Tā, piemēram, tiesa var piespriest visu kopējo lietu prasītājam, piedzenot no viņa par labu atbildētājam atbilstošu atlīdzību naudā, kaut arī atbildētājs nebūtu cēlis šādu pretprasību (Grūtups & Kalniņš, 2002).

Nosakot kopējās lietas reālu sadali vai piespriežot visu kopējo lietu vienam kopīpašniekam, tiesa nevis vienkārši konstatē (atzīst) jau pastāvošas tiesības (kā tas ir vairumā gadījumu, kas tiesa izspriež kādu civiltiesisku strīdu), bet gan rada jaunas tiesības (Rozenfelds, 2000, 75.-76.lpp.). Citiem vārdiem, tiesas spriedums ir īpašuma pārejas (iegūšanas) tiesisks pamats. Ja šāds spriedums taisīts attiecībā uz nekustamu lietu, kopīpašnieks, kuram piespriesta visa kopējā lieta vai no tās atdalīta daļa, iegūst (individuālu) īpašumu uz minēto lietu tikai ar brīdi, kad viņa īpašums nostiprināts zemesgrāmatā (Civillikuma 993.panta 2.daļa, 01.09.1992.).

Bijušo laulāto kopīpašuma dalīšanas kritēriji. Civillikuma 1075.pantā ietverts pilnvarojums tiesai pēc sava ieskata izraudzīties to dalīšanas veidu, kas, ņemot vērā visus lietas apstākļus, ir vispiemērotākais un vistaisnīgākais. Juridiskajā literatūrā ir atzīts, ka šajā ziņā tiesai, pirmkārt, jāvadās pēc Civillikuma 5.panta minētajiem kritērijiem, t.i., "taisnības apziņas un vispārīgiem tiesību principiem". Taisnības apziņas ideja vērsta uz sadūrušos interešu samierināšanu, piešķirot katram to, kas viņam atbilstoši visiem lietas apstākļiem pienākas, turklāt izšķirošā ir nevis vispārīgā (abstraktā), bet gan konkrētā (individuālā) taisnība ("katram jāsaņem tas, kas viņam pienākas"). Taču, lai noteiktu "pienācīgo", kā tiesiski stabilizējošs kritērijs jāņem vērā arī vispārīgie tiesību principi, jo īpaši samērīguma princips (Kalniņš, 2001, 277.lpp.).

Tiesai, izraugoties bijušo laulāto kopīpašumu konkrētu dalīšanas veidu, atbilstoši Civillikuma 1075.pantam sevišķi jāņem vērā "dalāmā priekšmeta īpašības un lietas apstākļi". Atkarībā no dalāmā priekšmeta īpašībām, t.i., no tā, vai kopējā lieta ir tiesiski dalāma (Civillikuma 847.pants, 01.09.1992.), tiesa var nākt pie slēdziena, vai bijušo laulāto kopīpašuma reāla sadale vispār ir iespējama. Ja dalīšana attiecas uz nekustamu lietu, tiesai cita starpā jāņem vērā noteikumi (piemēram, pašvaldību saistošie noteikumi), kas aizliedz kopējo lietu sadalīt pārāk sīkās daļās vai arī vispār to reāli dalīt (Višņakova & Balodis, 1998, 15.lpp.). Bez tam tiesai jāņem vērā arī citi apstākļi, piemēram, kopīpašnieku jau panāktās vienošanās dalīšanas jautājumā (Grūtups & Kalniņš 2002), Arī tad, ja kopējo lietu iespējams reāli sadalīt, tiesa var izraudzīties citu dalīšanas veidu, ja, piemēram, viena kopīpašnieka domājamā daļa salīdzinājumā ar otra domājamo daļu ir ievērojami mazāka (piemēram, 1/10 pret 9/10), vai

kopējās lietas reāla sadales rezultātā ievērojami samazināsies katras atsevišķās daļas vērtība. Citiem vārdiem, kopējās lietas tiesiska dalāmība nenozīmē to, ka tiesai obligāti jānosaka vienīgi tās reāla sadale (Rozenfelds, 2000, 76.1pp.).

Bijušo laulāto kopīpašumu reāla sadale. Tiesa šo dalīšanas veidu var noteikt vienīgi attiecībā uz tādu bijušo laulāto kopējo lietu, kuru iespējams reāli sadalīt (Grūtups & Kalniņš 2002). Nekustamas lietas parasti ir tiesiski dalāmas, taču šo lietu reāla sadale var būt pakļauta zināmiem ierobežojumiem vai pat aizliegumiem. Kustamas lietas parasti nav tiesiski dalāmas (Balodis, 14.-15.lpp.). Nosakot reālu sadali, kopējā lieta tiek sadalīta vairākās patstāvīgās lietās un katra no tām tiek piespriesta attiecīgā kopīpašnieka individuālā īpašumā. (Grūtups & Kalniņš 2002, Civillikuma 1074.panta komentāru 2.tēze).

Bijušo laulāto kopējās lietas piespriešana vienam kopīpašniekam. Tiesa var piespriest visu kopējo lietu vienam kopīpašniekam, piedzenot no viņa atbilstošu atlīdzību naudā par labu otram kopīpašniekam ne tikai tad, ja kopējo lietu nav iespējams reāli sadalīt, bet arī citos gadījumos, kad atbilstoši lietas apstākļiem minētajam dalīšanas veidam dodama priekšroka (piemēram, tas atbilst kopīpašnieku vēlmēm vai arī viena kopīpašnieka domājamā daļa salīdzinājumā ar otra kopīpašnieka domājamo daļu ir ievērojami mazāka). Izraugoties šo dalīšanas veidu, tiesas izvēlei jābūt pietiekoši pamatotai.

Lai noteiktu piedzenamās atlīdzības apmēru, kopējo lietu pirms dalīšanas nepieciešams novērtēt (Civillikums 737.pants, 01.09.1992.); šim nolūkam tiesa pēc puses lūguma var noteikt ekspertīzi (Civilprocesa likuma 121.pants, 01.03.1999.). Otram kopīpašniekam izmaksājamās atlīdzības apmērs nosakāms atbilstoši viņa domājamo daļu lielumam, t.i., kā viņa domājamai daļai atbilstoša kopējās lietas vērtības daļa. Saskaņā ar Civillikuma 1075.pantu minēto atlīdzību var noteikt vienīgi naudā. Tāpēc kā atlīdzība (ne pilnībā, ne daļēji) nevar tikt paredzēts cits naudā novērtējams mantisks labums, piemēram, lietojuma tiesības nodibināšana (Rozenfelds, 2000, 77.1pp.).

Atbilstoši Civillikuma 1307.pantam tiesas spriedums, ar ko no parādnieka piedzīta noteikta naudas summa, ir pamats hipotēkas iegūšanai, t.i., hipotēkas nostiprināšanai zemesgrāmatā, pamatojoties uz šo spriedumu. Līdz ar to gadījumā, ja tiesa piespriedusi bijušo laulāto visu kopējo lietu vienam kopīpašniekam, piedzenot no viņa par labu otram kopīpašniekam noteiktu atlīdzību naudā, šis kopīpašnieks sava prasījuma nodrošināšanai, pamatojoties uz likumīgā spēkā stājušos tiesas spriedumu, var lūgt hipotēkas nostiprināšanu zemesgrāmatā attiecībā uz minēto nekustamo lietu (Rozenfelds, 2000, 78.1pp.). Nostiprinājuma lūgumam jāpievieno tiesas sprieduma noraksts un izpildu raksts (Zemesgrāmatu likums 65.panta 1.daļas 1.punkts, 05.04.1993.). Vairāku šādu hipotēku pirmtiesība (savstarpējā prioritāte) nosakāma pēc

nostiprinājuma lūgumu saņemšanas (respektīvi, reģistrēšanas nostiprinājuma žurnālā) laika zemesgrāmatu nodaļā. (Civillikuma 1290.pants, 01.09.1992., Zemesgrāmatu likuma 72.-74.pants, 05.04.1993.).

Bijušo laulāto kopējās lietas pārdošana. Tiesa, ņemot vērā dalāmā priekšmeta īpašības un lietas apstākļus, kā piemērotāko dalīšanas veidu var izraudzīties arī kopējās lietas pārdošanu izsolē (Rozenfelds, 2000, 77.1pp.).

Bijušo laulāto kopējās lietas pārdošanas rezultātā ieņemtā atlīdzība sadalāma starp kopīpašniekiem atbilstoši viņu domājamo daļu lielumam.

Ja, ņemot vērā dalāmā priekšmeta īpašības un lietas apstākļus, viena vai otra dalīšanas veida izraudzīšanos nav iespējams pietiekoši pamatot, tiesa var izšķirt jautājumu ar lozi. Tādējādi izlozēšana ir nevis patstāvīgs dalīšanas veids, bet gan konkrēta dalīšanas veida noteikšanas līdzeklis. Saskaņā ar Civillikuma 1075.pantu šis līdzeklis jo īpaši pielietojams tad, ja nepieciešams izšķirt jautājumu, kuram no kopīpašniekiem būtu piespriežama visa kopējā lieta (piemēram, gadījumā, ja abiem kopīpašniekiem ir vienādas domājamās daļas un lietā nav citu apstākļu, kas attaisnotu visas kopējās lietas piespriešanu vienam vai otram kopīpašniekam). Tā kā izlozēšanas kārtība likumā nav regulēta, tiesa to var noteikt pēc sava ieskata, izmantojot arī sadzīviski tradicionālus paņēmienus (Grūtups & Kalniņš, 2002).

Vēl atsevišķi no iepriekš minētajiem kopīpašumu izbeigšanas veidiem, būtu izdalāma bijušo laulāto kopīpašumu, kas ir abu bijušo laulāto kopīgo bērnu dzīvesvieta, dalīšana.

Un tāpēc autore izdalīja atsevišķi bijušo laulāto kopīpašuma dalīšanu (izbeigšanu), kā Civillikuma 1074.pants nosaka, ka svarīgi ir kopīpašuma nodibināšanas noteikumi, ar ko pretrunā ir E.Kalniņa komentāros norādītais, ka prasību par kopīpašuma dalīšanu izskatīšana tiesā nevar beigties ar šādas prasības noraidīšanu, tiesai pozitīvi jāizšķir jautājums par dalīšanu un jātaisa atbilstošs spriedums (Grūtups, Kalniņš 2002, 277.lpp.).

Ņemot vērā, ka likumīgā spēkā stājies spriedums ir ar likuma spēku, bijušo laulāto kopīpašuma izbeigšanas gadījumā autore atsauksies arī uz Augstākās tiesas izveidoto judikatūru.

Kā redzams no Augstākās tiesas 2011. gada tiesu prakses apkopojuma, tad sadalot kopīpašumu saskaņā ar Civillikuma 1075. pantu, tiesa piemēro vienu no šajā pantā norādītajiem nekustamā īpašuma reālās sadalīšanas veidiem. Tiesas pienākums ir apspriest visus kopīpašnieku ierosinātos kopīpašuma sadalīšanas veidus, ka arī ierosinātā viena sadalīšanas veida vairākus variantus. Ja kopīpašnieki nav vienojušies par reālu kopīpašuma sadalīšanas veidu, tiesa var izvēlēties jebkuru no sadalīšanas veidiem, kas paredzēti Civillikuma 1075. pantā. Sadalīšanas veidu tiesa izvēlas, izvērtējot kopīpašnieku savstarpējās attiecības, dalījuma iespējamību un konkrēto situāciju, kā arī izvērtējot dalāmā objekta saimniecisko nozīmi, tā īpašības un

kopīpašnieku interešu pamatotību. Izpildot Civillikuma 5. panta norādi, ka gadījumā, kad lieta jāizšķir pēc tiesas ieskata, jo kopīpašnieki nav vienojušies par reālas kopīpašuma sadalīšanas veidu, tiesnesim, izvēloties vienu no Civillikuma 1075. pantā norādītajiem sadalīšanas veidiem, jāspriež pēc taisnības apziņas un vispārīgiem tiesību principiem (Senāta lietas SKC-118/2008 un SKC-15/2011). Savukārt tiesām visās darbībās, kas attiecas uz bērniem, uzmanība pirmām kārtām jāvelta tam, lai vislabāk nodrošinātu bērnu intereses (jāveicina labvēlīgi apstākļi veselīgai un normālai fiziskai, intelektuālai, tikumiskai, garīgai un sociālai attīstībai brīvības, cieņas un materiālās nodrošinātības gaisotnē), ņemot vērā vecāku tiesības un pienākumus (1959.gada 20.novembra Bērnu tiesību deklarācijas 2. un 6.principu, 1989.gada 20.novembra konvenciju „Par bērna tiesībām” 3.pantu un Bērnu tiesību aizsardzības likuma 6.pantu, Augstākās tiesas tiesu prakses apkopojums, 2011).

Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu departamenta 2014. gada [...] SPRIEDUMS SKC-[A]/2014 motīvu daļā ir norādīta bērna tiesību prioritāte, izšķirot arī vecāku mantiskos strīdus.: Civillietu departaments atzīst, ka bērnu dzīvesvieta ir saistāma ne vien ar vienu vai otru vecāku, bet arī ar konkrētu dzīvesvietu. Bāriņtiesas sniedzot savus atzinumus par bērnu dzīvesvietu, veic attiecīgās dzīvesvietas apsekošanu nolūkā pārliecināties, vai bērnam ir radīti visi nepieciešamie apstākļi gan sadzīvisko, gan garīgo vajadzību apmierināšanai, kas nodrošinātu viņa normālu attīstību. Tā tas ir bijis arī izšķiramajā strīdā, [...] bāriņtiesai apsekojot dzīvokli [adrese]. Šādā situācijā, kā uzskata Civillietu departaments, tiesai jāapsver, kurš no jautājumiem ir svarīgāks: bērnu tiesību aizsardzība vai laulāto kopīpašuma izbeigšana par izbeigšanas veidu izvēloties tieši dzīvokļa pārdošanu (sk. SKC-[A]/2014).

Vairumā gadījumos bijušie laulātie ir ne tikai kopīpašnieki bet arī bērnu vecāki un uz viņiem attiecas šajā sprieduma daļā norādītie bērnu vecāku pienākumi dalot kopīpašumu.

Tāpat uz bijušajiem laulātajiem dalot kopīpašumu attiecas labas ticības princips, kas atrunāts Civillikuma 1.pantā.

Latvijas Republikas Senāta Civillietu departamenta 2019.gada 17.decembra spriedumā Lietā Nr. C04169414, SKC-259/2019 motīvu daļā norādīts: “[7.1] Civillikuma 1.pants (tiesības izlietojamas un pienākumi pildāmi pēc labas ticības) ir tikai palīgīdzeklis likumu piemērošanā tur, kur tas izrādīsies par vajadzīgu, un nav domāts tiesiskās drošības satricināšanai. Princips par labo ticību nebūt neizslēdz uzticību likumam, kā arī uzticību līgumā brīvi dotam vārdam, bet no likumu piemērošanas viedokļa var būt svarīgs korektīvs gadījumos, kad likuma formāla piemērošana novestu pie kļūmīgām situācijām no taisnības un vispārības interešu viedokļa”(Ozoliņš, 1939, 4.-6.lpp.).

No minētā izriet, ka ja bijušais laulātais tiesību prasīt kopīpašuma izbeigšanu izlieto

netaisnprātīgi, lai izvairītos no pienākuma uzturēt bērnu, viņš nebauda tiesisku aizsardzību.

1.2. Bijušo laulāto lietošanas un rīcības problemātika ar kopīpašumu – pamats kopīpašuma izbeigšanai

Bieži vien šķirot laulību, lai laulība ātrāk tiktu izšķirta, puses nesniedz prasību par kopīpašuma izbeigšanu un bijušajiem laulātajiem jau pēc laulības šķiršanas jāsaskaras ar strīdiem, kas saistīti ar kopīpašumu, kas iegūts laulības laikā. Ja pēc laulības šķiršanas bijušajiem laulātajiem paliek kopīpašums, neizbēgami rodas strīdi par šī kopīpašuma lietošanu un rīcība ar to.

Ja pirms laulības šķiršanas laulātie šo kopīpašumu lietojuši kopīgi ģimenes vajadzībām, tad pēc laulības šķiršanas parasti rodas domstarpības un strīdi, jo pati laulības šķiršana liecina par to, ka starp bijušajiem laulātajiem pastāv konflikts un nespēja sadzīvot un kopīgi lietot kopīpašumā palikušās lietas. Strīdi rodas gan par kustamu, gan nekustamu kopīpašumā esošo lietu lietošanu. Piemēram, ģimenes kopīgo automašīnu, kuru vīrs ir lietojis darba vajadzībām, saprātīgi ir atstāt vīram, bet ja ģimenes kopīpašumā esošā automašīna tiek izmantota bērnu vešanai uz bērnudārzu vai skolu, tad saprātīgāk ir atstāt tam vecākam, kurš uzņēmis kopīgo bērnu nogādāšanu uz bērnudārzu vai skolu, turpinot pildīt to funkciju, kāpēc automašīna tika iegādāta. Ja bijušie laulātie labprātīgi nevar vienoties, tad strīds nonāk tiesā un tiesa lemj kā sadalīt bijušo laulāto kopīpašumu.

Bieži vien kustamas lietas bijušie laulātie sadala vienojoties, jo prasības sniegšana tiesā dažkārt var pārsniegt dalāmās mantas vērtību. Tiesā visbiežāk nonāk strīdi par kopīpašumā esošā nekustamā īpašuma lietošanu vai kopīpašuma izbeigšanu.

Ja bijušie laulātie ir bez bērniem vai bērni jau ir pilngadīgi un paši spēj sevi apgādāt, tad strīdu atrisināt ir vienkāršāk, jo tiek ņemtas vērā tikai divu cilvēku – bijušo laulāto intereses un izbeigt kopīpašumu Civillikuma 1075.panta kartībā.

Sarežģītāk ir, ja bijušajiem laulātajiem ir kopīgi nepilngadīgie bērni un strīdus kopīpašums tiek izmantots bērnu vajadzībām. Piemēram, dzīvoklis kurā dzīvo viens no bijušajiem laulātajiem kura ikdienas aizgādībā ir bijušo laulāto kopīgie bērni. Šajā gadījumā dalot kopīpašumu ir jāņem vērā arī bērnu intereses, jo to nosaka Bērnu tiesību aizsardzības likums. Pat, ja otrs laulātais, kurš ģimeni pameta uzstāj uz savām tiesībām dalīt kopīpašumu par katru cenu, apgalvojot, ka viņam ir liegtas tiesības lietot savu kopīpašuma daļu, ir jāņem vērā, ka šo kopīpašuma daļu lieto bērns pamatojoties uz Civillikuma 177.pantu, kur noteikts, ka līdz pilngadības sasniegšanai (Civillikuma 219.pants, 01.09.1992.) bērns ir vecāku aizgādībā. Aizgādība ir vecāku tiesības un pienākums rūpēties par bērnu un viņa mantu un pārstāvēt bērnu

viņa personiskajās un mantiskajās attiecībās. Rūpes par bērnu nozīmē viņa aprūpi, uzraudzību un tiesības noteikt viņa dzīvesvietu. Bērna aprūpe nozīmē viņa uzturēšanu, t.i., ēdiena, apģērba, mājokļa un veselības aprūpes nodrošināšanu, bērna kopšanu un viņa izglītošanu un audzināšanu (garīgās un fiziskās attīstības nodrošināšana, pēc iespējas ievērojot viņa individualitāti, spējas un intereses un sagatavojot bērnu sabiedriski derīgam darbam). Bērna uzraudzība nozīmē rūpes par bērna paša drošību un trešās personas apdraudējuma novēršanu. Ar tiesībām noteikt bērna dzīvesvietu saprotama dzīvesvietas ģeogrāfiskā izvēle un mājokļa izvēle. Rūpes par bērna mantu nozīmē gādību par bērna mantas uzturēšanu un izmantošanu tās saglabāšanai un vairošanai (Civillikuma 177.pants, 01.09.1992.).

Gadījumos, kad bijušajiem laulātajiem ir kopīgi nepilngadīgie bērni, kuru dzīvesvieta ir strīda īpašumā, parasti ir piemērojama kopīpašuma nodošana tam no vecākiem, kura ikdienas aizgādībā ir bērni. Izvērtējot nepieciešamību izmaksāt otram bijušajam laulātajam viņu daļu naudā. Saprātīgi vecāki bieži vien vienojās, ka ar šo daļas izmaksāšanu tiek aizstāti uzturlīdzekļi, tādā veidā samazinot uzturlīdzekļu apmēru.

Ne reti ir gadījumi, kad bijušais laulātais prasa kopīpašuma izbeigšanu, lai izvairītos no uztura došanas bērniem, pamatojot savu prasību ar A.Grūtupa un E.Kalniņa Civillikuma komentāriem, ka prasību par kopīpašuma dalīšanu izskatīšana tiesā nevar beigties ar šādas prasības noraidīšanu, tiesai pozitīvi jāizšķir jautājums par dalīšanu un jāataisa atbilstošs spriedums (Grūtups, Kalniņš 2002, 277.lpp.). Šādos gadījumos ir būtiska tiesas loma, lai objektīvi izspriestu lietu, ievērojot bērnu intereses.

Ir arī tādi gadījumi, kad bijušais laulātais, pretēji labas ticības principam, prasa kopīpašuma izbeigšanu, lai priekšlaicīgi dzēstu savas saistības pret kreditoru, norēķinoties ar kreditoru izmantojot otra kopīpašnieka mantu (sk. 1.pielikumu), tādā veidā radot otram kopīpašniekam būtiskus zaudējumus. Tiesu praksi šādu problēmu risināšanā autore apskatīs 2.2.punktā.

1.3. Bijušo laulāto kopīpašuma izbeigšanas (dalīšanas) principi

Nodaļas nosaukumā autore ir lietojusi terminu bijušo laulāto kopīpašuma izbeigšanas (dalīšanas) principi, kaut gan Civillikuma 1075.pantā tiek lietots termins kopīpašuma dalīšana. Kā jau autore minēja ievada daļā, šobrīd Latvijā spēkā esošais Civillikums ir pieņemts 1937.gadā, šī norma ir palikusi nemainīga no 1937.gada un ir tādā valodas formā, kādu tajā laika lietoja. Faktiski kopīpašums savā rašanas brīdī ir sadalīts noteiktās domājamās daļās un tad, kad ir runa par dalīšanu Civillikuma 1074.pantā un 1075.pantā, faktiski runa ir par kopīpašuma izbeigšanu. Kā mēs redzam no Civillikuma 1074.panta un 1075.panta, tajos

lietotais termins “dališana” ir attiecināms uz par šo īpašumu iegūto līdzekļu sadali, nevis uz paša kopīpašuma reālu sadali. No pašas kopīpašuma definīcijas izriet, ka kopīpašuma reāla sadale nav iespējama, jo, ja tā ir iespējama, tad tas nav kopīpašums.

Bijušo laulāto kopīpašuma izbeigšana (dališana) ir zināmā mērā tipveida problēma. Dalot kopīpašumu tiek piemērots vienlīdzīgu tiesību ievērošanas princips, bet lietās par bijušo laulāto kopīpašuma dalīšanu tiek piemērots bērnu tiesību aizsardzības princips.

un tiek piemēroti vispārējais vienlīdzības princips, bet attiecībā uz bijušo laulāto kopīpašuma dalīšanu ir atkāpe no vispārējā vienlīdzības principa, jo prioritāte ir bērnu tiesībām, jo tiek piemērots bērnu tiesību aizsardzības princips.

Viens no civilprocesa pamatprincipiem ir pušu līdztiesības princips, kas garantē pusēm vienādas procesuālās tiesības visās civillietās. Bet atsevišķos gadījumos likumi un starptautiskās tiesību normas paredz atkāpi no pušu līdztiesības.

Ar ANO Konvencijas par bērna tiesībām pieņemšanu bērns tika atzīts par patstāvīgu tiesību subjektu, turklāt pēc minētā dokumenta pieņemšanas bērnu tiesības pirmo reizi ieguva arī starptautisko tiesību spēku. Konvencija pasludināja vadošo bērnu tiesību aizsardzības principu - bērnu interešu prioritātes principu, kurš jāievēro, izskatot jebkuru ar bērnu saistīto jautājumu. Skatot jebkuru jautājumu, kas skar bērna tiesības un intereses, ir jāaplūko konvencijas normas kopumā. Īpaši konvencijā ir uzsvērts, ka jautājumi, kas skar bērnu, ir jāizskata, ņemot vērā konvencijas 4 vadošos principus: iepriekš minēto bērna vislabāko interešu principu (3.pants), diskriminācijas aizlieguma principu (2.pants), bērna tiesības paust savu viedokli un tikt uzklautam (12.pants), kā arī bērna tiesības uz dzīvību un attīstību (6.pants) (<https://www.tiesibsargs.lv/lv/pages/cilvektiesibas/bernu-tiesibas/ano-konvencija-par-berna-tiesibam>).

Pretēji bērnu tiesību aizsardzības principam ir bijušā laulātā prasījums izbeigt kopīpašumu ar otru bijušo laulāto, ar mērķi no šī kopīpašuma izlikt gan bijušo laulāto, gan paša bērnus, tikai tādēļ, lai, izbeidzot kopīpašumu, kas ir otra bijušā laulātā un abu kopīgo bērnu dzīvesvieta, bijušais laulātais atbrīvotos no pienākuma uzturēt bērnus. Šādus prasījumus bijušie laulātie konstruē un piesaka kā kopīpašnieks, kuram nekas nav zināms par kopīpašuma izveidošanos, kuram nekas nav zināms, ka ar sakarā ar citu izšķirtu civillietu viņš apņēmis ar savu kopīpašumu nodrošināt bērniem mitekli un tādēļ atbrīvots no vecāka uztura daļas par nodrošināšanu bērnu ar mājokli. Autore uzskata, ka šādās strīda kategorijas lietās tiesām būtu jāizvērtē kopīpašuma dibināšanas mērķis – jāizvērtē apstākļi, kas saistāmi ar kopīpašuma nodibināšanu, lai noteiktu tā nodibināšanas noteikumus kā to prasa Civillikuma 1074.pants. Līdzšinējā tiesu prakse parāda to, ka tiesai nav svarīgi izšķirt un noteikt kopīpašuma

nodibināšanas noteikumus, bet uzreiz ķērties pie īpašuma sadales tā, it kā tas būtu tikai un vienīgi strīds in rem (tikai strīds par lietas piederību), vienlaikus šo sadali veicot pēc laulāto mantas sadales normām.

Lai piemērotu 1074.pantā noteiktās sekas, t.i., kopīpašnieka tiesības izlietošanu uz kopīpašuma izbeigšanos un tiesa varētu izbeigt otram kopīpašniekam viņa tiesības uz īpašumu, likums prasa vispirms noskaidrot kopīpašuma nodibināšanas noteikumus. Citiem vārdiem sakot, pirms tiesa izlemj par kopīpašnieka izstāšanos no īpašuma, tiesai jāizvērtē šī kopīpašuma rašanās apstākļi, priekšnoteikumi, un kāds ir bijis pušu nodoms šī kopīpašuma nodibināšanai, pastāvēšanai, kādi ir šie kopīpašuma esības noteikumi.

Civillikuma 1074.pants nosaka - nevienu kopīpašnieku nevar piespiest palikt kopīpašumā, ja vien tā nodibināšanas noteikumi nerunā tam pretim; turpretim katrs kopīpašnieks var katrā laikā prasīt dalīšanu (Civillikums 1074.pants, 01.09.1992.).

Bijušajiem laulātajiem ir tiesība prasīt kopīpašuma dalīšanu, ievērojot bērnu intereses Dalītam kopīpašumam raksturīgs tas, ka starp kopīpašniekiem pastāv vienīgi mantiskas attiecības, tā nodibināšanai un turpmākai pastāvēšanai (atšķirībā no nedalītā kopīpašuma) nav nepieciešams, lai kopīpašnieki būtu saistīti īpašās personiskās attiecībās, no kuru izbeigšanās būtu atkarīga arī kopīpašuma izbeigšana. Bez tam, kā atzīts juridiskajā literatūrā, dalītais kopīpašums nav normālais, vēlamais īpašuma veids (Grūtups, Kalniņš 2002, 251.lpp), kas jo īpaši redzams tad, ja kopīpašnieki nevar panākt vienošanos par kopējās lietas lietošanu vai rīcību ar to, un šajā ziņā viņu starpā valda nesaskaņas. Tāpēc saskaņā ar Civillikuma 1074.pantu katram kopīpašniekam ir tiesība jebkurā laikā prasīt dalīšanu, ja vien tas nerunā pretī dibināšanas noteikumiem. Un attiecībā uz bijušajiem laulātajiem, kopīpašuma dibināšanas mērķis vairumā gadījumos ir ģimenes mājoklis. Līdz ar to bijušajiem laulātajiem prasot kopīpašuma izbeigšanu ir svarīgi ņemt vērā kopīpašuma dibināšanas mērķi un ja kopīpašums ir nodibināts ar mērķi nodrošinot bērnus ar mājokli, tad prasību par kopīpašuma izbeigšanu var celt tikai tad, kad bērniem ir nodrošināts cits mājoklis vai bērni ir sasnieguši pilngadību un spēj paši sevi apgādāt..

Bijušo laulāto kopīpašuma dalīšana ir viens no kopīpašuma izbeigšanas veidiem, kuru, izlietojot Civillikuma 1074.panta paredzēto tiesību, ierosinājis viens no kopīpašniekiem. Dalīšana var izpausties kā visas šīs lietas piešķiršana vienam kopīpašniekam, uzliktot viņam par pienākumu samaksāt otram kopīpašniekam viņu daļas naudā, vai kā šīs lietas pārdošana trešai personai, sadalot saņemto atlīdzību kopīpašnieku starpā (Civillikuma 1075.pants, 01.09.1992.). Dalīšanas rezultātā bijušo laulāto kopīpašums var tikt izbeigts pilnībā vai arī atstāts kopīpašumā līdz bijušo laulāto bērni sasniedz pilngadību un spēj paši sevi apgādāt.).

Bijušo laulāto kopīpašuma dalīšanas ierobežojumi. Tiesība prasīt bijušo laulāto kopīpašuma

dalīšanu var tikt aizliegta ar tiesisku darījumu (līgums). Ja bijušo laulāto kopīpašuma dalīšanas aizliegums attiecas uz nekustamu lietu, tas ir spēkā attiecībā pret trešām personām tikai tad, ja šāds aizliegums ierakstīts zemesgrāmatā (Grūtups & Kalniņš 2002).

Pretēji līdzšinējā tiesu praksē paustajam viedoklim, kopīpašnieka tiesība prasīt bijušo laulāto kopīpašuma dalīšanu nav absolūta, bezierunu, apmierināma visos un jebkuros apstākļos, bet aprobežota ar zināmu priekšnoteikumu iestāšanos. Tiesai šie priekšnoteikumi ir jāpakļauj vērtējumam. Tiesai jāvērtē arī apstākļi kā to nosaka Civillikuma 1075.pants. Tikai pēc tam, kad tiesa izvērtējusi kopīpašuma dibināšanas noteikumus, tikai tad tā var piemērot dalīšanas sekas un šādas sekas var iestāties tikai tad, ja dalīšana pati par sevi nav pretim kopīpašuma izveidošanai, nodibināšanai. Nebūt ne visos gadījumos tiesai būtu jāapmierina bijušo laulāto kopīpašuma dalīšana, bet tieši otrādi – gadījumos, ja dalīšana ir pretēja kopīpašuma izveidošanai, dalīšana jāatsaka.

Kā jau ievadā autore minēja Civillikuma 1074.pantu, dalot kopīpašumu, uzliek par pienākumu noskaidrot kopīpašuma nodibināšanas mērķi. Tāpēc autore savā darbā atsevišķi izdalīja bijušo laulāto kopīpašuma dalīšanu, kur šis kopīpašums laulātajiem tika nodibināts ar mērķi nodrošināt ģimeni tai skaitā bērnus ar mājokli. Līdz ar to šajā gadījumā dalot kopīpašumu ir jāņem vērā speciālā norma Bērnu tiesību aizsardzības likumā 6.panta 5.daļa, kas nosaka, ka darbība vai bezdarbība, kuras rezultātā netiek ievērotas bērna tiesības (bērna atstāšana bez minimāliem iztikas līdzekļiem, pajumtes, aprūpes, aizbildnības), vai citas darbības, kas ierobežo bērna personiskās vai īpašuma tiesības un brīvības, uzskatāmas par amorālām un pretlikumīgām (Bērnu tiesību aizsardzības likums, 1998). Ja bijušajiem laulātajiem nav kopīgu bērnu, tad, protams, nav pamata izdalīt šo bijušo laulāto kopīpašuma dalīšanu atsevišķi, kopīpašumu daļa kā jebkuru citu kopīpašumu saskaņā ar Civillikuma 1075.pantu.

Dalot kopīpašumu, īpaši bijušo laulāto kopīpašumu, ir ņemams vērā Civillikuma 1.pantā ietvertais labas ticības princips, kas kā tiesību normu piemērošanas un tiesisko attiecību vērtēšanas kritērijs.

Civillikuma 1.pants (tiesības izlietojamas un pienākumi pildāmi pēc labas ticības) ir tikai palīg līdzeklis likumu piemērošanā tur, kur tas izrādīsies par vajadzīgu, un nav domāts tiesiskās drošības satricināšanai. Princips par labo ticību nebūt neizslēdz uzticību likumam, kā arī uzticību līgumā brīvi dotam vārdam, bet no likumu piemērošanas viedokļa var būt svarīgs korektīvs gadījumos, kad likuma formāla piemērošana novestu pie kļūmīgām situācijām no taisnības un vispārības interešu viedokļa (Ozoliņš, 1939, 4.-6.lpp.).

Labas ticības princips nozīmē to, ka katram savas tiesības jāīsteno un subjektīvie pienākumi jāpilda, ievērojot citu personu pamatotās intereses. Civillikuma 1.pants pieprasa, lai

civiltiesisko attiecību dalībnieki rēķinātos viens ar otru un respektētu pretējās puses intereses, palīdzot novērst gadījumus, kuros līdzēji savas tiesības izmanto vai pienākumus izpilda neattaisnojamā veidā vai neattaisnojama mērķa sasniegšanai, rīkodamies pēc likuma vai tiesiska darījuma burta, taču pretēji to patiesajiem mērķiem. Tāpēc, ievērojot labas ticības principu, personai var tikt liegta subjektīvo tiesību izlietošana vai subjektīvo pienākumu izpilde, ja izrādās, ka otras puses pretējās intereses saskaņā ar likuma mērķi un konkrētās lietas apstākļu kopumu ir atzīstamas par svarīgākām (Balodis, 2007, 140.-142.lpp.).

Juridiskajā literatūrā, raksturojot labas ticības principa piemērošanas metodi, norādīts, ka labas ticības princips paredzēts tam, lai konkretizētu pastāvošās tiesību normas un tiesiskās attiecības atbilstoši to jēgai un mērķim (Balodis, 2002).

Tātad tiesība prasīt dalīt kopīpašumu ir viena no likumā paredzētajām kopīpašnieka tiesībām. Priekšnoteikums kopīpašuma dalīšanai tiesas ceļā ir kopīpašnieku nespēja labprātīgi vienoties par dalīšanas veidu.

Nevar liegt personai subjektīvo tiesību izlietošanu, ja tā savas tiesības izlieto labā ticībā. Prasības celšanu tiesā par kopīpašuma dalīšanu, nespējot kopīpašniekiem vienoties par kopējās lietas lietošanu un rīcību ar to, nevar uzskatīt par tiesību izmantošanu neattaisnojamu mērķu sasniegšanai. Turpretī, ja civiltiesību subjekts šo tiesību izlieto netaisnprātīgi, viņš nebauda tiesisku aizsardzību (sk. SKC-259/2019).

Arī Augstākās tiesas Senāts uzsver, ka labās ticības princips no likuma piemērošanas viedokļa ir svarīgs korektīvs gadījumos, kad likuma formāla piemērošana novestu pie kļūmīgām situācijām no taisnības un vispārības interešu viedokļa, un norāda, ka izšķiroša nozīme ir pušu rīcības motīviem un patiesajiem iemesliem.

Piemērojot Civillikuma 1075.pantu sadalot kopīpašumu, tiesa piemēro vienu no šajā pantā norādītajiem nekustamā īpašuma reālās sadalīšanas veidiem. Civillikuma 1075.pants nosaka tiesai izvēlēties, izvērtējot kopīpašnieku savstarpējās attiecības, dalījuma iespējamību un konkrēto situāciju, kā arī izvērtējot dalāmā objekta saimniecisko nozīmi, tā īpašības un kopīpašnieku interešu pamatotību. Izpildot Civillikuma 5.panta norādi, ka gadījumā, kad lieta jāizšķir pēc tiesas ieskata, jo kopīpašnieki nav vienojušies par reālas kopīpašuma sadalīšanas veidu, tiesnesim, izvēloties vienu no Civillikuma 1075.pantā norādītajiem sadalīšanas veidiem, jāspriež pēc taisnības apziņas un vispārīgiem tiesību principiem (prakses apkopojuma „Kopīpašums”, 2011, 29.lpp., secinājumu 1.3.punktu; sk. SKC-118/2008 un sk. SKC-15/2011). Atbilstoši Civillikuma 5.pantam, kad tiek dalīts bijušo laulāto kopīpašums, lieta jāizšķir pēc tiesas ieskata vai atkarībā no svarīgiem iemesliem, tad tiesnesim jāspriež pēc taisnības apziņas un vispārīgiem tiesību principiem un jāņem vērā Bērnu tiesību aizsardzības likuma 6.pants

bērna tiesību aizsardzību, kas noteic par vispārējo tiesību principu – piemēram, atbilstoši panta pirmajai daļai tiesiskajās attiecībās, kas skar bērnu, bērna tiesības un intereses ir prioritāras. Savukārt panta otrā daļa noteic, ka visām darbībām attiecībā uz bērnu neatkarīgi no tā, vai tās veic valsts vai pašvaldību institūcijas, sabiedriskās organizācijas vai citas fiziskās un juridiskās personas, kā arī tiesas un citas tiesībaizsardzības iestādes, prioritāri ir jānodrošina bērna tiesības un intereses.

Runājot par bijušo laulāto kopīpašumu dalīšanas principiem ir būtiski ņemt vērā bērnu intereses, jo saskaņā ar Civillikuma 179.panta pirmo daļu vecāku pienākums ir samērā ar viņu mantas stāvokli uzturēt bērnu. Šis pienākums gulstas uz tēvu un māti līdz laikam, kad bērns pats var sevi apgādāt. Jēdziens „bērna uzturēšana” saistīts ar Civillikuma 177.panta ceturtajā daļā noteiktajiem kritērijiem, kas ņemami vērā nosakot uzturlīdzekļu apmēru un samērojams ar abu vecāku mantisko stāvokli.

Ņemot vērā, ka Bērnu tiesību aizsardzības likums ir speciālā norma, tad tiesām visās darbībās, kas attiecas uz bērniem, uzmanība pirmām kārtām jāvelta tam, lai vislabāk nodrošinātu bērnu intereses (jāveicina labvēlīgi apstākļi veselīgai un normālai fiziskai, intelektuālai, tikumiskai, garīgai un sociālai attīstībai brīvības, cieņas un materiālās nodrošinātības gaisotnē), ņemot vērā vecāku tiesības un pienākumus (1959.gada 20.novembra Bērnu tiesību deklarācijas 2. un 6.princips, 1989.gada 20.novembra konvencija „Par bērna tiesībām” 3.pants un Bērnu tiesību aizsardzības likuma 6.pants).”

2. PĒTĪJUMA REZULTĀTI

2.1. Bijušo laulāto kopīpašumu dalīšanas vēsturiskie aspekti

Aplūkojot bijušo laulāto vēsturiskos aspektus, autore šo nodaļu iekļāvusi nevis pie analītiskās nodaļas, bet pētījumu rezultātu nodaļā, jo autore šajā nodaļā apraksta ne tikai to kā attīstījās vēsturiskā situācija, bet arī analizēja šos normatīvos aktus vēsturiskās attīstības gaitā.

Kā jau autore ievadā minējusi, tad bijušo laulāto kopīpašums ir daļa no vispārējā kopīpašuma, kurš rodās laulības šķiršanas rezultātā. Kopējā daļu īpašuma institūts ir viens no senākajiem tiesību institūtiem, kurš zināms jau kopš romiešu tiesību laikiem uz kuru recepcijas pamata, sākot ar 1884.gadu un beidzot ar 1937.gadu, arī izveidojās mūsdienu Latvijas civillikumdošana (Гончаров, 2014).

1937. gada 28. janvārī Ministru kabinets pieņēma Latvijas Republikas Civillikumu, kas stājās spēkā 1938. gada 1. janvārī. Tā bija pirmā privāttiesību kodifikācija neatkarīgajā Latvijas Republikā, kas tika atjaunota pēc valstiskās neatkarības atgūšanas 1992. – 1993. gadā, izdarot atsevišķus laika garam atbilstošus pārgrozījumus un papildinājumus. Tādējādi Latvijas tiesību zinātnē un praksē speciālisti vēl šodien balstās uz 1937. gada Civillikumu un tā pamatnostādņem.

1937. gada Civillikums tika izstrādāts 20 gadu laikā, jo līdz 1938. gadam Vidzemē, Kurzemē, Zemgalē un Latgalē bija spēkā dažādi civillikumi.

1937.gada Civillikumā tika iestrādāta norma attiecībā uz kopīpašumu, kas ir spēkā arī šodien un tiek izmantota arī uz bijušajiem laulātajiem, piemēram, izbeidzot kopīpašumu.

Ar jauna Civillikuma pieņemšanu tika panākta tiesiska vienotība visā Latvijā, jo īpaši ar Latgali, valsts austrumu daļu. Senāta Civilā kasācijas departamenta priekšsēdis Osvalds Ozoliņš rakstīja: "Agrāko civiltiesisko normu dažādības vietā Latvija ir dabūjusi vienu likumu visai valstij un visiem pilsoņiem. Tādā kārtā tautas vienības ideja ir guvusi pastiprinājumu arī tiesību laukā." (Brikmane, 2017).

Civillikumu dažādība apgrūtināja tiesību zināšanu pat speciālistiem, nemaz nerunājot par vienkāršiem pilsoņiem, tāpēc vienota Civillikuma pieņemšana bija ieguvums ikvienam valsts pilsonim. Viens no lielākajiem Civillikuma ieguvumiem tolaik bija arī apjoma samazinājums. "Gandrīz puse, salīdzinot ar agrākiem civillikumiem," rakstīja Latvijas Universitātes profesors Vasīlijs Sinaiskis.

Līdz ar to Civillikums, kas, sākot ar 1938. gada 1. janvāri, Latvijai devis likumisko laulāto mantisko sistēmu, ieviesa visā Latvijā vienotas kopīpašumu regulējošas normas, neatkarīgi no

teritorijas un iedzīvotāju kārtas. Kā uzskatīja Lilija Frīdenberga, vienas likumiskas sistēmas ieviešana visā Latvijā nerunā pretim iedzīvotāju interesēm, jo likumisko sistēmu dažādībai pamatā ir tikai vēsturiski, nevis saimnieciski vai kādi citi apstākļi. Bez tam likumiskā sistēma netiek arī nevienam uztiepta, bet kas to nevēlas, var sev izvēlēties likumā paredzētu līgumisku sistēmu (Frīdenberga, 1938, 7.lpp.).

Arī 20.gadsimta 30.gados profesors Vasilijš Sinaiskis atzinis, ka laulāto mantisko attiecību jautājums un arī bijušo laulāto kopīpašuma jautājums ir viens no vissarežģītākajiem jautājumiem civiltiesībās, jo mantiskās attiecības ne tikai principā pakļaujas laulāto personiskajām tiesībām, bet ir arī cieši saistītas ar pašu ģimeni kā sociālu organizāciju (Sinaiskis, 1938, 47.lpp.).

Arī L.Frīdenberga savā darbā norāda, ka pie jaunā Civillikuma izstrādāšanas likumdevējs ir gribējis — no vienas puses — radīt normas, kas stiprina ģimeni kā sociālu organizāciju un nodrošina bērnu un sievas materiālo stāvokli, bet, no otras puses, sekojot laika garam, radīt normas, kas apmierina sievas tieksmi pēc juridiskas un mantiskas vienlīdzības un patstāvības. Šim laikmetiskām prasībām vistuvāki pieiet vīra pārvaldības sistēma (Frīdenberga, 1938, 8.lpp.).

Tā pat L.Frīdenberga norāda, ka neapšaubāmi, ka mantas kopība stiprina ģimenes iekšējo vienību, jo nav «tavas» un «manas» mantas, bet, no otras puses, šī sistēma negarantē bērnu un mātes materiālo labklājību, jo par vīra parādiem atbild arī sievas manta. Ka šī sistēma neapmierināja lielu daļu Latvijas iedzīvotāju, pierāda tas apstākļi, ka Vietējiem Civillikumiem spēkā pastāvēt, ļoti plašos apmēros tika slēgti laulības līgumi, tādā veidā izvairoties no strīdiem par kopīgās mantas dalīšanu.

Risinot jautājumus par laulāto kopīgo mantu ir svarīgi noskaidrot kā šī manta ir iegūta. Likumiskajās laulāto mantiskajās attiecībās, manta, ko laulātie laulības laikā iegūst kopīgi vai viens no viņiem, bet ar abu laulāto līdzekļiem vai ar otra laulātā darbības palīdzību, ir abu laulāto kopīga manta. Šī manta laulātiem pieder tādās daļās, kādās viņi ir piedalījušies šīs mantas iegūšanā. Visos tos gadījumos, kad tieši nav iespējams noteikt laulāto līdzekļu un darbības palīdzības daļu kopīgas mantas iegūšanā, likums paredz šīs mantas dalīšanu uz pusēm. Jautājums par kopīgas mantas dalīšanu var rasties tikai tad, kad laulātie laulības laikā vispārīgi ir ieguvuši kopīgu mantu un otrkārt, kad vīra pārvaldības tiesības par sievas mantu tiek izbeigtas, jo nevar iedomāties tādu stāvokli, ka sieva jebkurā laikā varētu pieprasīt no kopīgās mantas viņas daļas izsniegšanu, tas runātu pretim Civillikuma 90. panta I daļu. Jākonstatē, ka starp laulātiem nodibinās kopīpašums, kas atšķiras no vispārējā kopīpašuma (condominiuma) jēdziena ar to, ka sadalīšanu sastāvdaļās sieva nevar prasīt jebkurā laikā. Laulāto mantu likums

šķiro šādi: 1) atsevišķi iegūtā, 2) kopīgi iegūtā un 3) atsevišķā mantā. Jēdzieni sievas atsevišķi iegūtā manta un sievas atsevišķā manta (Civillikuma 91. pants) nav identiski, jo atsevišķi iegūtā manta atrodas vīra pārvaldībā un lietošanā, bet sievas atsevišķo mantu pārvalda un lieto sieva pati.

Laulāto kopīga manta ir tā, ko iegūst laulātie: 1) kopīgi vai 2) viens no viņiem, bet ar otrā laulātā:

a) līdzekļiem vai b) darbības palīdzību. Gadījumos, kad kopīga manta iegūta ar abu laulāto līdzekļiem, jautājuma izšķiršana, kādā daļā kopīgā manta pieder katram laulātam, nerada nekādas grūtības. Piem.: laulātie iegūst kopīgiem līdzekļiem nekustamu īpašumu, pie kam vīrs dod 2/3, bet sieva — 1/3 vajadzīgā kapitāla; tādos apstākļos nevar būt šaubu, ka sievai pieder 1/3 nekustamās mantas, bet vīram — 2/3. Daudz sarežģītāks būs jautājums, ja kopīgā manta ir iegūta ar otra laulātā «darbības palīdzību». Jēdziens «darbības palīdzība», ko likums tuvāki nepaskaidro, ir nenoteikts un dod iespēju dažādi tulkošanai. Bieži vien grūti būs noteikt, kāda daļa no kopīgas mantas katram laulātam pieder. Likumdevējs, paredzot šādas grūtības, dod iespēju šaubu gadījumā mantu dalīt līdzīgās daļās. Pēc šā principa pareizi tiks atrisināts jautājums, kur mazāku tirgotāju, rūpnieku, amatnieku vai zemnieku laulāts pāris uzsāk savu dzīvi — tā sakot — bez nekā un, kopīgi strādājot, iegūst zināmu labklājību. Šādos apstākļos sievas darbs uzskatāms kā līdzvērtīgs vīra darbam, un mantas dalīšana līdzīgās daļās ir vienīgais pareizais un taisnīgais jautājuma atrisinājums (Frīdenberga, 1938, 9.-10.lpp.).

1937.gada Civillikums regulēja saderināšanos, laulības noslēgšanu un izbeigšanos, kā arī laulāto mantiskās attiecības, kopīpašuma iegūšanu un tā sadalīšanu. Laulāto kopīgās mantas sadalīšanu, regulēja Civillikuma nodaļa par laulāto mantiskajām tiesībām, bet attiecībā uz bijušajiem laulātajiem, kopīpašuma izbeigšanu regulē normas par īpašuma aprobežojumiem, kas ir mūsdienās saglabājušās 1937.gada redakcijā.

Ņemot vērā, ka 1937. gada Civillikums bija spēkā tikai nepilnus trīs gadus un par konkrētu tiesu praksi nevar runāt, kamēr Senāts nav izteicis savu viedokli, līdz ar to laika periodā no 1938.gada 1.janvāra līdz 1940.gada jūnijam netika izveidota konkrēta judikatūra.

Latvija 1940. gadā tika vardarbīgi iekļauta Padomju Savienībā un tika noteikts, ka civiltiesības regulē 1922. gada Krievijas Padomju Federatīvās Sociālistiskās Republikas Civilkodekss. Gadu vēlāk, kad Baltijas valstis iekaroja Vācijas karaspēks, jaunā okupācijas vara atjaunoja 1937. gada Civillikumu, bet kara beigās Baltijas valstis atkal nonāca padomju varas rokās, kā rezultātā atkal tika piemērotas padomju tiesības. Pēc tam, kad Latvija 1991.gadā atjaunoja savu neatkarību, neskatoties uz to, ka 1937. gada Civillikuma piemērošanas prakse līdz Latvijas okupācijai bija ļoti īsa, tika izlemts neveidot jaunu Civillikumu, bet atjaunot 1937. gada likuma

darbību (Brikmane, 2017).

1992.gada 7.jūlijā Latvijas republikas Augstākā padome pieņēma likumu Par atjaunotā Latvijas Republikas 1937.gada Civillikuma ievada, mantojuma tiesību un lietu tiesību daļas spēkā stāšanās laiku un piemērošanas kārtību ar kuru 17.pantu tika noteikts, ka Civillikuma 1067.—1129. pants attiecas uz visiem īpašumiem neatkarīgi no īpašuma tiesību rašanās laika (likums Par atjaunotā Latvijas Republikas 1937.gada Civillikuma ievada, mantojuma tiesību un lietu tiesību daļas spēkā stāšanās laiku un piemērošanas kārtību, 1992.).

Līdz ar to tiesu prakse bijušo laulāto mantisko attiecību risināšanā ir veidojusies pēdējo 30 gadu laikā. Pie kam pēdējo gadu laikā būtiski pieaudzis šķirto laulības skaits, attiecībā pret no jauna noslēgtajām laulībām (Centrālā statistikas pārvalde). Kopš 1937.gada Civillikuma ģimenes tiesību daļas spēka atjaunošanas (t.i., kopš 1993.gada 1.septembra) jautājums par laulāto likumisko mantisko attiecību regulējošo Civillikuma 89.—110.pantu noteikumu adekvātu (respektīvi, šo noteikumu jēgai un mērķim atbilstošu) izpratni ir bijis viens no aktuālākajiem gan tiesību zinātnē, gan tiesu praksē. Reti kuram privāttiesību jautājumam Latvijā šajā laika posmā ir tikuši veltīti tik daudzu dažādu autoru publicētu pētījumu un reti kurā citā privāttiesību jautājumā ir pastāvējusi un arī šobrīd pastāv tik krasa viedokļu dažādība, ko arī apskatīšu nākamajā nodaļā par tiesu praksi un tās problēmām.

Sarežģīts ir ne tikai likumdevēja uzdevums izvēlēties attiecīgās valsts iedzīvotājiem vispiemērotāko laulāto likumisko mantisko attiecību sistēmu un pietiekami skaidri formulēt šo attiecību regulējošos likuma noteikumus, bet arī tiesas uzdevums pareizi un vienveidīgi iztulkot un piemērot šos noteikumus konkrētu strīdu izspriešanai (Kalniņš, 2010).

Bijušo laulāto kopīpašuma regulējums ir cieši saistīts ar laulāto likumisko mantisko attiecību regulējumu, jo ir radies laulības šķiršanas rezultātā, sadalot laulāto kopīgo mantu. Līdz ar to šīs lietas ir skatāmas savstarpējā saistībā, ko apliecina arī tiesu prakse, piemēram, Augstākā tiesa sprieduma lietā Nr.SKC-[A]/2014 motīvu daļā ir norādījusi uz bērnu tiesību prioritāti, izšķirot arī vecāku mantiskos strīdus.

Bērnu kopšana un audzināšana ir dabiskas vecāku tiesības, kas ir nesaraujami saistītas ar obligāti pildāmiem pienākumiem, tostarp atbilstoši Civillikuma 179.panta pirmajai daļai vecākiem ir pienākums samērā ar viņu mantas stāvokli bērnu uzturēt (ēdiena, apģērba, mājokļa un veselības aprūpes nodrošināšana, bērna kopšana un viņa izglītošana un audzināšana – garīgās un fiziskās attīstības nodrošināšana, pēc iespējas ievērojot viņa individualitāti, spējas un intereses un sagatavojot bērnu sabiedriski derīgam darbam (Civillikuma 177.panta ceturto daļa).

Savukārt Bērnu tiesību aizsardzības likuma 10.panta pirmajā daļā noteiktais par to, ka bērnam

ir tiesības uz tādiem dzīves apstākļiem un labvēlīgu sociālo vidi, kas nodrošina fizisko un intelektuālo attīstību un, ka katram bērnam ir jāsaņem atbilstošs uzturs, apģērbs un pajumte. Līdz ar to tiesām visās darbībās, kas attiecas uz bērniem, uzmanība pirmām kārtām jāvelta tam, lai vislabāk nodrošinātu bērnu intereses (jāveicina labvēlīgi apstākļi veselīgai un normālai fiziskai, intelektuālai, tikumiskai, garīgai un sociālai attīstībai brīvības, cieņas un materiālās nodrošinātības gaisotnē), ņemot vērā vecāku tiesības un pienākumus (1959.gada 20.novembra Bērnu tiesību deklarācijas 2. un 6.principi, 1989.gada 20.novembra konvencija „Par bērna tiesībām” 3.pants un Bērnu tiesību aizsardzības likuma 6.pants). Nav ne mazāko šaubu, ka šāds pats regulējums būtu piemērojams dalot bijušo laulāto kopīpašumu.

2.2. Tiesu prakse bijušo laulāto kopīpašumu izbeigšanas lietās

Viens no veidiem kā iepazīties ar tiesu praksi bijušo laulāto kopīpašuma dalīšanas lietās ir LR Augstākās tiesas tiesu prakses apkopojumi, piemēram, par Tiesību normu piemērošanu laulāto mantiskajās attiecībās 2007.gadā, par Kopīpašumu tiesu prakse tika apkopota 2011.gadā. (Tiesu prakses apkopojums, Augstākā tiesa, 2007.gads; Kopīpašums, tiesu prakses apkopojums, 2011.gads).

Kā redzams no tiesu prakses, tad pamatā laulāto likumiskās mantiskās attiecības tiek izbeigtas, šķirot laulību, un, ņemot vērā Civilprocesa likuma 238.pantu, kurš nosaka, ka laulāto mantas dalīšana ir izspriežama vienlaikus ar laulības šķiršanu, abi jautājumi tiek skatīti vienlaikus, bet ir ļoti daudzi gadījumi un tādi paliek vairāk, kad pēc laulības šķiršanas bijušie laulātie paliek kā kopīpašnieki nekustamajam īpašumam, kas kalpo kā ģimenes mājoklis, neskatoties uz to, ka Civillikuma 77.pantam, kur noteikts, ka laulību nešķir, ja laulātie nav vienojušies par bērnu aizgādību, uzturlīdzekļiem, kopīgas mantas sadali utt. Saskaņā ar Latvijas Republikas Civillikuma 77. pantu: “Tiesa laulību nešķir, ja laulātie nav vienojušies par kopīgā nepilngadīgā bērna aizgādību, saskarsmes tiesību, bērna uzturlīdzekļiem, kopīgās mantas sadali vai attiecīgas prasības nav izšķirtas pirms laulības šķiršanas un netiek celtas kopā ar prasību par laulības šķiršanu. Notārs laulību nešķir, ja laulātie nav apliecinājuši, ka laulība ir izirusi un nav vienojušies par kopīgā nepilngadīgā bērna aizgādību, saskarsmes tiesību, bērna uzturlīdzekļiem un kopīgās mantas sadali” (Civillikums, 01.09.1992.).

Tomēr 2007. gadā Latvijas Republikas Augstākā tiesa veica tiesu prakses apkopojumu, kas izriet no laulāto mantiskajām attiecībām, un uz jautājumu par to, vai ir iespējams iesniegt prasību par laulāto kopīpašuma sadali pēc laulības šķiršanas, ja, šķirot laulību, ir norādīts, ka

nav strīdu par īpašuma sadalīšanu, Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāts norādīja: “Kā redzams no tiesu prakses, šādas prasības tiek celtas, un nav nekāda pamata apgalvot, ka tas nebūtu iespējams, jo jāņem vērā – ja, šķirot laulību, strīda par mantas sadali nav bijis, tāds strīds var rasties vēlāk. Turklāt Civilprocesa likuma 238.pants nenosaka aizliegumu celt prasību arī pēc tam. Minētais pants vairāk uzskatāms kā norādījums tiesai, ka nevar atteikties pieņemt prasību par laulības šķiršanu, ja tiek prasīta arī laulāto kopīgās mantas sadale. Tajā pašā laikā ir iespējams, ka puses gan ir noslēgušas vienošanos par kopīgas mantas sadali, uz ko tiek arī norādīts prasībā, bet laulības šķiršanas lietas izskatīšanas laikā, neskatoties uz vienošanās spēkā esamību, otrs laulātais lūdz kopīgas mantas sadali”. (sk. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta tiesu prakses apkopojums „Tiesību normu piemērošana laulāto mantiskajās attiecībās”, 2007.gads, 6-7.lpp).

Līdz ar to autore secina, ka Latvijā spēkā esošie normatīvie akti un esošā tiesu prakse ļauj sniegt šādu prasību par laulāto kopīpašuma sadalīšanu pēc laulības šķiršanas.

Lietās par kopīpašuma izbeigšanu, kas ir saistīta ar laulības laikā kopīgi iegūtu nekustamo īpašumu, kas ir abu kopīpašnieku kopīgo nepilngadīgo bērnu mājoklis, un jau ir izveidojusies tiesu prakse, ko izmanto laulāto kopīgas mantas sadalei, ja tā skar kopīgā bērna intereses, piemēram, Latvijas Republikas Augstākā tiesas Civillietu departamenta 2018.gada [...] SPRIEDUMS Lieta Nr.[..], SKC-[A]/2018 ECLI:[..], kurā motīvu daļā ir norādīts: Izšķirot strīdu, kas šajā gadījumā neapšaubāmi skar arī laulāto kopīgā bērna intereses, tiesa, acīmredzami uzskatot par nebūtisku, nav pat apsvērusi un vērtējusi iespēju atstāt īpašumu prasītājam, kurai jau pieder puse no šī īpašuma un kura vēlas iegūt īpašumā arī laulātā daļu, tādējādi nodrošinot bērnam ierasto dzīvesvietu, kas iegādāta tieši šīs ģimenes vajadzībām (sk. 1.pielikumu).

Iepriekš minētais ļauj secināt, ka, nevērtējot faktiskos apstākļus, kuriem ir būtiska nozīme konkrētā strīda pareizai atrisināšanai, un nesniedzot to juridisko novērtējumu, tiesa nepareizi piemēro Civillikuma 1075.pantu un līdz ar to nav pamata atzīt, ka nekustamā īpašuma sadales veids tiek izraudzīts pareizi.

Ļoti bieži tiesas savā motīvu daļā norāda, ka kopīpašuma pārdošana izsolē izbeigtu strīdu par īpašuma vērtību, pakļaujot strīda risinājumu tirgus principiem, kas netieši norāda uz vienkāršotu un formālu tiesas nostāju šāda veida lietu izspriešanā, turklāt uzsverot spriedumā, ka pusēm nav liegts piedalīties izsolē, un šādā veidā iegūt īpašumu, kas nozīmē, ka laulātajam jānopērk arī viņam piederošā īpašuma daļa (sk. 1.pielikumu).

Augstākā tiesa savu novērtējumu devusi netikai 2014.gadā un 2018.gadā, bet 2020.gadā tiesa ir paturējusi spēkā Zemgales apgabaltiesas spriedumu 2020.gada 14.jūlija sprieduma lietā

Nr.CA-0227-20/13 (15161717) ar kuru noteikts, ka pusēm nav liegts piedalīties izsolē, un šādā veidā iegūt īpašumu, kas nozīmē, ka laulātajam jānopērk arī viņam piederošā īpašuma daļa, atsaucoties uz E.Kalniņu “Ja kopīpašnieki nevar vienoties par dalīšanas veidu, katrs kopīpašnieks ir tiesīgs celt prasību tiesā pret pārējiem kopīpašniekiem par kopīpašuma dalīšanu. Minētā prasība ir divpusēja, un tās mērķis ir dalīšanas jautājuma pozitīvs risinājums. Tas, pirmkārt, nozīmē, ka šādas prasības izskatīšana nevar beigties ar prasības noraidīšanu...” (Grūtups, Kalniņš, 2002. 277.lpp.). Līdz ar to jāsecina, ka Augstākā tiesa neviss attīstās un pilnveidojās cilvēktiesību ievērošanā t.sk. bērnu tiesību ievērošanā, bet atkāpjas pati no savas prakses, kas savukārt var mest ēnu uz visu tiesas sistēmu kopumā.

2019.gada 5.novembrī Latvijas Prezidenta E.Levita uzruna Latvijas tiesnešu ikgadējā konferencē: Mūsu sabiedrības un kopējās identitātes pamats ir kopīgu vērtību kopums, kas balstīts uz pamattiesībām, demokrātiju un tiesiskumu. Neviena demokrātija nevar attīstīties bez neatkarīgām tiesām, kas garantē pamattiesību un pilsonisko brīvību aizsardzību. Tiesiskums tieši ietekmē ikviena cilvēka dzīvi – tas ir priekšnosacījums vienlīdzīgai attieksmei likuma priekšā un individuālo tiesību aizsardzībai. Savukārt tiesu autoritāte ir nepieciešama, lai tiesas varētu savas funkcijas veikt pilnvērtīgi. Tiesu autoritāti sabiedrībā veido divi galvenie faktori. Pirmais ir tiesu un tiesneša darba saturs jeb kvalitāte, un otrs ir vērtības, kas ir tiesu nolēmumu pamatā. Attiecībā uz pirmo – tas ir pilnīgi kolēģu ziņā, lai jūsu darbs būtu attiecīgi kvalitatīvs, savukārt attiecībā uz otro – par vērtībām, kas ir tiesu nolēmumu pamatā, ir atbildīgi ne tikai tiesneši, bet arī likumdevējs un sabiedrība kopumā. Tiesu vara izpilda un īsteno dzīvē sabiedrības kopējās vērtības, kas vistiešākā veidā izpaužas likumdošanā. Savukārt tiesnesim, piemērojot likumu, ir vienmēr jābūt skaidrām šīm vērtībām un jāredz cauri likuma tekstam, lai ar likuma tekstu spētu saskatīt šīs vērtības. Tas pieder pie tiesneša kvalifikācijas (Levits, 2019). No visām civillietām, kas saistītas ar likumu piemērošanu jautājumos par kopīpašnieku savstarpējām tiesiskajām attiecībām, tiesās visvairāk ierosināti strīdi sakarā ar kopīpašuma reālu sadalīšanu (kopīpašuma izbeigšanu), tātad tādi, kas visbiežāk saistīti ar Civillikuma Lietu tiesību daļas 1074. un 1075. panta piemērošanu.

Dažādu tiesu instanču spriedumos izteiktas dažādas, pat visai atšķirīgas likuma normu interpretācijas. Lai visā Latvijas Republikas teritorijā nostiprinātu vienotu tiesu praksi, Augstākā tiesa konkrētās lietās izvērtēja pamatojumus, kādus iesnieguši procesa dalībnieki šo lietu izskatīšanas laikā un kā uz to reaģējis Augstākās tiesas Senāts, taisot šajās lietās spriedumus vai atsevišķos gadījumos – lēmumus, vispārinot šīs lietas, kā arī ņemot vērā tiesību teorijā izstrādātos atzinumus un ieteikumus, Augstākā tiesa ir izdarījusi secinājumus, kas Latvijas Republikas tiesām rekomendējami piemērošanai tiesu praksē, kad tās izskata un

izspriež tādas pašas vai līdzīgas strīdus lietas.

Tiesu praskes apkopojumā ir izvērtēti jautājumi par Civillikuma 1075.pantu, proti, vai tiesa pati var izvēlēties dalīšanas veidu, ja nav celta pretprasība.

Atbilde ir ietverta pašā tiesību normā, kura nosaka: ja 1074.pantā norādītā dalīšanas gadījumā kopīpašnieki nevar vienoties par tās veidu, tad tiesa, (..), vai nu piespriež katram no kopīpašniekiem reālās daļas, (..), vai atdod visu lietu vienam kopīpašniekam (..), vai noteic lietu pārdot, (..), vai arī izšķir jautājumu ar lozi (..).

No minētā izriet, ka tiesa pati izvēlas dalīšanas veidu, neatkarīgi no tā, ir vai nav celta pretprasība.

Senāta lietās Nr. SKC-280/2007, Nr. SKC-117/2008 un Nr. SKC-346/2009 ir izceltas lietu par kopīpašuma dalīšanu īpatnības, jo Senāts norāda, ka apelācijas instances tiesai nebija pamata atteikties izskatīt jaunu kopīpašuma sadales variantu, kas nebija iesniegts pirmajā tiesas instancē. Šāds iesniegums, kurā izvirzīts jauns sadales variants, nav uzskatāms par prasības priekšmeta un pamata grozījumu. Tādēļ atteikums to izskatīt apelācijas instancē tā iemesla dēļ, ka tas procesuāli nav iesniegts jau pirmajā tiesas instancē kā pretprasība, uzskatāms par Civilprocesa likuma 426. panta pirmās daļas pārkāpumu. Tiesai pienākums apspriest visus kopīpašuma dalījuma variantus, un nav svarīgi, kurš no procesa dalībniekiem jaunu kopīpašuma sadales variantu iesniedz. Nosakot sadalāmās kopīpašuma daļas, jānorāda to vērtība, lai varētu spriest, vai noteiktais dalījums pēc vērtības atbilst katra kopīpašnieka domājamai daļai.

Vēl ir izvērtējams jautājums par Civillikuma 1074.panta piemērošanu izbeidzot kopīpašumu par katru cenu (Grūtups & Kalniņš, 2002). Un uz šo jautājumu ir sniegusi atbildi Augstākā tiesa 2019.gada 17.decembra spriedumā lieta Nr. C04169414, SKC-259/2019, kurā norādīts, ka nevar liegt personai subjektīvo tiesību izlietošanu, ja tā savas tiesības izlieto labā ticībā. Prasības celšanu tiesā par kopīpašuma dalīšanu, nespējot kopīpašniekiem vienoties par kopējās lietas lietošanu un rīcību ar to, nevar uzskatīt par tiesību izmantošanu neattaisnojamu mērķu sasniegšanai. Turpretī, ja civiltiesību subjekts šo tiesību izlieto netaisnprātīgi, viņš nebauda tiesisku aizsardzību. Un, kā atzīts juridiskajā literatūrā, ja izrādītos, ka attiecīgo gadījumu regulējošās tiesību normas burtiska piemērošana novestu pie acīmredzami netaisnīga rezultāta, tiesai jāatrod šī gadījuma taisnīgs atrisinājums, iztulkojot speciālo tiesību normu kopsakarā ar Civillikuma 1.pantu. Tiesai ir jākonstatē, kuras puses intereses konkrētajā gadījumā ir jāaizsargā. Šai nolūkā tiesa sniedz pušu interešu vērtējumu, ko noskaidro speciālās tiesību normas un Civillikuma 1.panta sasaistes rezultātā (Balodis 2002., Nr. 24 257.lpp).

Savukārt Civillikuma 1075.panta piemērošanas sakarā, Senāts norādījis, ka, sadalot kopīpašumu, tiesa piemēro vienu no šajā pantā norādītajiem nekustamā īpašuma reālās

sadalīšanas veidiem. To tiesa izvēlas, izvērtējot kopīpašnieku savstarpējās attiecības, dalījuma iespējamību un konkrēto situāciju, kā arī izvērtējot dalāmā objekta saimniecisko nozīmi, tā īpašības un kopīpašnieku interešu pamatotību. Izpildot Civillikuma 5.panta norādi, ka gadījumā, kad lieta jāizšķir pēc tiesas ieskata, jo kopīpašnieki nav vienojušies par reālas kopīpašuma sadalīšanas veidu, tiesnesim, izvēloties vienu no Civillikuma 1075.pantā norādītajiem sadalīšanas veidiem, jāspriež pēc taisnības apziņas un vispārīgiem tiesību principiem (sk. Augstākās tiesas tiesu prakses apkopojuma „Kopīpašums”, 2011, 29.lpp., secinājumu 1.3.punktu; Augstākās tiesas Senāta 2008.gada 19.marta spriedumu lietā Nr. SKC-118/2008 (C90/02) un 2011.gada 12.janvāra spriedumu lietā Nr. SKC-15/2011 (C20216406)). Bieži vien taisot spriedumus par bijušo laulāto kopīpašumu dalīšanu, tiesas neņem vērā, ka šajās lietās kopīpašuma izbeigšana ir saistīta ar laulības laikā kopīgi iegūtu nekustamo īpašumu, kas ir abu kopīpašnieku kopīgo nepilngadīgo bērnu mājoklis (sk. 1.pielikumu).

Piemēram, Zemgales apgaltiesa skatot lietu Nr.C15161717 lietas arhīva Nr.CA-0227-20/13, nav ņēmusi vērā, uz ko arī zvērināts advokāts V.Tihonovs apelācijas instances tiesu vairākkārt vērsa uzmanību uz Augstākās tiesas judikatūras piemērošanu un kopīpašuma institūta sistēmisku piemērošanu, tostarp nepieciešamību vērtēt kopīpašuma izveidošanas mērķi, tomēr tiesa šos apsvērumus nav vērtējusi, atturējusies vispār no judikatūras analīzes, bet tā vietā izvēlējusies šauri un atrauti piemērot vienu tiesību normu, Civillikuma 1075.pantu, līdz ar to spriedums ir pretējs ne vien likumam, bet arī jaunākajām (un pamatotām) judikatūras atziņām. Tiesas spriedumos, īpaši pirmās instances tiesas spriedumos, ir vērojama materiālās tiesību normas nepareiza piemērošana un kopīpašuma tiesību institūta nepareiza interpretācija, tai skaitā Civillikuma 1074.panta kļūdaina piemērošana, ignorējot normas sastāva pazīmes.

Parasti Prasītāji par bijušo laulāto kopīpašumu dalīšanu, prasību saista ar Civillikuma 1074.pantu. Arī tiesa lietu izšķīrot, atsaucoties uz šo tiesību normu, vienlaikus gan piemērojot arī Civillikuma 109.pantu.

Normas gramatiskā konstrukcija pantā paredzētās sekas saista ar zināmu noteikumu ievērošanu: 1074.pants Nevienu kopīpašnieku nevar piespiest palikt kopīpašumā, ja vien tā nodibināšanas noteikumi nerunā tam pretim; turpretim katrs kopīpašnieks var katrā laikā prasīt dalīšanu.

Lai piemērotu pantā noteiktās sekas, t.i., kopīpašnieka tiesības izlietošanu uz kopīpašuma izbeigšanos un tiesa varētu izbeigt otram kopīpašniekam viņa tiesības uz īpašumu, likums prasa vispirms noskaidrot kopīpašuma nodibināšanas noteikumus. Citiem vārdiem sakot, pirms tiesa izlemj par kopīpašnieka izstāšanos no īpašuma, tiesai jāizvērtē šī kopīpašuma rašanās apstākļi, priekšnoteikumi, un kāds ir bijis pušu nodoms šī kopīpašuma nodibināšanai, pastāvēšanai, kādi ir šie kopīpašuma esības noteikumi.

Pretēji apelācijas instances tiesas paustajam viedoklim, kopīpašnieka tiesība prasīt kopīpašuma dalīšanu nav absolūta, bezierunu, apmierināma visos un jebkuros apstākļos, bet aprobežota ar zināmu priekšnoteikumu iestāšanos. Tiesai šie priekšnoteikumi ir jāpakļauj vērtējumam. Tiesai jāvērtē arī apstākļi kā to nosaka Civillikuma 1075.pants. Tikai pēc tam, kad tiesa izvērtējusi kopīpašuma dibināšanas noteikumus, tikai tad tā var piemērot dalīšanas sekas un šādas sekas var iestāties tikai tad, ja dalīšana pati par sevi nav pretim kopīpašuma izveidošanai, nodibināšanai, tā izveidošanai. Nebūt ne visos gadījumos tiesai būtu jāapmierina kopīpašuma dalīšana, bet tieši otrādi – gadījumos, ja dalīšana ir pretēja kopīpašuma izveidošanai, dalīšana jāatsaka.

Piemēram, Civillietā Nr. Nr.C15161717 lietas arhīva Nr.CA-0227-20/13 pati apelācijas instances tiesa spriedumu konstruējusi, nodibinot, ka:

a) strīdus kopīpašumu abi lietas dalībnieki nodibinājuši laulības laikā ar mērķi tajā dzīvot, respektīvi, izveidojuši mājokli sev kā laulātajiem un bērniem;

b) šī īpašuma pilnveidošanai viens no kopīpašniekiem ir uzņēmis kredītsaistības, bet otrs kopīpašnieks par šo saistību izpildi ir devis galvojumu;

c) un, lai gan starp pusēm pastāv strīds par to, vai tiešām visi kredītlīdzekļi ir izlietoti strīdus īpašuma pilnveidošanai, tomēr nav šaubu, ka daļa no kredīta tam ir ticis izlietots. Tāpat tiesa nodibinājusi, ka strīdus īpašums ir ieķīlāts kā nodrošinājums šo saistību izpildei un par labu trešajai personai ir nodibināta hipotēka;

d) viens no kopīpašniekiem (kasatore) kopā ar bērniem šajā īpašumā dzīvo, tas ir bērnu mājoklis.

e) lai gan tiesa sprieduma motīvos nevērtē faktu, tomēr tāds ir nodibināts ar citu spēkā stājušos tiesas spriedumu, ka, kamēr tēvs kā kopīpašnieks ar savu īpašuma daļu nodrošina bērnus ar mājvietu, tikmēr viņš ir atbrīvots no naudas līdzekļu došanas bērniem mājvietas nodrošināšanai. Konstatējot šādus faktus, apelācijas instances tiesas rīcībā bija faktu kopums, kurš nepārprotami pierāda kopīpašuma nodibināšanas mērķi un tā noteikumus. Pat vairāk, konkrētajā lietā ar citu spēkā stājušos tiesas spriedumu ir nodibināts pušu kopīpašums tieši pamatojoties uz šiem faktiem. Ja šajā lietā tiesa uzskatījusi par iespējamu rīkoties pretēji un faktiski revidēt jau spēkā stājušos spriedumu, tad tiesai vēl jo vairāk bija jāmotivē kopīpašuma izveides noteikumi, jāizvērtē strīdus kopīpašuma nodibināšanas noteikumi kā tas noteikts Civillikuma 1074.pantā. Tiesa šo pienākumu nav izpildījusi. Tiesa motīvos vispār nav ietvērusi savu vērtējumu par prasītāja prasītā izbeidzamā kopīpašuma nodibināšanas mērķi (kas turklāt nodibināts ar citas tiesas spēkā stājušos spriedumu) un/vai noteikumiem, lai gan tos ir nodibinājusi.

Izskatāmajā lietā kopīpašums radies uz sprieduma pamata, kad tiesa iepriekš pastāvējušo starp

prasītāju un atbildētāju esošo kopējo īpašumu pārveidojusi uz kopīpašuma daļu režīmu. Līdz ar tiesai šajā lietā bija jāvērtē kopīpašuma izveides noteikumi, kas ietverti Jelgavas tiesas spriedumā, ar kuru nodibināts kopīpašums, nevis selektīvi un atrauti jāsāk dalīt bijušo laulāto kopējo mantu, neņemot vērā šīs mantas izveides noteikumus, un dalot tikai vienu nekustamo īpašumu.

Konkrētajā gadījumā pušu kopīpašums ir atzīts ar Jelgavas tiesas 2017.gada 16.marta spriedumu Civillietā Nr. C 15 2307 15 (stājies spēkā), ar kuru galīgi sadalīta visa bijušo laulāto manta, atzīstot strīdus nekustamo īpašumu par laulības laikā iegūtu laulāto kopmantu – ģimenes mājvietu:

“[...] atbildētājas un bērnu vienīgā dzīvesvieta ilgstoši ir [...], viņa līdzdarbojusies kopmantas radīšanā. Laulātie rīkojušies kopīgi, lai iegūtu ģimenes vajadzībām šo nekustamo īpašumu, par abu laulāto kopīgiem līdzekļiem un [tas] ir uzskatāms par laulāto kopīgu mantu Civillikuma 89.panta izpratnē.

[...] Tiesa atzīst par pierādītu, ka nekustamais īpašums kā ģimenes mājvieta iegādāts laulības laikā, kad kopdzīve nebija pārtraukta, faktiskās darbības liecina par kopīpašuma veidošanu, saistības pildītas pret aizdevēju, ņemot vērā ģimenes ienākumus” (2017.gada 16.marta spriedums Civillietā Nr. C 15 2307 15, 14.-15.lpp.).

Jelgavas tiesa, kura noteica mantu par kopīpašumu, nodibinājusi, ka laulātie strīdus īpašumu ieguvuši un pilnveidojuši laulības laikā ģimenes vajadzībām. Tātad, gan vīrs, gan sieva ir slēguši darījumu par šāda īpašuma izveidošanu kā laulāto kopējo mantu, ar mērķi šajā īpašumā izmitināt savu bērnus. Šie fakti atklāj strīdus īpašuma kopējā mantas dibināšanas noteikumus – īpašums mājvietas nodrošināšanai bērniem. Vīrs un sieva abpusēji deva piekrišanu darījumam – kopējā īpašuma izveidei bērnu un ģimenes mājvietas nodrošināšanai (2017.gada 16.marta spriedumu Civillietā Nr. C 15 2307 15).

No šo apstākļu izvērtējuma atkarīgs lietas liktenis – ja tiesa izvērtētu šos apstākļus un kopīpašuma izveides noteikumus, tad nonāktu pie slēdziena par kopīpašuma nodibināšanas mērķi - bērnu mājvietai. Un nav šaubu, ka lietas iznākums būtu citāds, tiesa nedalītu kopīpašumu, kamēr bērni nav sasnieguši savu pilngadību un spēj sevi apgādāt. Var vēltīt uzmanību tiesību jautājumam vai tas bija slēpts bijušo laulāto kopīpašums, kuru par atklātu atzina Jelgavas tiesa, vai nē, bet tam nav izšķirošas nozīmes, jo strīdā esošais nekustamais īpašums visu laiku atradies sievas un bērnu lietošanās, jo tās bija tā izveidošanas mērķis.

Civillikuma 1074.panta norma saprotama tā, ka nevienam nav pienākuma palikt par līdzīpašnieku kopīgā mantā, ja tas nav izteicis uz to piekrišanu. Tiesai ir jāvērtē piekrišanas saturs kopīpašuma izveidē. Ja Prasītājs kā laulātais deva savu piekrišanu strīdus īpašuma

izveidošanai par kopīgu mantu ģimenes vajadzībām un Sieva tam piekrita un paļāvās uz šo solījumu – laulātajiem būs māja, kurā augs bērni, tātad ar mājvietu sieva un bērni būs nodrošināti. Prasītājam nav tiesību atkāpties no šī solījuma vai to ignorēt. Pacta sunt servanda princips paredz, ka saistības ir jāpilda. Saskaņā ar Civillikuma 1589.pantu vienpusēja atkāpšanās no līguma ir pielaižama tikai tad, (...) kad tāda tiesība bijusi noteikti pielīgta. Šāda atkāpšanās tiesība nav pielīgta. Kopīpašniekam, kas devis savu piekrišanu kopīpašuma izveidošanai konkrēta mērķa sasniegšanai – bērnu mājvietas nodrošināšanai, vai ģimenes vajadzību apmierināšanai, šīs saistības ir jāpilda un jāievēro. Jebkurai personai, kura apņēmusies nodrošināt ar bērnu ar mājokli un iesaistījusi otro laulāto šī pienākuma izpildes galvošanā, ir jāpacieš paša sava solījuma sekas. Neatkarīgi no tā, ka vēlāk šāda persona dibina citas attiecības, tai ir jābūt saistošs iepriekš dotais solījums – nodrošināt ar mājvietu. Tās ir pamatvērtības. Kā paskaidrots iepriekš, citā lietā Jelgavas tiesa laulāto slēpto kopējo īpašumu izteica atklātā kopīpašumā, tomēr kopīpašuma izbeigšanu neuzskatīja par iespējamu. Tie bija tiesas izvērtētie apstākļi, kuru dēļ Civillikuma 1075.panta noteikumi neļauj kopīpašumu sadalīt. Spriedumā nodibinātu apstākļu kopums norāda, ka prasītāja kā tēva, laulātā un vīrieša mērķis pilnveidot māju, kamēr sieva audzina bērnus un abi strādā, bija īpašuma izveidošana ģimenes un bērnu mājvietas vajadzībai. Tie bija šie noskaidrojamie kopīpašuma izveidošanas noteikumi, kuriem pats prasītājs devis piekrišanu. Līdz ar to, kamēr šie kopīpašuma nodibināšanas noteikumi nav izpildīti, t.i., bērni nav sākuši aprūpēt paši sevi, bet ne ilgāk par 24 gadu vecumu, kopīpašums nav izbeidzams. Kopīpašuma ātrāka izbeigšana ir pretēja tā izveidošanas mērķim. Tiesām nav pamata personas mantiskās intereses nekustamā īpašuma jautājumā stādīt augstāk par bērnu interesēm vai pretnostatīt ģimenes institūtam. Šāds materiālisms ir pretējs tiesiskumam un sabiedrības vērtībām, kā arī pretējs vispārējām sabiedrības interesēm. Pretēja rīcība, piemēram, pārsūdzētā sprieduma rezultāts, noved pie tā, ka tiek akceptēta bezatbildīgu vecāka rīcība un tā tiek pat sekmēta.

Sadalot lietas par laulības šķiršanu un mantas dalīšanu, tiesu sistēma tiek apgrūtināta ar vairākām tiesvedībām – vispirms, lai pieņemtu spriedumu par uzturlīdzekļu maksāšanas pienākumu, pēc tam – lai šķirtu laulību, sadalītu mantu un vēl atsevišķa lieta, lai izbeigtu kopīpašumu.

Likums ņem vērā piekrišanas došanu ar pagaidu raksturu, lai neizveidotos stāvoklis par kopīpašuma mūžīgu neizbeigšanu. Patiešām, nav pamata nepiešķirt nozīmi un juridisko spēku tai vienošanās, ar kuru kopīpašnieki vienojas par īpašuma nedalāmību uz noteiktu laiku. Piemēram, Francijā tiek pieļauts šāds laiks 5 gadi, Šveicē 10 gadi (Шершеневич, 1912).

Līdz ar to lietās, kur bijušajiem laulātajiem ir nepilngadīgi bērni, šis pagaidu raksturs beigsies

ar mērķa sasniegšanu, t.i., ar likumā noteiktās tās vecuma robežas sasniegšanu, kura atbrīvo prasītāju kā tēvu un vecāku no bērnu uztura došanas pienākuma. Tā būs šī mērķa sasniegšana, kura dēļ dibināts kopīpašums, un pēc tā sasniegšanas tad arī varēs dalīt strīdus īpašumu.

Bieži vien tiesas izšķirot strīdus par bijušo laulāto kopīpašumu sadali, spriedumus konstruē savstarpēji izslēdzošā veidā – no vienas puses sprieduma motīvu daļā velta uzmanību motīviem par laulāto kopīgās mantas dalīšanu un piemēro Civillikuma 109.pantu, bet no otras puses spriedumu saista ar kopīpašuma izbeigšanu kā lietu tiesību institūtu, Civillikuma 1074.pantu, lai gan tie ir divi pavisam atšķirīgi tiesiskie mantas režīmi. Ja Civillikuma 109.panta gadījumā laulāto manta ir kopīgā manta personisko un mantisko attiecību dēļ, tad Civillikuma 1074.pantā tās ir “tīrās” lietu tiesības.

Piemēram, Civillietā Nr. Nr.C15161717 lietas arhīva Nr.CA-0227-20/13, tiesa pareizi norādījusi, ka laulība starp prasītāju un atbildētāju ir izšķirta iepriekš ar Jelgavas tiesas spriedumu civillietā Nr.C15230715 atsevišķā tiesvedībā, un attiecīgajā tiesvedībā tiesa nostiprinājusi atbildētājas (nu jau kā bijušās laulātās) īpašuma tiesības uz ½ domājamo daļu no īpašuma. Neskatoties uz to, ka tiesa tajā lietā šķīra laulību, tomēr reālu mantas sadali tiesa neveica tādēļ, ka konkrētajos apstākļos tas būtu bijis pretim kopīpašuma izveidošanas mērķim (Civillikuma 1075.p., 01.09.1992.).

Pie kam, konkrētajā lietā, Prasītājs kā bijušais laulātais laulāto kopējās mantas pārdalīšanu vai reālu sadali nebija lūdzis, nebija pat saistījis savu prasību ar Civillikuma 109.pantā paredzētajiem apstākļiem. Tādejādi secināms, ka šajā lietā, formāli atsaukdamās uz Civillikuma 1074.pantu, apelācijas instances tiesa vadījās un piemēroja lietas izšķiršanā Civillikuma 109.pantu un faktiski ir (pār)dalījusi laulāto mantu, lai gan šāds priekšmets ir bijis citas tiesas tiesvedībā jau izšķirts.

Pirmkārt, tas ir būtisks civilprocesuālo tiesību normu pārkāpums. Tiesa ir acīmredzami ļoti būtiski pārsniegusi prasības robežas, pēc savas iniciatīvas būtiski paplašinot prasītāja prasības pamatu un prasījumu prasītāja labā. Prasītājs iepriekš nebija uzskatījis, ka nebūtu bijusi sadalīta laulāto mantu šķīrot laulību. To apstiprina kā prasītāja prasība, tā arī viņa rīcība, nepārsūdzot Jelgavas tiesas spriedumu.

Otrkārt, apelācijas instances tiesa faktiski ir revidējusi spēkā stājušos citas tiesas pieņemtu spriedumu un “pārdalījusi” citādi laulāto kopdzīves laikā iegūto mantu bez attiecīga prasījuma pieteikšanas, pat neanalizējot un nevērtējot abu pušu visus ienākumus, kas gūti laulības laikā, kā arī visus izdevumus, un laulāto doto ieguldījumu ģimenes satiecības nodrošināšanā, mājas soļa veikšanā un bērnu audzināšanā.

Treškārt, citā tiesvedībā – Rīgas apgabaltiesas izspriestajā lietā pret tēvu par uzturlīdzekļu

piedziņu bērnu uztura un drēbju nodrošināšanai (Civillietas Nr. C29383416), tiesa bija “ieskaitījusi” tēva doto mājokļa daļu bērnu mājvietai pienākumā dot uzturlīdzekļus mājokļa nodrošināšanai. Tātad, arī šeit vēl cita tiesa atzinusi, ka strīdus īpašuma izveides mērķis ir mājvietas nodrošināta abiem kopīpašnieku bērniem. Ir acīmredzams, ka Rīgas apgabaltiesa uzturlīdzekļu jautājumu saistījusi ar strīdus kopīpašumu – tēvs tajā ļauj dzīvot bērniem un tādejādi izpilda sava vecāka pienākumu par dzīvesvietas nodrošināšanu (personiskās ģimenes saistības tiek izpildītas ar īpašuma piešķiršanu lietošanai).

Tiesa uzturlīdzekļu lietā esošo strīdus īpašumu saistījusi ar bērnu vecāku personiskajām attiecībām un vecāku pienākumiem attiecībā pret bērniem. Tādēļ šajā konkrētajā lietā tiesai Civillikuma 109.panta vietā vajadzēja piemērot Civillikuma 177.pantu. Tik ilgi, kamēr bērni nav sasnieguši pilngadību, tēvs attiecībā pret bērniem un attiecībā pret savu bijušo laulāto ir apņēmis nodrošināt bērnus ar mājokli, dodot iespēju dzīvot strīdus mājā. Arī šādā ziņā prasītāju saista personiskās un saistību tiesiskās attiecības (Rozenfelds, 2000, 66.lpp.).

Tiesai nav nekāda pamata piemērot attiecībā pret bijušajiem laulātajiem ne Civillikuma 109.pantu, ne Civillikuma 110.pantu, jo normās noteiktajam tiesiskajam sastāvam neatbilst lietām ar bijušajiem laulātajiem, jo puses nav laulātie, lai viņu attiecībās tiesa piemērotu tās Civillikuma normas, kuras regulē laulāto attiecības.

Piemēram, ja bērnu tēvs, ceļot prasību par kopīpašuma izbeigšanu, vēlas atbrīvoties no konkrētās mājvietas turpmākas došanas bērniem, viņam vispirms jāvēršas tiesā ar lūgumu grozīt ar tiesas spriedumu noteikto spēkā esošo uzturlīdzekļu apmēru, un pašam jāpiedāvāt turpmāk maksāt konkrētu naudas summu kā uzturlīdzekļus bērnu nodrošināšanai ar mājvietu. Un tikai pēc tam, kad tiesa būs grozījusi spriedumu par uzturlīdzekļu saturu un apmēru, tajos iekļaujot arī tēva pienākumu sniegt finansējumu bērnu nodrošināšanai ar mājvietu, varēs uzskatīt, ka no tēva puses kopīpašuma mērķis ir vienpusēji grozīts, tad tiesa varēs lemt par šī mērķa aizstāšanu ar reālu finansiālu līdzdalību bērnu uzturēšanai, ja uzskatīs to par iespējamu, neaizskarot bērnu intereses, kas sakrīt ar Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu departamenta 2014.gada 15.oktobra spriedumā lietā Nr.SK-2873/2014 (C32267012) norādīto bērna tiesību prioritāti, izšķirot arī vecāku mantiskos strīdus: “[..] bērnu dzīvesvieta ir saistāma ne vien ar vienu vai otru vecāku, bet arī ar konkrētu dzīvesvietu. [..] Šādā situācijā, kā uzskata Civillietu departaments, tiesai jāapsver, kurš no jautājumiem ir svarīgāks: bērnu tiesību aizsardzība vai laulāto kopīpašuma izbeigšana, par izbeigšanas veidu izvēloties tieši dzīvokļa pārdošanu” (Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu departamenta 2014.gada 15.oktobra spriedumā lietā Nr.SK-2873/2014).

Augstākā Tiesa pamatoti ir norādījusi prioritātes – demokrātiskā sabiedrībā mantiskā intereses

(jeb mantkārība) nevar prevalēt pār bērnu tiesību aizsardzību. Nepieciešami ļoti būtiski apsvērumi, lai no šīs tēzes atkāptos, bet tādi nevar būt lietās, kas skar nepilngadīgu bērnu tiesības uz mājokli un aprūpi kā tas noteikts Bērnu tiesību aizsardzības likuma 6.pantā.

Atbilstoši bērnu interesēm bijušo laulāto un vienlaikus šo bērnu vecāku kopīpašums līdz bērnu pilngadībai atstājams nedalīts – šāds risinājums atbilst bērnu tiesību aizsardzības virsmērķim, un nenonāk pretrunā paša bijušo laulāto kopējā īpašuma dibināšanas mērķim.

Proti, bijušo laulāto strīdus īpašums pienākas tam bijušajam laulātajam, kura aprūpē un uzraudzībā ir nepilngadīgie bērni, kuru vienīgā dzīvesvieta ir strīdus īpašumā un izšķīroties tomēr sadalīt bijušo laulāto kopīpašumu, nosakāms, ka īpašums paliek tam vecākam pie kā ir nepilngadīgo bērnu vienīgā dzīvesvieta.

Lietās par kopīpašuma izbeigšanu likumdevējs jo sevišķi tiesām ir noteicis pienākumu rūpīgi izvērtēt lietas apstākļus. No tiesu prakses izriet, ka tiesas bieži vien uzskata kāda vispārīga dalīšanas virsprincipa esamību – vienmēr jāpārdod, ja vien kāds līdzīpašnieks nepierāda pretējo. Tomēr tā nav šīs normas jēga – tieši otrādi, tiesām jācenšas atrast saprātīgākais un kopīpašnieka īpašuma tiesības mazāk aizskarošais risinājums. Norma paredz principu par jebkāda cita risinājuma atrašanu kopīpašuma izbeigšanai, tā pārdošanu izolē atstājot kā galīgo izņēmuma gadījumu. Vadoties no sistēmiskas likuma piemērošanas un nu jau stabilās judikatūras tiesām būtu jāņem vērā kopīpašnieka prioritāte uz īpašumu, ja tas tajā dzīvo pats un kopā ar otru kopīpašnieku dzimušie bērni, un ir izteicis priekšlikumu par šī īpašuma daļas iegādi no kopīpašuma izbeigšanu vēlošā īpašnieka.

Pētot Tiesu praksi, ir redzams, ka jau 2007.gadā šis jautājums ir bijis aktuāls, kad dalot laulāto kopīpašumu tiek ņemtas vērā bērnu intereses un netiek nepieļauts, ka bērns tiek izlikts uz ielas pēc kopīpašuma izbeigšanas. Tagad ir 2020.gads, vēl ar vien šis jautājums ir aktuāls, bet Augstākā tiesa, kas līdz šim ir iestājusies par bērna interesēm, 2020.gada 2.novembrī Civillietā Nr. SKC-1365/2020 (C15161717) ir pieņēmusi lēmumu, kā rezultātā pēc bijušo laulāto kopīpašuma sadales bijušo laulāto kopīgie bērni tiek izlikti uz ielas un Augstākā tiesa šādu bijušo laulāto strīdus risinājumu ir atzinusi par atbilstošu Satvermei, spēkā esošiem likumiem un judikatūrai (sk. 2.pielikumu).

SECINĀJUMI UN PRIEKŠLIKUMI

Secinājumi:

1. Pētījumi pierāda, ka bijušo laulāto kopīpašums ir pastāvējis un pastāvēs vienmēr, līdz ar to aktuāls būs arī bijušo laulāto kopīpašuma dalīšanas jeb izbeigšanas jautājums.
2. Tēma par bijušo laulāto kopīpašuma dalīšanu ir šaura tēma un saistībā ar bijušo laulāto kopīpašuma dalīšanu jeb izbeigšanu ir samērā maz avotu. Nav fundamentālu zinātnisko pētījumu par izvēlēto tēmu. Taču ir pieejami tiesu prakses materiāli, kas vērtējami visnotaļ pretrunīgi. 2011.gada tiesu prakses apkopojums lietās par kopīpašumu un darbā analizētie tiesu spriedumi liecina, ka no visām civillietām, kas saistītas ar likumu piemērošanu jautājumos par kopīpašnieku savstarpējām tiesiskajām attiecībām, tiesās visvairāk ierosināti strīdi sakarā ar kopīpašuma reālu sadalīšanu (kopīpašuma izbeigšanu). Tomēr Latvijā nav izveidota un nostiprināta vienota tiesu prakse.
3. Katram kopīpašniekam ir jāievēro likumā noteiktās normas, lai nodrošinātu savu un citu cilvēku labklājību, kā arī nepārkāptu apkārtējo tiesības un intereses. Svarīgi piebilst, ka vispārēji jautājumi, principi un īpatnības, kas attiecināmas uz kopīpašuma dalīšanu, ir attiecināmi arī uz bijušo laulāto kopīpašuma dalīšanu. Tāpēc darba saturā daudzviet autore atsaucās uz vispārējiem ar kopīpašumu saistītiem jautājumiem. Tomēr, bijušo laulāto kopīpašuma dalīšanas procesā ir vērojamas tikai šim tiesisko attiecību veidam raksturīgās īpatnības, piemēram, bērnu interešu ievērošanas pienākums.
4. Dalot kopīpašumu starp bijušajiem laulātajiem, netiek ņemtas vērā bērnu intereses. Tiesu prakse attiecībā uz laulāto mantas dalīšanu atšķiras no bijušo laulāto kopīpašuma dalīšanas, tieši attiecībā uz bērnu tiesībām, jo dalot laulāto kopīgo mantu, nepilngadīgo bērnu intereses tiek ņemtas vērā, bet dalot laulības laikā iegūto bijušo laulāto kopīpašumu, bērnu intereses netiek ņemtas vērā.
5. Problēmu kopīpašumu tiesiskajā regulējumā atzīst arī Tieslietu ministrs un Saeimas deputāti, jo Juridiskās komisijas Tiesu politikas apakškomisijā paredzēts skatīt Tieslietu ministrijas un citu iesaistīto iestāžu un ekspertu izstrādāto likumprojektu "Grozījumi Civillikumā", kurš paredz kopīpašuma dalīšanas tiesiskā regulējuma pilnveidošanu un jaunus mehānismus kopīpašnieku starpā radušos strīdu risināšanai, tajā skaitā arī kopīpašuma dalīšanas gadījumā. Bet šajos priekšlikumos nav neviena vārda par bērnu tiesībām, dalot kopīpašumu. Tāpēc autore neuzskata, ka šobrīd piedāvātais likumprojekts "Grozījumi Civillikumā" atrisinātu samilzušo problēmu par bijušo laulāto kopīpašumu dalīšanu, atbilstoši ievērojot normu par bērnu tiesībām.

Priekšlikumi:

1. Ir jāizveido vienota tiesu prakse, kur atbilstoši bērnu interesēm bijušo laulāto un vienlaikus šo bērnu vecāku kopīpašums līdz bērnu pilngadībai būtu atstājams nedalīts – šāds risinājums atbilst bērnu tiesību aizsardzības virsmērķim. Proti, bijušo laulāto strīdus īpašumu atstājot tam bijušajam laulātajam, kura aprūpē un uzraudzībā ir nepilngadīgie bērni, kuru vienīgā dzīvesvieta ir strīdus īpašumā un izšķiroties tomēr sadalīt bijušo laulāto kopīpašumu, nosakāms, ka īpašums paliek tam vecākam pie kā ir nepilngadīgo bērnu vienīgā dzīvesvieta. Vai arī noteikt, ka kopīpašums netiek dalīts līdz brīdim, kamēr bērni sasniedz pilngadību un spēj paši par sevi parūpēties.
2. Autore iesaka izteikt Civillikuma 1074. pantu šādā redakcijā: "Nevienu kopīpašnieku nevar piespiest palikt kopīpašumā, ja vien tā nodibināšanas noteikumi nerunā tam pretim; turpretim katrs kopīpašnieks var katrā laikā prasīt dalīšanu, izņemot gadījumus, kad dalāmais īpašums bijušo laulāto kopīpašumā un ir šo bijušo laulāto kopīgo nepilngadīgo bērnu vienīgā dzīvesvieta."
3. Izteikt Civillikuma 1075. pantu šādā redakcijā: "1075.pants. Ja 1074. pantā norādītā dalīšanas gadījumā kopīpašnieki nevar vienoties par tās veidu, tad tiesa, raugoties pēc dalāmā priekšmeta īpašībām un lietas apstākļiem, vai nu piespiež katram no kopīpašniekiem reālas daļas, uzliekot, kad vajadzīgs, viena daļai zināmus servitūtus par labu otra daļai, vai atdod visu lietu vienam kopīpašniekam, ar pienākumu samaksāt pārējiem viņu daļas naudā, vai noteic lietu pārdot, izdalot ieņemto naudu kopīpašnieku starpā, vai arī izšķir jautājumu ar lozi, it īpaši tad, kad jāizšķir, kam no kopīpašniekiem paturēt sev pašu lietu un kas no viņiem apmierināms ar naudu. Bijušo laulāto kopīpašumu, kas ir bijušo laulāto kopīgo bērnu dzīvesvieta, tiesa nedala līdz laikam, kamēr bijušo laulāto kopīgie bērni sasnieguši pilngadību un spēj paši sevi apgādāt. Piezīme. Dalot kopīpašumu, kurā ietilpst ārpus pilsētu administratīvām robežām esoša lauksaimnieciska rakstura zeme, piemērojami 741. panta 2. daļas, 742. un 745. panta noteikumi)."

Minētie priekšlikumi primāri vērsti uz bērnu tiesību aizsardzību un tajā pašā laikā ar šiem grozījumiem bijušo laulāto kopīpašuma dalīšana netiek liegta, bet ierobežota līdz noteiktam termiņam. Pie kam, tas neizslēdz arī citas alternatīvas, piemēram, labprātīgu vienošanos par kopīpašuma izbeigšanu, kā pamatā tomēr būtu nepilngadīgo bērnu nodrošināšana ar labiekārtotu dzīvesvietu. Pastāvot šādiem dalīšanas ierobežojumiem paredzams, ka bijušie laulātie paši būs ieinteresēti meklēt veidu, kā panākt kompromisu, neaizskarot bērnu tiesības.

IZMANTOTĀS LITERATŪRAS UN INFORMĀCIJAS AVOTU SARAKSTS

1. Apvienoto Nāciju Organizācijas Konvencija pār bērna tiesībām. Elektroniskais resurss [skatīts 16.11.2020]. Pieejams: <https://www.tiesibsargs.lv/lv/pages/cilvektiesibas/bernu-tiesibas/ano-konvencija-par-berna-tiesibam>
2. Balodis, K., (2002). Jurista Vārds, Labas ticības princips mūsdienu Latvijas civiltiesībās. Elektroniskais resurss [skatīts 11.11.2020.]. Pieejams: <https://juristavards.lv/doc/68945-labas-ticibas-princips-musdienu-latvijas-civiltiesibas/>
3. Balodis, K., (2007) Ievads civiltiesībās. Rīga: Zvaigzne ABC.
4. Bergmane, I., (2006). Nekustamais īpašums laulāto mantiskajās attiecībās, Promocijas darbakopsavilkums. Elektroniskais resurss [skatīts 28.10.2020.]. Pieejams: http://dspace.lu.lv/dspace/bitstream/handle/7/284/Bergmane_I_Nekustamais_ipasums_laulato_2006_Kopsav_LV.pdf?sequence=2&isAllowed=y
5. Bērnu tiesību aizsardzības likums (spēkā esošā redakcija, 28.10.2020.-30.06.2021.), Latvijas Vēstnesis, 199/200, 08.07.1998. [skatīts 14.11.2020.]. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/49096-bernu-tiesibu-aizsardzibas-likums>
6. Brikmane, E., (2017). Latvijas Republikas Civillikumam 80. Elektroniskais resurss [skatīts 11.11.2020.] Pieejams: <https://lvportals.lv/norises/284830-latvijas-republikas-civillikumam-80-2017>
7. Centrālās statistikas pārvalde. Noslēgto un šķirto laulību skaits. Elektroniskais resurss [skatīts 08.11.2020.]. Pieejams: <https://www.csb.gov.lv/lv/statistika/statistikas-temas/iedzivotaji/laulibas/galvenie-raditaji/noslegto-un-skirto-laulibu-skaits>
8. Civillikums (2007). Civillikums un pārējie tiesību akti ar grozījumiem, kas izsludināti līdz 08.03.2007., Rīga: Latvijas Vestnesis.
9. Civillikums (spēkā esošā redakcija, 06.12.2019.). Valdības Vēstnesis, 41, 20.02.1937. [skatīts 28.10.2020.]. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/225418-civillikums> .
10. Civillprocesa likums (2010). Rīga: Tiesu namu aģentūra.
11. Frīdenberga, L., (1940). Laulību līgumi pēc Latvijas Civillikuma. Rīga: Rota.
12. Grūtups, A., (1996). Latvijas Republikas Civillikuma komentāri. Īpašums (927.-1129.p.). Rīga: Mans Īpašums.
13. Grūtups, A., Kalniņš, E. (2002). Civillikuma komentāri. Trešā daļa. Lietu tiesības. Otrais papildinātais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra.

14. Kalniņš, E., (2010). *Laulāto manta laulāto likumiskajās mantiskajās attiecībās*. Rīga: Tiesu namu aģentūra.
15. Konradi, F., Valters, A., (1935). *Civillikumi ar paskaidrojumiem. Otrā grāmata. Lietu tiesības*. Rīga: Grāmatrūpnieks.
16. Latvijas Republikas Augstākā tiesas Civillietu departamenta 2018.gada [...] SPRIEDUMS Lieta Nr.[..], SKC-[A]/2018. [skatīts 28.10.2020.]. Pieejams: <http://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/judikaturas-nolemumu-arhivs/civillietu-departaments/civillietu-departamenta-publiceto-nolemumu-raditajs/2018-gada-publiceto-nolemumu-raditajs>
17. Latvijas Republikas Augstākā tiesas Senāta Civillietu departamenta spriedumi un lēmumi 2000 (2001). Rīga: Latvijas Tiesnešu mācību centrs.
18. Latvijas Republikas Augstākā tiesas Senāta Civillietu departamenta Tiesību normu piemērošana laulāto mantiskajās attiecībās tiesu prakses apkopojums 2007.
19. Latvijas Republikas Augstākās tiesas 2011.gada kopīpašuma tiesu prakses apkopojums. Elektroniskais resurss [skatīts 28.10.2020.]. Pieejams: at.gov.lv/files/uploads/files/docs/2011/kopipasums.doc
20. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu departamenta 2014.gada [...] SPRIEDUMS Lieta Nr.[..], SKC-[A]/2014. [skatīts 28.10.2020.]. Pieejams: <http://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/judikaturas-nolemumu-arhivs/civillietu-departaments/civillietu-departamenta-publiceto-nolemumu-raditajs/2014-gada-publiceto-nolemumu-raditajs>
21. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu departamenta 2014.gada 15.oktobra spriedumā lietā Nr.SKC-2873/2014 (C32267012)
22. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2007.gada 24.oktobra spriedums lietā Nr.SKC-0703-07. [skatīts 28.10.2020.]. Pieejams: <http://tiesas.lv/e-pakalpojumi/judikatura/dati/453>
23. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta senatora Normunda Salenieka atsevišķās domas Rīgā, 2011.gada 15.decembrī lietā Nr.SKC-781/2011. [skatīts 28.10.2020.]. Pieejams: http://at.gov.lv/lv/judikatura/judikaturas-nolemumu-arhivs/senata-civillietu-departaments/hronologiska-seciba_1/2011-hronologiska-seciba
24. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta spriedumi un lēmumi 1999, (2000). Rīga : Latvijas Tiesnešu mācību centrs.
25. Latvijas Republikas Satversme (spēkā esošā redakcija, 01.01.1999.). Latvijas Vēstnesis, Nr.43, 01.07.1993.; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs, 6, 31.03.1994.; Valdības Vēstnesis, 141, 30.06.1922.; Diena, 81, 29.04.1993.[skatīts 11.11.2020.]. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/57980-latvijas-republikas-satversme>

26. Latvijas Republikas Senāta Civillietu departamenta 2019.gada 17.decembra SPRIEDUMS Lieta Nr. C04169414, SKC-259/2019. [skatīts 28.10.2020.] Pieejams: <http://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/judikaturas-nolemumu-arhivs/civillietu-departaments/civillietu-departamenta-publiceto-nolemumu-raditajs/2019-gada-publiceto-nolemumu-raditajs>
27. Latvijas Republikas Senāts RĪCĪBAS SĒDES LĒMUMS, Lieta Nr.C15161717, SKC-1365/2020. (2.pielikums).
28. Levits, E., (2019). Valsts prezidenta Egila Levita uzruna Latvijas tiesnešu ikgadējā konferencē. Elektroniskais resurss [skatīts 14.11.2020.]. Pieejams: <https://www.president.lv/lv/jaunumi/zinas/valsts-prezidenta-egila-levita-uzruna-latvijas-tiesnesu-ikgadeja-konference-26005#gsc.tab=0>
29. LVportāls (2020). Kopīpašnieku savstarpējās attiecības. Elektroniskais resurss [skatīts 28.10.2020.] Pieejams: <https://lvportals.lv/e-konsultacijas/19846-kopipasnieku-savstarpejas-attiecibas-2020>
30. Neilands, R., (2019). Kopīpašuma dalīšanas (izbeigšanas) obligātums. Elektroniskais resurss [skatīts 28.10.2020.]. Pieejams: <https://www.delfi.lv/news/versijas/rolands-neilands-kopipasuma-dalisanas-izbeigšanas-obligatums.d?id=51010087>
31. Ozoliņš, O., (1939). Jaunā Civillikuma ievads. Raksti par Prezidenta K. Ulmaņa Civillikumu. Tieslietu Ministrijas Vēstneša 1939.g. 1.burtnīcas pielikums. Tieslietu ministrijas izdevums.
32. Rozenfelds, J., (2000). Lietu tiesības. Rīga: Zvaigzne ABC.
33. Sinaiskis, V., (1938). Civillikuma principi un ģimenes tiesības, Tieslietu Ministrijas Vēstnesis.
34. Vēbers, J., (2000). Latvijas Republikas Civillikuma komentāri. Ģimenes tiesības. Rīga: Mans ģipšums.
35. Višņakova, G., Balodis, K., (1998). Latvijas Republikas Civillikuma komentāri: Lietas. Valdījums. Tiesības uz svešu lietu. Rīga: Mans ģipšums.
36. Zemesgrāmatu likums (spēkā esošā redakcija, 01.01.2020.). , Latvijas Republikas Augstākās Padomes un Valdības Ziņotājs, 16/17, 29.04.1993.; Likumu un Ministru kabineta noteikumu krājums, 38, 30.12.1937.; Diena, 87, 07.05.1993. [skatīts 28.10.2020.]. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/60460-zemesgramatu-likums>
37. Zemgales apgabaltiesas 2020. gada 14. jūlijā SPRIEDUMS Lietas arhīva Nr. CA-0227-20/13 (1.pielikums).

38. Бабаев, А.Б. (2006). Система вещных прав. Москва: Wolters Kluwer.
39. Тютрюмов, И.М., (1927). Гражданское право. Изд. 2. Тарту: Типография Г.Лаакманъ.
40. Шершеневич, Г.Ф., (1912). учебник гражданского права, 10. izdevums, Maskava: Башмакова.

PIELIKUMI

SPRIEDUMS
Latvijas Republikas vārdā
Jelgavā 2020. gada 14. jūlijā

Zemgales apgabaltiesa:

tiesas sēdes priekšsēdētāja tiesnese Anita Misiuna
tiesneses Marianna Terjuhana, Inguna Preisa
ar sekretāri Evitu Ahmedčiku

piedaloties lietas izskatīšanā prasītājam pers. A/ (turpmāk tekstā Prasītājs), prasītāja pers. B/ (turpmāk tekstā Prasītājs Nr.2) pilnvarotajam pārstāvim advokātam Aināram Leičenko, atbildētājai pers. C/ (turpmāk tekstā Atbildētāja), atbildētājas pilnvarotajam pārstāvim advokātam Viktoram Tihonovam,

izskatīja atklātā tiesas sēdē civillietu Prasītāja pret Atbildētāju par kopīpašuma dalīšanu, naudas piedziņu un Atbildētājas pretprasībā pret Prasītāju par uzturlīdzekļu apmēra grozīšanu sakarā ar Atbildētājas apelācijas sūdzību par Zemgales rajona tiesas 2019. gada 21. oktobra spriedumu.

Aprakstošā daļa

[1] Prasītājs cēla tiesā prasību, vēlāk to papildinot, pret Atbildētāju par kopīpašuma dalīšanu un naudas piedziņu, kurā lūdz tiesu:

– dalīt nekustamo īpašumu /adrese/, kadastra Nr. /.../, pārdodot to atklātā izsolē un izdalot ieņemto naudu kopīpašnieku starpā pēc /.../ pagasta zemesgrāmatas nodalījuma Nr. /.../ IV daļas 1., 2. iedaļas 7.1. punktā ierakstītās hipotēkas dzēšanas;

– piedzīt no atbildētājas par labu prasītājam samaksātos maksājumus saistībā ar kredītu par nekustamo īpašumu 6 629,39 *euro* par laika posmu no 2017. gada marta, kad tiesa izšķīra pušu laulību, līdz prasījuma papildināšanai.

Prasības pieteikumā un tā papildinājumos norādīti šādi apstākļi.

[1.1] Ar Jelgavas tiesas 2017. gada 16. marta spriedumu civillietā Nr. /.../ apmierināta atbildētājas pretprasība par zemesgrāmatas ieraksta grozīšanu, ar spriedumu nodibināts un izveidots kopīpašums uz nekustamo īpašumu /adrese/, kur prasītājam un atbildētājai katram pieder 1/2 domājamā daļa no minētā nekustamā īpašuma.

[1.2] Atbildētāja nav atsaukusies uz prasītāja 2017. gada 4. aprīļa lūgumu izlemt jautājumu par kopīpašuma /adrese/, izbeigšanu, to atsavinot, nav piekritusi kopīpašuma izbeigšanai, uzskatot to par neiespējamu bērnu tiesību aizsardzības dēļ.

[1.3] Uz nekustamo īpašumu /adrese/, zemesgrāmatā ir nostiprināta hipotēka 125 801,92 LVL (179 000 *euro*) apmērā, jo minētā īpašuma iegādei tika ņemts kredīts. Neatmaksātais saistību apmērs par minēto nekustamo īpašumu uz 2017. gada 9. maiju ir 149 714,63 *euro*.

Ir radusies nepieņemama situācija, kad vienam kopīpašniekam tiek noteiktas īpašuma tiesības uz nekustamā īpašuma daļu un tas iegūst īpašuma tiesības, bet pienākums maksāt kredītsaistības ir palikušas tikai otram kopīpašniekam.

Kopīpašums radies laulības šķiršanas un laulāto kopmantas sadales rezultātā. Īpašumu nav iespējams dalīt reāli, kā arī nav iespējams nodot vienam, uzliekot par pienākumu samaksāt otram pienākošos daļu naudā, jo tādas nav.

Prasītājs īpašumā nedzīvo no 2014. gada oktobra, netiek tajā ielaists. Atbildētāja ir nomainījusi mājas atslēgu un uz vairākkārtējiem rakstiskiem lūgumiem izsniegt atslēgu nav reaģējusi.

[1.4] Ar 2008. gada 13. jūnija kredīta līgumu AS „SEB banka” piešķīra aizdevumu nekustamā īpašuma dzīvojamās mājas /adrese/, celtniecības finansēšanai. Līgumā noteikta kredīta atmaksas kārtība. Atbildētāja ar savu parakstu ir apliecinājusi aizdevuma saņemšanas un atmaksas noteikumus un piekrita tiem. Uz nekustamo īpašumu zemesgrāmatā nostiprināta hipotēka par labu AS „SEB Banka”.

[1.5] Atbildētāja kļuvusi par nekustamā īpašuma 1/2 domājamās daļas īpašnieci, viņai jānes ar šo lietu saistītie pienākumi, uz to gulošās nastas un apgrūtinājumi.

Kopš atbildētāja kļuvusi īpašniece, viņa nav veikusi nevienu maksājumu par nekustamo īpašumu saistībā ar kredīta līgumu. No atbildētājas piedzenamā summa aprēķināma kā puse no prasītāja veiktajiem maksājumiem kreditoram AS „SEB Banka” laikā no 2017. gada 10. aprīļa līdz 2018. gada 11. jūnijam.

[2] Atbildētāja iesniedza tiesā rakstveida paskaidrojumus, kuros prasību neatzīst.

Paskaidrojumos norādīti šādi apstākļi.

[2.1] Nekustamais īpašums /adrese/, ir atbildētājas un prasītāja kopīgo nepilngadīgo bērnu /.../ un /.../, kuri atrodas abu vecāku kopīgā aizgādībā, dzīvesvieta.

[2.2] Ar Rīgas apgabaltiesas 2017. gada 21. marta spriedumu no prasītāja par labu atbildētājai piedzīti uzturlīdzekļi bērnu uzturam. Spriedums stājies spēkā 2017. gada 14. jūnijā. Tiesa sprieduma motīvu daļā norādīja, ka, gadījumā ja laulāto kopmantas sadales rezultātā pienākums maksāt kredīta maksājumus, nodokļa maksājumus un apdrošināšanas maksājumus par dzīvojamo māju pāries uz Atbildētāju, mainoties lietas faktiskajiem apstākļiem, šādu izdevumu daļa varētu tikt attiecināta uz bērnu uzturam nepieciešamo ikmēneša izdevumu aprēķinu, ka Prasītājs, veicot ikmēneša maksājumus par kredītu aptuveni 740 *euro* apmērā mēnesī un pārējos minētos maksājumus, nodrošina prasītāju un bērnus ar mājvietu un iespēju dzīvot līdzšinējā mājvietā.

Tādējādi prasītājs ir uzņēmis nodrošināt bērnus ar mājvietu /adrese/, par kopējo summu 117 300 *euro*, kas ir 740 *euro* mēnesī līdz 2030. gada 23. maijam un nekustamā īpašuma nodokli 2 600 *euro*.

[2.3] Pusēm ir vēl viens kopīpašums – dzīvokļa īpašums /adrese/, kas ir Prasītāja vecāku dzīvesvieta. Nav saprotams, kāpēc prasītājs ir cēlis prasību tikai par viena īpašuma sadali.

[2.4] Atbildētāja ir galvojusi par prasītāja kredīta saistībām.

Otrs aizdevuma mērķis aizdevuma līgumā ir nekustamā īpašuma celtniecības finansēšana, jo prasītājs, uzņemoties kredītsaistības par kurām atbildētāja galvoja, apsoltīja nodrošināt ģimeni ar mājokli, kas vēlāk tiktu nodots prasītāja un atbildētājas bērniem /.../ un /.../.

Izbeidzams arī kopīpašums uz nekustamo īpašumu dzīvokļa īpašumu /adrese/, atdodot visu dzīvokļa īpašumu prasītājam ar pienākumu samaksāt atbildētājai viņas daļu naudā, kas savukārt

tiktu novirzīta samaksai par atbildētājas daļu nekustamajā īpašumā /adrese/, neatbrīvojot prasītāju no saistībām, ko tas uzņēmis ar aizdevuma līgumu.

[2.5] Prasītājs jauc atbildētājas atbildības pamatu sakarā ar kredītu, jo viņa ir galvotāja, nevis aizņēmēja. Norāda, ka prasītājs kā aizņēmējs ir uzņēmis saistības pret AS “SEB banka”.

Prasītājam nav nekāda tiesiska pamata prasīt, lai finanšu līdzekļi, kuri tiks iegūti no nekustamā īpašuma, pilnā apmērā tiktu novirzīti hipotēkas dzēšanai un tikai tā nauda, kas paliek pēc hipotēkas dzēšanas, tiek sadalīta kopīpašnieku starpā.

Pārdodot nekustamo īpašumu izsolē, ieņemtā nauda tiek sadalīta starp kopīpašniekiem un prasītājs var rīkoties ar to pēc saviem ieskatiem, bet prasītājam nav tiesības norādīt, ko darīt ar savu ieņemtās naudas daļu atbildētājai.

[3] Atbildētāja cēla lietā pretprasību par uzturlīdzekļu apmēra grozīšanu, izvirzot prasījumus palielināt ar Rīgas apgabaltiesas 2017. gada 21. marta spriedumu civillietā Nr. /.../ no prasītāja par labu atbildētājai piedzīto uzturlīdzekļu apmēru, un piedzīt no prasītāja uzturlīdzekļus:

– dēla /.../ uzturam 678,33 *euro* katru mēnesi līdz laikam, kad bērns pats sevi var apgādāt, t.i. līdz 2036. gada 23. maijam;

– dēla /.../ uzturam 678,33 *euro* katru mēnesi līdz laikam, kad bērns pats sevi var apgādāt, t.i. līdz 2026. gada 20. aprīlim.

Pretprasības pieteikumā papildus rakstveida paskaidrojumos minētajiem ir norādīti šādi apstākļi.

[3.1] Rīgas apgabaltiesa izskatot civillietu norādījusi, ka dzīvojamās mājas /adrese/, kurā no prasības celšanas brīža līdz lietas izskatīšanas brīdim dzīvo Atbildētāja un nepilngadīgie bērni /.../ un /.../, iegādei AS „SEB banka” izsniedza aizdevumu Prasītājam. Pamatojoties uz 2008. gada 13. jūnija kredīta līgumu Nr. /.../, par dzīvojamo māju /adrese/, visus ikmēneša kredīta maksājumus, kā arī zemes un īpašuma nodokļa maksājumus un īpašuma apdrošināšanas maksājumus veic tikai Prasītājs.

Tiesa atzina, ka hipotekārā kredīta maksājumu daļa, īpašuma nodokļu un apdrošināšanas maksājumu daļa uz lietas izskatīšanas brīdi nav ietverama bērnu uzturam nepieciešamo ikmēneša izdevumu aprēķinā, jo uz lietas izskatīšanas brīdi Atbildētāja neveic hipotekārā kredīta maksājumus 740 *euro* apmērā mēnesī, lai gan šāda pozīcija ir norādīta uzturlīdzekļu aprēķinā, attiecinot uz katru dēlu maksājuma daļu 246 *euro* mēnesī, kā arī neveic īpašuma nodokļu un apdrošināšanas maksājumus, ka izslēdzot no uzturlīdzekļu aprēķina minētās pozīcijas, nepieciešamie uztura izdevumi /.../ ir 863,16 *euro* mēnesī, bet /.../ 840,38 *euro* mēnesī.

[3.2] Tādējādi atbildētājai nav jāpierāda sava prasība par uzturlīdzekļu apmēra palielināšanu dēlu /.../ un /.../ uzturam par 740 *euro* mēnesī līdz 24 gadu vecuma sasniegšanai un nekustamā īpašuma nodokli 200 *euro* gadā, kas mēnesī ir 16,66 *euro*. Līdz ar to uzturlīdzekļu apmērs ir palielināms par 756,66 *euro* ik mēnesi līdz 24 gadu vecuma sasniegšanai, t.i., 378,33 *euro* katram dēlam.

[4] Prasītājs par celto pretprasību iesniedza rakstveida paskaidrojumus, norādot, ka to pilnībā neatzīst.

Prasītājs paskaidrojumos norāda šādus argumentus.

[4.1] Atbildētāja subjektīvi izdarīja secinājumus, ka prasītājs uzņēmies nodrošināt bērnus ar mājvietu /adrese/, līdz 2036. gada 23. maijam.

[4.2] Prasītāja ienākumi nav pieauguši, lai spētu nodrošināt atbildētājas vēlamu, nevis nepieciešamo uzturlīdzekļu apjomu, kā arī prasītāja izdevumu pozīcijas ir palielinājušās. Izdevumi ir hipotekārais kredīts par strīdus nekustamo īpašumu ik mēnesi 695 *euro*, hipotekārais kredīts saskaņā ar 2017. gada maija hipotekārā kredīta līgumu Nr. /.../ dzīvokļa iegādei ģimenes vajadzībām 430 *euro*, 100 – 200 *euro* par dzīvokļa apsaimniekošanu un 45 *euro* par autostāvvietu. Apmēram 50 *euro* nepieciešami, lai segtu izdevumus par elektrību un televīziju.

Izdevumi ir arī tiesas noteiktie uzturlīdzekļi 600 *euro*, ko maksā abiem saviem dēliem /.../ un /.../, katram 300 *euro* un labprātīgi veiktais uzturlīdzekļu maksājums 150 *euro* meitai /.../. Kā arī jau daudzu gadu garumā bērniem veic maksājumus par uzkrājamo apdrošināšanu, trīs dēliem 25 *euro* mēnesī katram, kā arī meitai 15 *euro* mēnesī.

Papildu izdevumi ir maksājumi par bērnudārzu vienam no dēliem, kas ir līdz 190 *euro*. Tāpat izdevumi ir palielinājušies par apmēram 100–200 *euro* arī par vecāku minimālo dzīves apstākļu nodrošināšanu, jo abi ir pensionāri un kopā mēnesī viņu ienākumi ir apmēram 500 *euro*. Izdevumi par dienesta automašīnas izmantošanu katru mēnesi ir 60 – 100 *euro*.

[5] Ar Jelgavas tiesas 2017. gada 14. novembra lēmumu lietā kā trešā persona pieaicināta AS “SEB banka”.

Trešā persona AS „SEB banka” rakstveida paskaidrojumos norādīja šādus apstākļus.

[5.1] Zemesgrāmatā uz nekustamo īpašumu /adrese/, saskaņā ar 2008. gada 13. jūnija kredīta līgumu Nr. /.../ un 2008. gada 13. jūnija ķīlas (hipotēkas) līgumu Nr. /.../ ir reģistrēta hipotēka 125 801,92 LVL (179 000 *euro*) par labu AS „SEB banka” un noteikts aizliegums bez AS „SEB banka” rakstiskas piekrišanas nekustamu īpašumu atsavināt un apgrūtināt ar lietu tiesībām (dalīt, mainīt, dāvināt, ieķīlāt, izīrēt, iznomāt, nodot patapinājumā).

[5.2] Ieķīlāto nekustāmo īpašumu var pārdot tikai pēc hipotekārā kreditora piekrišanas saņemšanas. Tādējādi no nekustamā īpašuma pārdošanas saņemtie naudas līdzekļi ir novirzāmi AS „SEB banka” prasījuma apmierināšanai pilnā apmērā (pamatprasījums un blakusprasījumi) un tikai pēc AS „SEB banka” prasījuma apmierināšanas atlikušie naudas līdzekļi sadalāmi kopīpašnieku starpā. Gadījumā, ja puses vienosies par izlīgumu, vērš tiesas uzmanību, ka izlīguma nosacījumi pusēm jāsaskaņo ar AS „SEB banka” kā hipotekāro kreditoru un tie nevar aizskart iegūtās AS „SEB banka” tiesības.

[6] Ar Zemgales rajona tiesas tiesneses 2018. gada 3. septembra lēmumu atbildētājas pretprasība par kopīpašuma izbeigšanu uzskatīta par neiesniegtu un atdota iesniedzējai.

[7] Ar Zemgales rajona tiesas 2019. gada 21. oktobra spriedumu prasība apmierināta daļēji, bet pretprasība par uzturlīdzekļu apmēra grozīšanu noraidīta. Tiesa nosprieda:

– izbeigt Prasītāja un Atbildētājas kopīpašuma tiesības uz /.../ pagasta zemesgrāmatas nodalījumā Nr. /.../ ierakstīto nekustamo īpašumu /adrese/;

– noteikt nekustamā īpašuma /adrese/, sadales veidu – pārdot nekustamo īpašumu /adrese/, atklātā izsolē ar zvērināta tiesu izpildītāja starpniecību, sadalot saņemto naudu starp

kopīpašniekiem Prasītāju un Atbildētāju atbilstoši katra piederošai domājamaī daļai nekustamajā īpašumā;

– noteikt, ka saņemtā nauda no nekustamā īpašumu /adrese/, starp kopīpašniekiem Prasītāju un Atbildētāju atbilstoši katra piederošai domājamaī daļai nekustamajā īpašumā sadalāma tikai pēc tam, kad apmierināts kreditora AS “SEB banka” prasījums, izrietošs no 2008. gada 13. jūnija kredīta līguma Nr. /.../ un 2008. gada 13. jūnija ķīlas (hipotēkas) līguma Nr. /.../;

– noraidīt prasījumu par 6 629,39 euro piedziņu;

– piedzīt no Atbildētājas par labu Prasītājam tiesas izdevumus 71,14 euro;

– piedzīt no Atbildētjas un Prasītāja par labu valstij ar lietas izskatīšanu saistītos izdevumus no katra 6 euro.

Sprīdums pamatots ar šādiem argumentiem.

[7.1] Ar zemesgrāmatu apliecību apstiprinās, ka nekustamam īpašumam /adrese/, ir divi īpašnieki – Prasītājs un Atbildētāja, kur katram pieder 1/2 domājamaī daļa no īpašuma. Par labu kredītoram AS “SEB banka” saskaņā ar 2008. gada 13. jūnija kredīta līgumu /.../, ķīlas (hipotēkas) līgumu Nr. /.../ nekustamam īpašumam ierakstīta hipotēka.

[7.2] Gan prasītāja, gan atbildētājs, pamatojoties uz Civillikuma 1074. pantu, ir tiesīgi prasīt kopīpašuma izbeigšanu, kas rada tiesai pienākumu atbilstoši Civillikuma 1075. panta nosacījumiem lemt par kopīpašuma sadales veidu.

[7.3] Nav pamatoti atbildētājas iebildumi kopīpašuma dalīšanai, kas argumentēti ar bērnu interesēm un tiesībām uz mājokli un Rīgas apgabaltiesas 2017. gada 21. marta spriedumu civillietā Nr./.../, kur atbildētājas izpratnē noteikts, ka prasītājam jānodrošina atbildētāja un bērni ar iespēju dzīvot līdzšinējā mājvietā, maksājot kredīta maksājumus kredītoram.

Judikatūrā un tiesību doktrīnā ir nostiprināta atziņa, ka prasība par kopīpašuma dalīšanu izskatīšana tiesā nevar beigties ar šādas prasības noraidīšanu, tiesai pozitīvi jāizšķir jautājums par dalīšanu un jātaisa atbilstošs spriedums (*sk. A.Grūtups, E.Kalniņš Civillikuma komentāri. Trešā daļa. Lietu tiesības. Otrāis papildinātais izdevums. Rīga Tiesu namu aģentūra, 2002, 277. lpp.*).

[7.4] Atbilstoši Civillikuma 1067. panta noteikumiem pusēm ir nekustamā īpašuma kopīpašuma tiesība.

Īpašums nodrošina kreditora AS “SEB banka” prasījumu sakarā ar kredīta saistību izpildi, tādējādi kredītoram ir tiesības no īpašuma pārdošanas saņemt sava prasījuma samaksu (Civillikuma 1278. pants).

Strīds starp pusēm izšķīrāms, piemērojot Civillikuma noteikumus par kopīpašuma dalīšanu starp kopīpašniekiem (Civillikuma 1074. pants, 1075. pants), atbilstoši prasības priekšmetam, pamatam un strīda robežām, par ko celta prasība.

Pušu kā laulāto mantas dalīšanas strīds jau izskatīts laulības šķiršanas lietā ar Jelgavas tiesas 2017. gada 16. marta spriedumu, uz kā pamata atbildētāja ierakstīta kā nekustamā īpašuma /adrese/ 1/2 domājamaī daļas īpašniece, neizbeidzot kopīpašumu. Atbildētāja nav realizējusi savas tiesības celt pretprasību par otra kopīpašuma izbeigšanu.

Pušu no aizgādības tiesībām izrietoši vecāku pienākumi attiecībā pret bērniem nevar būt pamats prasības par konkrēta kopīpašuma dalīšanu noraidīšanai. Likumā noteiktais vecāku pienākums nodrošināt bērniem mājokli (Civillikuma 179. pants) nevar ierobežot vecāka kā kopīpašnieka tiesības prasīt kopīpašuma dalīšanu.

No Rīgas apgabaltiesas 2017. gada 21. marta sprieduma civillietā Nr. /.../ satura neizriet tādi apstākļi, ka prasītājam būtu pienākums nodrošināt bērnus ar konkrētu mājvietu, kas ir /adrese/, maksājot 740 euro mēnesī līdz 2036. gada 23. maijam un nekustamā īpašuma nodokli. Šādi atbildētājas apgalvojumi neatbilst ne faktiskajiem apstākļiem, ne tiesību normām.

Izšķirot strīdu par kopīpašuma dalīšanas veidu, tiesai ir saistošas kreditora tiesības tiktāl ciktāl ir ievērotas tā tiesības saņemt apmierinājumu no ķīlas priekšmeta, jo kopīpašuma sadales veidu nosaka tiesa.

Prasība par kopīpašuma izbeigšanu ir apmierināma un kopīpašums ir izbeidzams, jo puses nevar palikt kopīpašumā un kopīpašuma izbeigšana ir pušu interesēs.

[7.5] Puses nekustamo īpašumu /adrese/, ieguvušas laulības laikā kopīgi kā ģimenes mājokli. Līdzekļi tā iegādei, labiekārtošanai iegūti no bankas uz aizdevuma līguma, kas noslēgts ar prasītāju kā aizņēmēju, pamata. Atbildētāja galvojusi bankai par prasītāja saistību izpildi.

[7.6] Kreditors AS "SEB banka" piekrīt tikai tādām risinājumiem, kas paredz pilnīgu no kredīta līguma izrietošo saistību izpildi.

Lietā nav pierādījumu, ka būtu iespējama īpašuma reāla sadale.

[7.7] Civillikuma 1075. pantā ietverts pilnvarojums tiesai pēc sava ieskata izraudzīties to dalīšanas veidu, kas, ņemot vērā visus lietas apstākļus, ir vispiemērotākais un vistaisnīgākais (sk. *Augstākās tiesas Senāta 2003. gada 22. janvāra spriedumu lietā Nr. SKC-40/2003. Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta spriedumi un lēmumi 2003. Rīga, Latvijas tiesnešu mācību centrs, 2004, 68.-73. lpp.*).

Sadalīšanas veidu tiesa izvēlas, izvērtējot kopīpašnieku savstarpējās attiecības, dalījuma iespējamību un konkrēto situāciju, kā arī izvērtējot dalāmā objekta saimniecisko nozīmi, tā īpašības un kopīpašnieku interešu pamatotību. Izpildot Civillikuma 5. panta norādi, ka gadījumā, kad lieta jāizšķir pēc tiesas ieskata, jo kopīpašnieki nav vienojušies par reālas kopīpašuma sadalīšanas veidu, tiesai, izvēloties vienu no Civillikuma 1075. pantā norādītajiem sadalīšanas veidiem, jāspriež pēc taisnības apziņas un vispārīgiem tiesību principiem (sk. *Tiesu prakses apkopojums "Kopīpašums", 2011. Gads, secinājumu 1.3.punkts*).

[7.8] Nekustamais īpašums pārdodams atklātā izsolē ar tiesu izpildītāja starpniecību, sadalot atlikušo naudu kopīpašnieku starpā atbilstoši katra piederošai domājamai daļai nekustamajā īpašumā, tikai pēc tam, kad apmierināts kreditora AS "SEB banka" prasījums, jo pārdodot īpašumu, iestāsies sekas, ka kreditoram būs tiesības prasīt visas saistības izpildi pilnībā. Kreditora intereses ir ievērojamas un kreditora prasījums ir apmierināms pirms naudas līdzekļu sadales kopīpašnieku starpā, ievērojot Civillikuma 1278. pantu, jo ar spriedumu tiek izlemta nekustamā īpašuma, kas ir saistību izpildes kreditoram nodrošinājums, pārdošana un neviena cita persona saistības pret kreditoru sakarā ar aizdevuma atmaksu nav pārņēmusi.

Prasītāja piedāvātais kopīpašuma sadales variants, pārdodot izsolē visu nekustamo īpašumu, izdalot no pārdošanas saņemto naudu kopīpašnieku starpā, ir taisnīgākais un piemērojamākais konkrētā izskatāmā strīdā. Šādas sadalīšanas piemērošanai nav šķēršļu un tā paredz abu kopīpašnieku tiesību vienādu ievērošanu. Turklāt pārdošana izsolē neliedz tajā piedalīties arī pašiem kopīpašniekiem. Ir pamats noteikt, ka īpašums tiek pārdots atklātā izsolē ar zvērināta tiesu izpildītāja starpniecību, jo vairāksolīšana nodrošinās iespējami lielākas cenas iegūšanu, kas viennozīmīgi ir kopīpašnieku un kreditora interesēs.

[7.9] Lietā nav pierādījumu par to, ka kādai no pusēm būtu naudas līdzekļi, lai izmaksātu pretējai pusei viņas pienākošos daļu naudā pēc īpašuma tirgus vērtības un visu īpašumu atdotu

vienam kopīpašniekam. Tādējādi arī nav apspriežams jautājums par kopīpašuma sadali ar lozi. Nav arī apspriežama reāla sadale, jo tāda nav iespējama.

[7.10] Prasītāja prasījums par naudas piedziņu no atbildētājas, kas ir puse no prasītāja samaksātiem kredīta maksājumiem kreditoram, kā nepamatots, ir noraidāms pilnībā.

Prasītāja un trešās personas tiesiskās attiecības izriet no saistību tiesībām, konkrēti aizdevuma tiesiskām attiecībām un visa aizdevuma parāda atmaksas pienākums attiecībā pret kreditoru ir prasītājam (Civillikuma 1934. pants, 1943. pants, 1587. pants), ko arī prasītājs godprātīgi pilda. Atbildētājas atbildība pret trešo personu izriet no galvojuma līguma, kas pēc būtības ir saistību tiesību pastiprinājums atbildēt par aizņēmēja parādu gadījumā, ja aizņēmējs nepilda saistības (Civillikuma 1692. pants).

Lietā nav iegūti pierādījumi, ka atbildība par saistībām sakarā ar aizdevuma atmaksu attiecībā pret kreditoru būtu grozīta, tiesas izpratnē prasītājs nav tiesīgs atprasīt samaksātos kredīta maksājumus uz tāda pamata kā Civillikuma 864. pants, jo saistības pienākums pret kreditoru joprojām ir prasītājam.

[7.11] Atbildētājas pretprasība par ar Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2017. gada 21. marta spriedumu civillietā Nr. /.../ piedzīto uzturlīdzekļu apmēra grozīšanu ir noraidāma.

Lietā nav apstiprinājies, ka apstākļi saistībā ar izdevumiem bērnu mājokļa nodrošināšanai būtu mainījušies ne apmēra ziņā, ne faktisko apstākļu ziņā, ne arī tajā apstākļi, ka prasītājs joprojām turpina pildīt aizdevuma saistības pret kreditoru sakarā ar nekustamo īpašumu.

Atbildētājas pretprasība par uzturlīdzekļu apmēra grozīšanu uz šādu apstākļu pamata, kas saistīti ar izdevumiem bērnu mājokļa nodrošināšanai, ir pārsteidzīga un noraidāma.

[8] Atbildētāja iesniedza apelācijas sūdzību par Zemgales rajona tiesas 2019. gada 21. oktobra spriedumu, pārsūdzot to daļā, ar kuru noraidīta atbildētāja pretprasība un apmierināta prasītājas prasība.

Apelācijas sūdzībā norādīti šādi argumenti.

[8.1] Ar pirmās instances tiesas spriedumu priekšlaicīgi tika izbeigtas prasītāja saistības, saistību izpildi gūstot nevis no prasītāja maksājumiem, ko tas uzņēmās ar kredīta līgumu Nr. /.../, bet izsolē pārdodot ķīlu. Netaisnīgi un neattaisnojami realizēt atbildētājas un bērnu dzīvesvietas mājokli izsolē par piespiedu pārdošanas cenu. Visticamāk, no īpašuma pārdošanas piespiedu cenas nebūs iespējams segt visas prasītāja ar kredīta līgumu uzņemtās saistības, un minēto saistību izpildi banka var lūgt arī no atbildētājas kā galvotājas.

[8.2] Pusēm piederošo kopīpašumu nedrīkst dalīt, jo tas ir pušu kopīgo nepilngadīgo bērnu vienīgā dzīvesvieta kopš dzimšanas, kā arī bērnu uzturā ietvertais mājoklis.

Tiesa kļūdaini interpretējusi Civillikuma 1074. pantu kā imperatīvu tiesību normu, norādot, ka prasības par kopīpašuma dalīšanu nevar noraidīt.

Civillikuma 1074. pantā norādīts kopīpašuma dalīšanas izņēmums – “ja vien tā nodibināšanas noteikumi nerunā tam pretim”.

Ar Jelgavas tiesas 2017. gada 16. marta spriedumu (stājies spēkā) un Rīgas apgabaltiesas 2017. gada 21. marta spriedumu civillietā Nr. /.../ (stājies spēkā) nodibināts, ka:

- 1) kopīpašuma nodibināšanas mērķis ir atzīt strīdus īpašumu par laulāto kopīgo mantu – ģimenes īpašumu un laulātās un pušu nepilngadīgo bērnu vienīgo dzīvesvietu;
- 2) mājokļa /adrese/, nodrošināšana bērniem ir veids, kā Pprasītājs atbilstoši tiesas spriedumam izpilda savu uztura došanas pienākumu;

3) Atbildētājas viedoklis, ka uzturlīdzekļos būtu iekļaujama arī Prasītāja kredīta maksājuma daļa ir kļūdaina.

Augstākās tiesas Civillietu departaments 2014. gada 15. oktobra spriedumā lietā Nr. SKC-2873/2014 pamatoti norādījis prioritātes – demokrātiskā sabiedrībā mantiskās intereses nevar prevalēt par bērnu tiesību aizsardzību. Nepieciešami ļoti būtiski apsvērumi, lai no šīs tēzes atkāptos, bet tādi konkrētajā lietā nav atrodam.

Pušu bērniem svarīgi saglabāt šo dzīvesvietu, ierasto vidi, skolu, draugus un dzīvesvietas maiņa varētu radīt smagu morālo traumu.

Bijušo laulāto kopīpašums atstājams nedalīts, jo šāds risinājums atbilst bērnu interesēm.

[8.3] Prasītājs nav pamatojis, kāpēc viņa piedāvātais kopīpašuma sadales veids ir atbilstošākais. Prasību prasītājs saista tikai ar savu nevēlēšanos turpmāk pildīt uzņemtās saistības, kas vien ir par pamatu slēdzienam, ka prasība nav pamatota. Ar pirmās instances tiesas spriedumu bez tiesiska pamata atbildētajai faktiski uzlikts par pienākumu dzēst prasītāja saistības, ka izriet no 2008. gada 13. jūnija kredīta līguma Nr. /.../.

Taisot spriedumu, tiesa nav ņēmusi vērā, ka šajā lietā kopīpašuma izbeigšana ir saistīta ar laulības laikā iegūto nekustamo īpašumu, kas ir abu kopīpašnieku nepilngadīgo bērnu mājoklis un šajos gadījumos jau ir izveidojusies judikatūra, ko izmanto laulāto kopīgas mantas sadalei, ja tā skar kopīgā bērna intereses.

[8.4] Nav pamata uzskatīt, ka visa kredīta summa, kuru saņēma prasītājs, būtu saistāma ar strīdus īpašuma remontēšanu.

Jāņem vērā, ka prasītājs kredītlīgumu Nr. /.../ noslēdza ne tikai īpašuma rekonstrukcijai, bet arī savu saistību 179 000 *euro* apmērā refinansēšanai pret AS “Aizkraukles banka”, kas ir prasītāja patstāvīgas saistības.

Strīdus priekšmets nav laulāto laulības laikā iegūtas mantas sadalīšana vai saistību novērtēšana. Visi šie prasījumi jau ir tikuši izskatīti, par ko ir cita lietā stājies spēkā spriedums.

[8.5] Saskaņā ar Civillikuma 1319. pantu ķīlas ņēmējs meklēt sev apmierinājumu no ieķīlātās lietas var tikai tad, ja parādnieks to nav noteiktā laikā apmierinājis.

Lietā nav strīda, ka prasītājs ir pildījis saistības pret trešo personu noteiktā laikā, tādēļ trešajai personai kā hipotekārajam kreditoram nav tiesību prasīt lietas pārdošanu.

Prasītājs nav iesniedzis arī nevienu pierādījumu par to, ka viņš var vienpusēji atkāpties no kredīta līguma Nr. /.../ saskaņā ar minēta līguma nosacījumiem.

[8.6] Pirmās instances tiesa nav ņēmusi vērā, ka atbildētāja kā galviniece pildīs prasītāja saistības viņa vietā, ja prasītājs nespēs to darīt.

[8.7] Pirmās instances tiesas spriedumā norādītais, ka izsolē iegūtos naudas līdzekļus jānovirza prasītāja saistību dzēšanai, ir pretrunā ar judikatūrā atzīto (sk. *Augstākās tiesas 2017. gada 4. jūlija spriedumu lietā Nr. SKC-248/2017*).

[8.8] Civilprocesa likumā ir atrunātas tikai divu veidu nekustamo īpašumu izsoles – nekustamā īpašuma labprātīga pārdošana izsolē tiesas ceļā, kur sākumcenu un noteikumus nosaka paši lietas dalībnieki, un piedziņas vēršana uz nekustamo īpašumu, kur sīki atrunāta kārtība, kā notiek izsole.

Ņemot vērā, ka spriedumā nav apstiprināta izsoles sākumcena un izsoles noteikumi, tad jāpieņem, ka tiesa ar atklātu izsoli nav domājusi nekustamā īpašuma labprātīgu pārdošanu izsolē tiesas ceļā.

No pirmās instances tiesas sprieduma izriet, ka izsoles sākumcenu un izsoles noteikumus noteikts zvērināts tiesu izpildītājs. Tomēr spriedumā nav norādīta informācija par zvērināta tiesu izpildītāja starpniecības tiesisko pamatu un pienākumiem, kurš un cik maksā par zvērināta tiesu izpildītāja starpniecību.

[8.9] Sadalot kopīpašumu ar pārdošanu izsoles ceļā, tiesai bija jāapmierina atbildētājas pretpasība par uzturlīdzekļu apmēra palielināšanu.

Prasītājs ir norādījis, ka nepildīs iepriekš minētā spriedumā norādīto par kredīta maksājumu 740 *euro*, lai nodrošinātu bērniem mājokli. Līdz ar to ir iestājušies apstākļi uzturlīdzekļu apmēra palielināšanai tieši par šo summu, sadalot tos starp prasītāja un Atbildētājas kopīgiem bērniem bērniem /.../ un /.../.

Gadījumā, ja tiesa nospriedīs rīkot izsoli, tad atbildētājam jau laicīgi jāsāk meklēt citu dzīvesvietu sev un bērniem, kas prasa ievērojamas izmaksas. Saskaņā ar Civillikuma 177. panta ceturto daļu, 179. panta pirmo daļu, 178.¹ panta pirmo daļu, kā arī ievērojot Augstākās tiesas Civillietu departamenta 2011. gada 18. maija spriedumā lietā Nr. SKC-863/2011 noteikto, prasītājam arī ir jāuzņemas izdevumi, kas saistīti ar mājokļa nodrošināšanu bērniem.

[9] Ar Zemgales rajona tiesas 2019. gada 29. novembra lēmumu noraidīts Atbildētājas pieteikums par Zemgales rajona tiesas 2019. gada 21. oktobra sprieduma izskaidrošanu.

[10] Prasītājs iesniedza paskaidrojumus par apelācijas sūdzību, kur norāda, ka sūdzība ir nepamatota un noraidāma, jo balstīta uz pieņēmumiem un emocijām, nevis konkrētiem pierādījumiem un faktiem.

Paskaidrojumos norādīti uz šādi apstākļi.

[10.1] Prasītājam pieder strīdus īpašuma 1/2 domājamā daļa, bet īpašumā viņam nav iespējas iekļūt, nav iespējas realizēt savas tiesības kā nekustamā īpašuma īpašniekam.

Atbildētāja nav pieņēmusi piedāvājumu pārdot nekustamo īpašumu par 185 000 *euro*. Tā kā hipotekāra kredīta atlikums uz 2020. gada janvāri ir apmēram 135 000 *euro*, ieguvums no mājas pārdošanas būtu ne mazāks kā 50 000 *euro*, ko prasītājs atstātu bērniem atbilstošas dzīvesvietas nodrošināšanai.

[10.2] Pieņēmumi, ka, pārdodot māju izolē, prasītājs paliktu parādā bankai nav ne ar ko pierādīti un to nav iespējams noteikt pirms izsoles.

[10.3] Ne ar vienu tiesas spriedumu prasītājs nav atbrīvots no vecāku pienākumiem, un saskaņā ar tiesas nolēmumiem maksā uzturlīdzekļus un nodrošina papildu maksājumus. Nepieciešamības gadījumā, ja atbildētāja nespēs nodrošināt bērnus ar dzīvesvietu, bērniem būs iespēja dzīvot kopā ar prasītāju, nodrošinot bērniem visu, kas nepieciešams viņu ikdienai.

Prasītājam nav uzlikts pienākums nodrošināt bērnu dzīvošanu mājā /.../, kuras uzturēšana ir nesamērīgi dārga pret vajadzībām, kas nepieciešamas bērnu dzīvei. Turklāt, minētajā īpašumā dzīvo arī atbildētājas dēls /.../, kas ir pilngadīgs un pats nodrošina sev iztiku.

Atbildētāja nepamatoti norāda, ka viņa tiek pakļauta pēkšņai situācijai, izbeidzot kopīpašumu. Pušu kopdzīve pārtraukta jau vairāk kā piecus gadus, un uzskatīt šādu situāciju par pēkšņu nav pamata.

[10.4] Pirmās instances tiesa izskatīja visus iespējamus Civillikuma 1074., 1075. pantā paredzētos veidus kopīpašuma izbeigšanai.

[10.5] Nav pamatots atbildētājas norādītais, ka uzturlīdzekļi ir jāpalielina par 700 *euro*, lai nodrošinātu citu dzīvesvietu viņai un bērniem, kā arī nepieciešami papildus līdzekļi ar pārvākšanos saistīto izdevumu segšanai. Atbildētāja nav norādījusi uz konkrētu dzīvesvietu ar pierādījumiem, bet gan attiecinājusi esošā hipotekāra kredīta maksājumu apmēru uz it kā sev nepieciešamajiem izdevumiem nākotnē.

Nav pamatots arī prasījums par uzturlīdzekļu piedziņu līdz bērni sasniegs 24 gadu vecumu, jo nav pievienoti parādījumi par to, ka bērni līdz minētajam vecumam mācīsies.

[11] Zemgales apgabaltiesā 2000. gada 14. maijā saņemts Prasītāja Nr.2 pieteikums par iestāšanos lietā.

2020. gada 28. maija tiesas sēdē tiesa nolēma pieaicināt Prasītāju Nr.2 kā prasītāju lietā.

[12] Zemgales apgabaltiesā saņemts Prasītāja Nr.2 prasības pieteikums par uzturlīdzekļu piedziņu, lūdzot tiesu piedzīt no Prasītāja par labu Prasītāja Nr.2 uzturlīdzekļus 500 *euro* katru mēnesi līdz laikam, kad Prasītājs Nr.2 pats sevi var apgādāt, t.i., līdz 2026. gada 20. aprīlim.

Prasības pieteikumā norādīti šādi apstākļi.

[12.1] Prasītājs Nr.2 ir sasniedzis pilngadību 2020. gada 20. aprīlī un turpina mācības /.../ vidusskolā. Pēc vidusskolas pabeigšanas Prasītāja Nr.2 nolēmis turpināt mācības augstskolā, ko tēvs Prasītājs ir atbalstījis.

[12.2.] Ar Rīgas apgabaltiesas 2017. gada 21. marta spriedumu civillietā Nr. /.../ ir pierādīts Prasītāja Nr.2 nepieciešamo uzturlīdzekļu apmērs 863,16 *euro* mēnesī ikdienā nepieciešamajiem izdevumiem. Prasītājs atzinis uzturlīdzekļu apmēru tikai 300 *euro*, pārējo daļu nodrošina Prasītāja Nr.2 māte.

[12.3] Ņemot vērā, ka Prasītājs Nr.2 mācās /.../ vidusskolā, tad arī turpmāk viņš vēlās tur dzīvot.

Līdz šim tēvs Prasītājs apmaksāja Prasītāja Nr.2 mājokli, bet nekonkrētā summā, ļaujot dzīvot tēvam un mātei piederošajā mājā. Bet gadījumā, ja tiesa nospriež atsavināt māju, tad nepieciešami arī uzturlīdzekļi mājoklim.

Analizējot cita mājokļa īres iespējas konstatējams, ka mājokļa izdevumi Prasītājam Nr.2 būtu 400 *euro* mēnesī, t.sk., īres maksa 230 *euro* un komunālie maksājumi 170 *euro*.

Tā kā Prasītājs ir atzinis, ka Prasītājam Nr.2 nepieciešamais uzturlīdzekļu apmērs apģērbam un ēdienam ir vismaz 300 *euro* mēnesī, tad kopā ar pusi no izdevumiem 400 *euro* mājokļa nodrošināšanai, no Prasītāja piedzenamais uzturlīdzekļu apmērs ir 500 *euro* ik mēnesi līdz laikam, kad Prasītāja Nr.2 spēs pats sevi apgādāt, t.i., līdz 2026. gada 20. aprīlim.

Prasības pieteikums pamatots ar Civillikuma 177., 179. pantu.

[13] No AS “SEB banka” ir saņemts iesniegums, kurā lūgts skatīt lietu bez bankas pārstāvja klātbūtnes.

[14] Tiesas sēdēs atbildētāja un viņas pilnvarotais pārstāvis advokāts Viktors Tihonovs apelācijas sūdzību uzturēja atbilstoši tajā norādītajiem argumentiem un pamatiem.

Prasītāja Nr.2 pilnvarotais pārstāvis advokāts Ainārs Leičenko tiesas sēdē uzturēja prasību par uzturlīdzekļu 500 *euro* piedziņu.

Prasītājs savu prasību uzturēja, apelācijas sūdzību un prasību par uzturlīdzekļu apmēra grozīšanu neatzina, Prasītāja Nr.2 prasību atzina daļēji, piekrita maksāt uzturlīdzekļus 300 *euro* mēnesī.

Motīvu daļa

[15] Noklausījusies lietas dalībnieku paskaidrojumus tiesas sēdē, novērtējusi prasības pieteikumu un apelācijas sūdzības argumentus, pierādījumus lietā, Zemgales apgabaltiesa atzīst, ka Prasītāja prasība par kopīpašuma izbeigšanu ir apmierināma, Atbildētājas pretprasība par uzturlīdzekļu apmēra grozīšanu noraidāma, bet Prasītāja Nr.2 prasība par uzturlīdzekļu piedziņu apmierināma daļēji.

[16] Atbilstoši Civilprocesa likuma 426. panta pirmās daļas noteikumiem lietas izskatīšanas robežas apelācijas instances tiesā nosākamās pēc uzturētā prasības pieteikuma, pārsūdzētā tiesas sprieduma, atkarībā no apelācijas sūdzību satura.

Prasītāja nav pārsūdzējis pirmās instances tiesas spriedumu daļā, ar kuru noraidīta viņa prasība par 6629,39 *euro*, kas ir puse no viņa veiktajiem kredīta maksājumiem kreditoram AS “SEB banka” periodā no 2017. gada 10. aprīļa līdz 2018. gada 11. jūnijam.

Atbildētāja Zemgales rajona tiesas spriedumu pārsūdzēja daļā, ar kuru izbeigts pušu kopīpašums un noraidīta atbildētājas pretprasība par uzturlīdzekļu apmēra grozīšanu.

Civilprocesa likuma 432. panta piektā daļa noteic, ka, ja tiesa, izskatot lietu, atzīst, ka zemākās instances tiesas spriedumā ietvertais pamatojums ir pareizs un pilnībā pietiekams, tā sprieduma motīvu daļā var norādīt, ka pievienojas zemākas instances tiesas sprieduma argumentācijai. Šādā gadījumā šā likuma 193. panta piektajā daļā noteiktos apsvērumus sprieduma motīvu daļā var nenorādīt.

Zemgales apgabaltiesa, novērtējusi pirmās instances tiesas sprieduma argumentāciju, atzīst, ka Zemgales rajona tiesas 2019. gada 21. oktobra spriedumā ietvertais pamatojums, kas attiecas uz apelācijas instancē izskatāmajiem prasījumiem, ir pareizs un pilnībā pietiekams, līdz ar to tiesa saskaņā ar Civilprocesa likuma 432. panta piektās daļas noteikumiem pievienojas pirmās instances tiesas veiktajam lietas apstākļu konstatējumam un sprieduma argumentācijai, to savā spriedumā neatkārtojot.

Pirmās instances tiesa pareizi konstatējusi lietas faktiskos un tiesiskos apstākļus. Attiecībā par atbildētājas apelācijas sūdzībā norādītajiem argumentiem tiesas kolēģija secina, ka tie nedod pamatu Prasītāja prasības par kopīpašuma izbeigšanu noraidīšanai vai tāda kopīpašuma sadales veida varianta noteikšanai, kādu Atbildētāja norādījusi apelācijas instances tiesā. Tāpat nav pamata noteikt lielāku uzturlīdzekļu apmēru pušu bērniem /... un /.../, nekā tas noteikts ar Rīgas apgabaltiesas 2017. gada 21. marta spriedumu.

[17] Lietā nodibināti un netiek apstrīdēti šādi apstākļi.

[17.1] Prasītājs un Atbildētāja ir kopīpašnieki nekustamajā īpašumā /adrese/, kadastra numurs /.../, (turpmāk arī – nekustamais īpašums), kur katram pieder ½ domājamā daļa. Nekustamais īpašums sastāv no zemesgabala 0,122 ha, dzīvojamās ēkas un palīgēkas.

Nekustamais īpašums iegūts uz 2002. gada 28. augusta pirkuma līguma pamata pušu kopdzīves laikā, kā arī pušu kopdzīves laikā rekonstruēts un labiekārtots.

Atbildētājas īpašuma tiesību uz nekustamo īpašumu nostiprināšanas pamats zemesgrāmatā ir 2017. gada 16. marta Jelgavas tiesas spriedums civillietā Nr. /.../.

/.../ pagasta zemesgrāmatas nodalījumā Nr. /.../ nekustamajam īpašumam ierakstīta aizlieguma atzīme bez AS "SEB banka" rakstiskas piekrišanas nekustamo īpašumu atsavināt, dāvināt, sadalīt un apgrūtināt ar lietu tiesībām, kā arī bankas labā nostiprināta hipotēka, pamats 2008. gada 13. jūnija kredīta līgums Nr. /.../, 2008. gada 13. jūnija ķīlas (hipotēkas) līgums Nr. /.../.

[17.2] Puses ir kopīpašnieki nekustamajā īpašumā /adrese/, kadastra numurs /.../, katram pieder ½ domājamā daļa šajā īpašumā. Īpašums ir prasītāja vecāku dzīvesvieta.

[17.3] Pušu laulībā dzimuši divi bērni: 2012. gada 23. maijā dēls /.../, 2002. gada 20. aprīlī dēls /.../, kurš lietas iztiesāšanas laikā kļuvis pilngadīgs.

Ar Rīgas apgabaltiesas 2017. gada 21. marta spriedumu civillietā Nr. /.../ no Prasītāja par labu Atbildētājas katra dēla uzturam piedzīti uzturlīdzekļi 300 *euro* mēnesī līdz bērnu pilngadībai.

[18] Prasītājs lūdz izbeigt kopīpašumu nekustamajā īpašumā /adrese/, ievērojot Civillikuma 1074., 1075. panta noteikumus. Norāda, ka Atbildētāja kopīpašuma izbeigšanai nepiekrīt, izveidojusies situācija, ka prasītājam realizēt savas īpašuma tiesības nav iespējams, taču vienam ir jāveic kredītmaksājumi par nekustamo īpašumu.

Atbildētāja iebildumus kopīpašuma dalīšanai pamato ar bērnu tiesībām uz mājokli, spēkā stājušos Rīgas apgabaltiesas spriedumu, kur pēc atbildētājas viedokļa noteikts, ka prasītājam jānodrošina bērnus ar mājvietu nekustamajā īpašumā, maksājot kredīta maksājumus.

[19] Civillikuma 1067. panta pirmā daļa noteic, ka īpašuma tiesība, kas pieder uz vienu un to pašu nedalītu lietu vairākām personām nevis reālās, bet tikai domājamās daļās, tā ka sadalīts vienīgi tiesību saturs, ir kopīpašuma tiesība.

Tiesību doktrīnā atzīts, ka no savstarpējo attiecību viedokļa katra kopīpašnieka tiesiskā vara pār lietu uzskatāma par aprobežotu visā tās apjomā (sk. *A.Grūtups, E.Kalniņš. Civillikuma komentāri. Trešā daļa. Lietu tiesības. Īpašums. Otrais papildinātais izdevums.- Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2002,250. lpp.*).

Nav strīda par to, ka nekustamais īpašums ir iegādāts pušu laulības laikā ģimenes un kopīgās mājaisaimniecības vajadzībām. Taču tā kā pušu laulība ir šķirta, prasītājs nevar realizēt savas kā īpašnieka pilnīgas varas tiesības pār lietu (Civillikuma 927. pants). Lai izslēgtu kopīpašuma tiesību kā aprobežojumu, kopīpašniekam paredzētas sevišķas tiesības – pieprasīt kopīpašuma dalīšanu (sk. *Augstākās tiesas Senāta 2010. gada 7. aprīļa sprieduma lietā Nr. SKC-89/2010 7. punktu*).

Šādas Civillikuma 1074. pantā paredzētās tiesības izmanto prasītājs.

Likumā noteiktais vecāku pienākums nodrošināt bērnus ar mājokli (Civillikuma 177. pants), neierobežo vecāka kā kopīpašnieka tiesības prasīt kopīpašuma dalīšanu un neparedz konkrētus kritērijus mājoklim, ar kuru bērni būtu nodrošināmi.

Pretēji atbildētājam viedoklim, Rīgas apgabaltiesas 2017. gada 21. marta spriedums nenosaka prasītāja pienākumu pušu kopīgajiem bērnu dzīvesvietu nodrošināt tieši strīdus nekustamajā īpašumā.

[20] Civillietu tiesas kolēģija nepiekrīt atbildētājas pozīcijai, ka pušu kā laulāto kopīgā manta ir galīgi sadalīta ar spēkā stājušos 2017. gada 16. marta spriedumu.

Jautājumā par laulāto kopīgās mantas sadali Augstākās tiesas Senāts atzinis, ka, izšķirot strīdu par laulāto kopīgās mantas sadali, tiesai, pirmkārt, ir jānosaka dalāmās mantas sastāvs, otrkārt, tās sadalījums laulāto starpā, un treškārt, jāveic reāla mantas sadale, ievērojot Civillikuma 1074. un 1075. pantu (sk. *Augstākās tiesas Senāta 2012. gada 6. jūlija sprieduma lietā Nr. SKC-1389/2012 14. punktu, Augstākās tiesas Senāta 2015. gada 28. decembra sprieduma lietā Nr. SKC-264/2015 (C33291609) 7. punktu*).

Kā tas redzams no Jelgavas tiesas 2017. gada 16. marta sprieduma civillietā Nr. /.../ (1. sējuma 12.–37. lapa), ar šo tiesas spriedumu tika šķirta pušu laulība un apmierināts Atbildētājas prasījums par zemesgrāmatu ierakstu grozīšanu. Ar spriedumu nospriests grozīt ierakstus nekustamo īpašumu /.../ un /.../, zemesgrāmatu nodalījumos, norādot kā īpašnieci Atbildētāju uz ½ domājamo daļu katrā no šiem īpašumiem.

Civillietās darbojas pušu sacīkstes un dispozitivitātes princips. Minētajā civillietā Atbildētāja bija paudusi savu gribu iegūt īpašumā ½ domājamo daļu no nekustamajiem īpašumiem, bet nebija lūgusi piemērot kādu no likumā paredzētajiem kopīpašuma dalīšanas veidiem. Jelgavas tiesa lietu izskatīja, ievērojot Civilprocesa likumā noteiktās lietas izskatīšanas robežas.

Apstākļi, ka minētajā civillietā tika noteikts mantas (divu nekustamo īpašumu) sadalījums laulāto starpā, neliedz pēc tam vienam no kopīpašniekiem celt tiesā prasību par reālu mantas sadali. Ievērojot minēto, izskatāmajā lietā ir izšķirams jautājums par kopīpašuma izbeigšanu.

[21] Civillikuma 109. panta trešā daļa noteic, ka dalot laulāto kopīgo mantu, ņem vērā visu laulāto mantu, kas nav atzīstama par laulātā atsevišķo mantu, - kustamās un nekustamās lietas ar visiem piederumiem, kā arī laulāto prasījumus un saistības.

Šī panta ceturrtā daļa noteic, ka laulāto kopīgā manta dalāma pēc mantojuma dalīšanas kārtības vispārējiem noteikumiem (731. p. un turpmākie panti).

Saskaņā ar Civillikuma 733. panta noteikumiem, dalot mantojumu tiesas ceļā, tiesai jārikojas vispār pēc 1075. panta noteikumiem par kopīpašuma dalīšanu, ievērojot arī 734. panta un turpmāko pantu sevišķos noteikumus.

[21.1] Atbildētājas laulības šķiršanas lietā, lūdzot atzīt viņai īpašuma tiesības uz diviem nekustamiem īpašumiem, prasību par citas laulāto kopīgas mantas dalīšanu nav cēlusi. Šādu prasījumu nav izvirzījis arī Prasītājs, lai arī paskaidrojis, ka pusēm kā laulātajiem piederēja kustamā manta, transportlīdzekļi, kas palika Atbildētājai. Līdz ar to izskatāmajā lietā tiesai dalāmās mantas sastāvā nav pamata iekļaut vēl kādu citu bijušiem laulātiem piederējušu mantu.

[21.2] Attiecībā par otru pušu kopīpašumā esošo nekustamo īpašumu – dzīvokli Nr. /adrese/, tiesas kolēģija norāda šādus apstākļus.

[21.2.1] Prasītāja izskatāmajā lietā cēla pretprasību par kopīpašuma izbeigšanu (1. sējuma 208.–212. lapa), kurā norādīja, ka ir izbeidzams arī kopīpašums uz dzīvokļa īpašumu. Tā kā dzīvoklī ir prasītāja vecāku dzīvesvieta, tad Atbildētāja lūdza to nodot Prasītājam ar pienākumu samaksāt Atbildētājai viņas daļu – ½ no kadastrālās vērtības naudā, kas savukārt tiktu novirzīta samaksai par Atbildētājas daļu nekustamajā īpašumā /adrese/.

Ar Zemgales rajona tiesas tiesneses 2018. gada 18. jūnija lēmumu Atbildētājas pretprasības pieteikums atstāts bez virzības, nosakot termiņu trūkumu novēršanai – prasījumu precizēšanai, apstākļu norādīšanai un dokumentu pievienošanai, kas apstiprina apstākļus (1. sējuma 213.–214. lapa). Cita starpā lēmumā norādīts, ka “ [...] tā kā tiesu praksē atzīts, ka nekustamā īpašuma sadali veic saskaņā ar nekustamo īpašumu tirgus vērtību, tad atbildētājai iesniedzami pierādījumi par abu nekustamo īpašumu tirgus vērtību un prasījums precizējams tā, lai būtu saprotams konkrēts apmērs, kas katrai pusei uzliekams par pienākumu izmaksāt par kopīpašuma daļu naudā, atbilstoši Civillikuma 1075. pantā noteiktajam dalīšanas veidam, jo

tiesas spriedumam jārada tiesiskas sekas gan attiecībā uz īpašuma izbeigšanu, noteikšanu, gan naudas samaksas pienākumu un tiesai jāpārbauda apstākļi attiecībā uz izmaksājamo summu apmēru”.

Atbildētāja šo tiesas lēmumu nepārsūdzēja, iesniedza tiesā pretpasības precizējumus (1. sējuma 216.–217. lapa), norādot tajos abu nekustamo īpašumu kadastrālās vērtības.

Ar Zemgales rajona tiesas tiesneses 2018. gada 3. septembra lēmumu (1. sējuma 222.–223. lapa) Atbildētājas pieteikums uzskatīts par neiesniegtu un atdots iesniedzējai.

[21.2.2] Lai gan atbilstoši likuma noteikumiem, dalot laulāto mantu, ņemama vērā visa laulāto manta, tiesas kolēģija atzīst, ka tas apstākļi, ka izskatāmajā lietā, netiek lemts par viena no pušu kopīpašumā esošā nekustamā īpašuma izbeigšanu, nedod pamatu neizšķirt jautājumu par kopīpašuma izbeigšanu nekustamajā īpašumā /adrese/.

Apelācijas instances tiesas sēdē Prasītājs paskaidroja, ka sertificēts vērtētājs sniedzis atzinumu, ka dzīvokļa īpašuma tirgus vērtība ir 3300 *euro*. Prasītājs piedāvā vienoties par šī nekustamā īpašuma tirgus vērtības vienas puses izmaksu atbildētājai, ņemot vērā, ka dzīvoklī dzīvo prasītāja vecāki.

Saskaņā ar lietā esošo nekustamā īpašuma /adrese/, novērtējuma atskaiti (2. sējuma 30.–61. lapa) šī īpašuma tirgus vērtība ir 182 000 *euro*.

Ņemot vērā ievērojamās atšķirības pusēm piederošo nekustamo īpašumu tirgus novērtējumos, kā arī saistības, kas nodrošināta ar nekustamo īpašumu /adrese/, apmēru, konkrētā strīda par kopīpašuma izbeigšanu izšķiršanu būtiski nevar ietekmēt apstākļi, ka izskatāmajā lietā netiek dalīti abi laulāto kopīpašumā esošie nekustamie īpašumi.

Pirmās instances tiesā puses nav sniegušas paskaidrojumus un pierādījumus jautājumā par dzīvokļa īpašuma dalīšanu, arī apelācijas sūdzībā nav ietverti argumenti par to, ka tiesā netika izlemts jautājums par šīs īpašuma reālo sadali, līdz ar to tiesas kolēģija neredz iespēju izskatāmajā lemt par nekustamā īpašuma – dzīvokļa Nr. /adrese/.

[22] Lemjot par kopīpašuma izbeigšanas veidu, tiesas kolēģija ņem vērā šādus apstākļus un argumentus.

[22.1] Lietā nav strīda par to, ka nekustamā īpašuma reāla sadale nav iespējama.

Judikatūrā ir nostiprinājusies atziņa, ka, ja nekustamais īpašums tiek nodots vienam kopīpašniekam, tad, nosakot izmaksājāmās summas apmēru, par pamatu ņemama nekustamā īpašuma tirgus vērtība uz lietas izskatīšanas brīdi (sk., piemēram, *Augstākās tiesas Senāta 2013. gada 14. maija sprieduma lietā Nr. SKC-173/2013 (C04220405) 8. punktu, Augstākās tiesas Senāta 2017. gada 15. novembra sprieduma lietā Nr. SKC-263/2017 (C04205509) 9. punktu*).

Nevienai no pusēm nav līdzekļu, lai izmaksāto otrai pusei atlīdzību par tās daļu īpašumā.

Atbildētāja lūdz nekustamo īpašumu nodot viņai, ievērojot to, ka šis īpašums ir viņas un pušu kopīgo bērnu dzīvesvieta.

Tiesas kolēģija atzīst, ka minētais apstākļi nav mazsvarīgs, lemjot par kopīpašuma sadales veida izvēli, taču lietā nodibinātie apstākļi nedod pamatu tiesai izdarīt secinājumu, ka Atbildētāja saprātīgā laikā spētu izmaksāt kopīpašniekam viņa daļu naudā.

Atbildētājas piedāvātais nekustamā īpašuma sadalīšanas veida – īpašuma nodošana vienam īpašniekam, variants, t.i., nodot visu īpašumu viņai, nosakot Atbildētājas pienākumu samaksāt Prasītājam viņa daļu 86 580 *euro* pa daļām līdz 2040. gada 10. janvārim, nevar tikt atzīts par taisnīgu, jo kopīpašnieka daļas izmaksa 19 gadu garumā nevar tikt atzīta par saprātīgu termiņu.

[22.2] Turklāt būtiskākais problēmjautājums un pušu domstarpību pastāvēšanas svarīgākais iemesls izskatāmajā lietā ir saistību pret AS “SEB banka” pildīšana.

Lietā nav strīda par to, ka pēc pušu kopdzīves pārtraukšanas parāda saistības pret hipotekāro kreditoru sedz vienīgi prasītājs no saviem līdzekļiem. Prasītājs norāda, ka saistības pret AS “SEB banka” izriet no darījuma, kuru viņš kā aizņēmējs noslēdzis ar banku ģimenes un kopīgās mājsaimniecības vajadzībām, bet atbildētāja norāda, ka kredītsaistības pret banku ir Prasītāja personīgās saistības, kuras viņš ņēmis savas pārmērīgi izšķērdīgās dzīves nodrošināšanai.

[22.3] Tiesas kolēģija atzīst, ka 2008. gada 13. jūnija kredīta līgumu Nr. /.../ prasītājs noslēdzis ģimenes un kopējās mājsaimniecības vajadzībām un nekustamais īpašums nodrošina saistības, kas izriet no minētā līguma. Šīs saistības ņemamas vērā, izbeidzot kopīpašumu, kā to paredz Civillikuma 109. panta trešā daļa.

Šādus secinājumus tiesai dod pamatu izdarīt turpmāk minētie apstākļi un pierādījumi.

[22.3.1] Lietā nav strīda par to, ka nekustamo īpašumu puses iegādājās kopdzīves laikā uz 2002. gada 28. augusta pirkuma līguma pamata, ņemot šim mērķim aizdevumu bankā. Dzīvojamās mājas platība īpašuma iegādes laikā bija apmēram 60 m², rekonstrukcijas rezultātā tā palielināta līdz 182 m².

Atbildētāja sīkākus paskaidrojumus par īpašuma labiekārtošanas un rekonstrukcijas darbiem nesniedza. Prasītājs norādīja, ka īpašums tika labiekārtots un rekonstruēts par līdzekļiem, kuri tika piešķirti prasītājam kā aizdevums, vairakkārt palielinot aizdevuma apmēru. Saistību nodrošināšanai nekustamais īpašums tika ieķīlāts.

[22.3.2] Pušu laulības šķiršanas lietā, nosakot mantas sadalījumu laulāto starpā, tiesa norādīja, ka “ [...] manta pieder abiem līdzīgās daļās, jo iegādāta pēc saskaņīga gribas izteikuma, ņemot aizdevumu, ar laulātās galvojumu un piekrišanu ķīlas tiesību nostiprināšanai” (Zemgales rajona tiesas 2017. gada 16. marta sprieduma lietā Nr. /.../ 14. lapa), “Tiesai nav šaubu, ka Atbildētāja ar savu darbību ir veicinājusi un sekmējusi nekustamā īpašuma /adrese/, iegādi, ņēmusi daļību tā iegādē, ko apliecina veiktās darbības aizdevuma kārtošana, īpašuma iegūšana, galvojumā un ķīlas tiesībā piekrišanas došana” (minētā sprieduma 16. lapa).

[22.3.3] No ierakstiem nekustamā īpašuma zemesgrāmatas nodalījumā redzams, ka dienā, kad noslēgts pirkuma līgums par nekustamā īpašuma iegādi, t.i., 2002. gada 28. augustā, zemesgrāmatā nostiprināta hipotēka par labu AS “Latvijas Unibanka”, pamats 2002. gada 28. augusta kredīta līgums Nr. /.../, 2002. gada 28. augusta ķīlas (hipotēkas) līgums Nr. /.../.

No 2002. gada 28. augusta darījuma konta apkalpošanas līguma (1. sējuma 219. lapa) redzams, ka AS “Latvijas Unibanka” atvērts darījuma konts, kurā banka veica naudas līdzekļu 19 932 Ls ieskaitījumu saskaņā ar bankas un Prasītāja starpā noslēgto kredīta līgumu nekustamā īpašuma iegādei. Līguma noteikumi paredz kārtību, kādā šī aizdevuma summa tiek izmaksāta nekustamā īpašuma pārdevējam.

Minētie dokumenti apliecina, ka strīdus nekustamā īpašuma iegādei tika ņemts aizdevums AS “Latvijas Unibanka”.

[22.3.4] Lietā iesniegta trīspusēja 2003. gada 8. oktobra vienošanās starp AS “Aizkraukles banka”, AS “Latvijas Unibanka” un Prasītāju, kurā AS “Aizkraukles banka” apliecina, ka izsniegs Prasītājam aizdevumu, novirzot to viņa saistību pret AS “Latvijas Unibanka”, kas izriet no 2002. gada 28. augusta kredīta līguma, izpildei, konstatējot, ka no minētā līguma izrietošo saistību apmērs uz 2003. gada 8. oktobri ir 21 097,52 Ls (2. sējuma 221. lapa).

2003. gada 9. oktobrī starp Prasītāju un AS “Aizkraukles banka” noslēgts kredīta līgums Nr. 7193, saskaņā ar kuru banka izsniedza Prasītājam kredītu 46 000 Ls. Šajā datumā Atbildētāja noslēdza ar banku galvojumu līgumu, uzņemoties pienākumu atbildēt par Prasītāja saistībām, kas izriet no minētā kredīta līguma, kā arī ar banku noslēgts ķīlas līgums, saskaņā ar kur aizņēmējs ieķīlāja saistību nodrošināšanai strīdus nekustamo īpašumu (2. sējuma 221. lapa).

2004. gada 26. februārī starp Prasītāju un AS “Aizkraukles banka” noslēgts kredīta līgums Nr. 8202, saskaņā ar kuru banka izsniedza Prasītājam kredītu 51 900 ASV dolāru summā (2. sējuma 221. lapa).

2004. gada 8. septembrī starp Prasītāju un AS “Aizkraukles banka” noslēgts kredīta līgums Nr. 11118, saskaņā ar kuru banka izsniedza Prasītājam aizdevumu 7500 ASV dolāru summā. Papildu aizdevuma summas AS “Aizkraukles banka” Prasītājam izsniedza arī saskaņā ar 2005. gada 15. marta un 2005. gada 14. oktobra hipotekārā kredīta līgumiem, nostiprinot attiecīgi hipotēkas nekustamā īpašuma zemesgrāmatas nodalījumā.

Lai gan minētajos kredīta līgumos nav norādīts aizdevuma izlietošanas mērķis, tiesai nav pamata neticēt prasītāja paskaidrojumiem, ka aizdevuma summas tika izlietotas nekustamā īpašuma un teritorijas labiekārtošanai, garāžas celtniecībai, jo atbildētāja neapstrīdēja prasītāja paskaidrojumus, ka šādi darbi pēc īpašuma iegādes tika veikti pakāpeniski, nebija iebildusi pret īpašuma iekļāšanu un hipotēku summas palielināšanu. Norādot, ka aizdevuma līdzekļus prasītājs izmantoja citiem mērķiem, atbildētāja nenorāda, kādiem mērķiem līdzekļi varēja tikt izmantoti pušu kopdzīves laikā.

Ar pušu paskaidrojumiem nodibināts un lietā nav strīda par to, ka no 2005. gada 15. marta aizdevuma summas prasītājs ir iegādājies dzīvokļa īpašumu, uz kura $\frac{1}{2}$ domājamo daļu, pamatojoties uz Jelgavas tiesas 2017. gada 16. marta spriedumu, prasītājai zemesgrāmatā ierakstītas īpašuma tiesības.

[22.3.5] Ar 2008. gada 13. jūnija vienošanās kopiju (2. sējuma 163. lapa) pierādīts, ka Prasītāja neatmaksātās saistības AS “Aizkraukles banka” kopā ir 49 937,74 *euro* un 10 Ls, AS “SEB banka” piešķir naudas līdzekļus Prasītājam kā aizņēmējam viņa saistību pret AS “Aizkraukles banka” pilnīgi izpildei.

Ar 2008. gada 13. jūnija kredīta līgumu Nr. /.../ (1. sējuma 85.– 92. lapa) pierādīts, ka Prasītājam AS “SEB banka” izsniedza aizdevumu 144 000 *euro*. Aizdevuma izmantošanas mērķis norādīts nekustamā īpašuma celtniecības finansēšana, aizņēmēja saistību refinansēšana no AS “Aizkraukles banka”. Līguma saistību izpildes nodrošinājumam Atbildētāja sniegusi galvojumu (līguma 7. punkts).

2008. gada 3. decembrī starp AS “SEB banka” un Prasītāju noslēgta Vienošanās Nr. 1 par grozījumiem 2008. gada 13. jūnija kredīta līgumā Nr. /.../ (2. sējuma 178.–180. lapa), saskaņā ar kuru puses vienojās par aizdevuma limita palielināšanu par 35 000 *euro*, kas paredzēts nekustamā īpašuma rekonstrukcijas pabeigšanai un teritorijas labiekārtošanai, nosakot kopējo aizdevuma pamatsummu 179 000 *euro*. Vienošanās noteikumus ar savu parakstu apliecinājusi Atbildētāja.

[22.4] Ievērojot iepriekšminēto, tiesas kolēģija secina, ka prasītāja saistības pret AS “SEB banka”, kuras kā ķīla nodrošina strīdus nekustamais īpašums, ir tādas, kuras Prasītājs ir uzņēmis pušu kopīgas ģimenes un mājsaimniecības vajadzībām, tādēļ ir ņemamas vērā, dalot laulātā kopīgo mantu, kā to paredz Civillikuma 109. panta trešās daļas noteikumi.

[23] Atbildētāja, lūdzot nodod nekustamo īpašumu viņas īpašumā, nepiekrīt uzņemties saistības pret banku. Absolūti netaisnīgs lietas risinājums būtu visa nekustamā īpašuma nodošana Atbildētājai, ar pienākuma noteikšanu ilgstošā laika periodā izmaksāt prasītājam viņa daļu naudā un atzīstot, ka saistības pret AS “SEB banka”, kas izriet no darījumiem, kuri noslēgti ģimenes un kopīgās mājsaimniecības vajadzībām, ir atstājamas prasītājam.

Līdz ar to tiesas kolēģija par piemērotāko un taisnīgāko kopīpašuma izbeigšanas veidu atzīst nekustamā īpašuma pārdošanu atklātā izsolē, sadalot atlikušo naudu kopīpašnieku starpā

atbilstoši katram piederošajai domājamai daļai nekustamajā īpašumā pēc tam, kad apmierināts kreditora AS “SEB banka” prasījums, kas izriet no kredīta un hipotēkas līguma.

Nepamatots ir apelācijas sūdzības arguments, ka šādā veidā izšķirot pušu strīdu, Atbildētājam tiek noteikts pienākums samaksāt prasītāja saistības.

Atbildētāja kā laulātā ir devusi piekrišanu nekustamā īpašuma ieķīlāšanai to saistību nodrošināšanai, kas izriet no aizdevuma līguma. Tiesai, izšķirot pušu strīdu, ir jālemj par kopīpašuma izbeigšanu, izraugoties vienu no kopīpašuma izbeigšanas veidiem.

Civillikuma 110. panta otrā daļa noteic, ka laulāto mantas sadalīšana neatņem laulāto kreditoriem viņu tiesības. Savukārt Civillikuma 1278. pants noteic, ka ķīlas tiesība ir tāda tiesība uz svešu lietu, uz kuras pamata šī lieta nodrošina kreditoram viņa prasījumu tādā kārtā, ka viņš var no tās dabūt šā prasījuma samaksu.

Uz nekustamo īpašumu zemesgrāmatā reģistrēta hipotēka par labu kreditoram AS “SEB banka” un noteikts aizliegums bez SEB bankas rakstiskas piekrišanas nekustamu īpašumu atsavināt un apgrūtināt ar lietu tiesībām. Izskatāmās lietas par kopīpašuma izbeigšanu ietvaros hipotekārais kreditors AS “SEB banka” ir norādījusi, ka no nekustamā īpašuma pārdošanas saņemtie līdzekļi novirzāmi bankas prasījuma apmierināšanai, atlikušie naudas līdzekļi tiek sadalīti kopīpašnieku starpā. Gadījumā, ja puses vienojas par izlīgumu, izlīguma nosacījumi jāaskaņo ar banku kā hipotekāro kreditoru. Tātad banka ir piekritusi īpašuma atsavināšanai ar iepriekšminētajiem nosacījumiem.

[24] Nav strīda par to, ka vecāku pienākums ir nodrošināt savus bērnus ar mājokli, līdz viņi paši sevi spēs apgādāt. Taču ne normatīvie akti, ne arī tiesas spriedums, kas taisīts pušu strīdā par uzturlīdzekļiem, nenoteic prasītāja kā vecāka pienākumu nodrošināt bērnus ar konkrētu mājvietu. Prasītājs no uztura sniegšanas pienākuma nav atteicies, izteica priekšlikumu pēc izsoles viņam pienākošos summu atdod cita mājokļa iegādei vai bērniem dzīvesvietu nodrošināt pie sevis, taču atbildētāja citādus risinājumus, kā vien dzīvesvietas saglabāšanu strīdus nekustamā īpašumā, neapsver.

[25] Nosakot kopīpašuma izbeigšanas veidu – pārdošanu izsolē, nav nepieciešams noteikt, ka īpašums pārdodams izsolē ar zvērināta tiesu izpildītāja starpniecību. Tiesas spriedums izpildāms atbilstoši sprieduma izpildes vispārīgiem noteikumiem.

[26] Attiecībā par Atbildētājas prasījumu par uzturlīdzekļu apmēra grozīšanu nepilngadīgo bērnu uzturam, tiesas kolēģija pievienojas pirmās instances tiesas sprieduma argumentācijai šajā jautājumā, kā tas norādīts šī sprieduma 10. punktā.

Uzturlīdzekļu apmērs, kas Prasītājam jāsniedz ar atbildētāju kopējo dēliem /.../ un /.../ ir izvērtēts ar Rīgas apgabaltiesas 2017. gada 21. marta spriedumu, kas stājies spēkā 2017. gada 14. jūnijā.

Lietā nav iesniegti pierādījumi, ka uz pašreizējo brīdi bērniem nepieciešamo uzturlīdzekļu apmērs būtu pieaudzis. Tā kā pušu bērnu dzīvesvieta ir iepriekšējā, nav pierādīts, ka mājokļa nodrošināšanai pašlaik nepieciešami papildu līdzekļi, celtā prasība par uzturlīdzekļu apmēra grozīšanu ir priekšlaicīga, nav pamatota ar konkrētiem mājokļa nodrošināšanai nepieciešamiem papildu izdevumiem.

[27] Ņemot vērā to, ka pušu dēls Prasītājs Nr.2 lietas izskatīšanas laikā 2020. gada 20. aprīlī sasniedza pilngadību, viņš iestājās lietā ar patstāvīgu prasījumu par uzturlīdzekļu piedziņu.

Prasītājs atzina prasību par uzturlīdzekļu piedziņu dēla Prasītāja Nr.2 uzturam daļēji, piekrītot maksāt uzturlīdzekļus apmērā, kāds jau tika piedzīts ar spēkā stājušos tiesas spriedumu.

Prasītājs Nr.2 pieteikumā par uzturlīdzekļu piedziņu nelūdz pārvērtēt Prasītāja mantas stāvokli un uzturam nepieciešamo līdzekļu apmēru, bet norāda, ka pieprasītā uzturlīdzekļu summa veidojas no nepieciešamajiem līdzekļiem par ēdienu un apģērbu 300 *euro* un 200 *euro* ir summa, kas nepieciešama iespējamai īrei tajā gadījumā, ja viņš būs spiests meklēt sev citu dzīvesvietu esošās dzīvesvietas teritorijā, kur ir viņa dzīvesvieta kopš dzimšanas un kur viņš vēlas pabeigt mācības vidusskolā.

Tiesas kolēģija atzīst, ka no Prasītāja par labu Prasītājam Nr.2 piedzenami uzturlīdzekļi 300 *euro* apmērā, t.i., summā, kāda piedzīta ar spēkā stājušos tiesas spriedumu Prasītāja nr.2 uzturam, izvērtējot gan abu vecāku mantas stāvokli, gan dēlu uzturam nepieciešamo uzturlīdzekļu apmēru. Nav nodibināts, ka pašreiz Prasītājam Nr.2 uzturam nepieciešami lielāki līdzekļi, nekā tas noteikts ar Rīgas apgabaltiesas 2017. gada 21. marta spriedumu. Papildu līdzekļi 200 *euro* dzīvokļa īrei ir tikai Prasītāja Nr.2 prognozētā summa, kāda būs nepieciešama mājokļa nodrošināšanai, kas netiek apstiprināta ne ar vienu lietā iesniegtu pierādījumu.

[28] Civillietu tiesas kolēģija atzīst, ka pirmās instances tiesa, izšķirot pušu strīdu, sniegusi atbilstošu juridisko novērtējumu lietas apstākļiem.

[29] Ievērojot judikatūras un doktrīnas atziņas par to, ka kopīpašuma izbeigšanas lietās pušu procesuālais stāvoklis pēc būtības ir vienāds un tiesa izraugās piemērotāko dalīšanas veidu (sk. *Augstākās tiesas Senāta 2020. gada 22. aprīļa spriedumu lietā Nr. SKC-120/2020 (C170962150) 10. punktu*), tiesāšanās izdevumi no atbildētājas prasītāja lietā nav piedzenami. Saskaņā ar Civillikuma 42. pantu, izspriežot lietu pēc būtības, tiesa izlemj jautājumu par tiesas izdevumu atlīdzināšanu valstij. Prasītājs Nr.2 no tiesas izdevumu samaksas ir atbrīvots saskaņā ar likumu.

Lietā radušies ar lietas izskatīšanu saistītie izdevumi par pavēstu un citu dokumentu nosūtīšanu kopā 12 *euro*, kas līdzīgās daļās piedzenami no Prasītāja un Atbildētājas.

Rezolutīvā daļa

Saskaņā ar Civilprocesa likuma 432.–434. pantu, tiesa

nosprieda

Prasītāja prasību par kopīpašuma izbeigšanu apmierināt.

Izbeigt Prasītāja, personas kods /.../, un Atbildētājas, personas kods /.../, kopīpašumu uz /.../ pagasta zemesgrāmatas nodaļumā Nr. /.../ ierakstīto nekustamo īpašumu /adrese/, kadastra numurs /.../.

Noteikt nekustamā īpašuma /adrese/, kadastra numurs /.../, sadales veidu – pārdot nekustamo īpašumu /adrese/, kadastra numurs /.../, atklātā izolē, sadalot saņemto naudu starp kopīpašniekiem Prasītāju, personas kods /.../, un Atbildētāju, personas kods /.../, atbilstoši katram piederīgai daļai nekustamajā īpašumā.

Noteikt, ka saņemtā nauda no nekustamā īpašumu /adrese/, kadastra numurs /.../, starp kopīpašniekiem Prasītāju un Atbildētāju, atbilstoši katram piederošai domājamai daļai nekustamajā īpašumā sadalāma tikai pēc tam, kad apmierināts kreditora AS “SEB banka” prasījums izrietošs no 2008. gada 13. jūnija kredīta līguma Nr. /.../ un 2008. gada 13. jūnija ķīlas (hipotēkas) līguma Nr. /.../.

Noraidīt Atbildētājas prasību pret Prasītāju par uzturlīdzekļu apmēra grozīšanu.

Daļēji apmierināt Prasītājs Nr.2 prasību par uzturlīdzekļu piedziņu.

Piedzīt no Prasītāja, personas kods /.../, par labu Prasītājam nr.2, personas kods /.../, uzturlīdzekļus 300 *euro* mēnesī, sākot no 2020. gada 14. maija līdz laikam, kad Prasītājs Nr.2 pats sevi var apgādāt, bet ne ilgāk kā līdz Prasītāja Nr.2 24 gadu vecumam. Uzturlīdzekļi maksājami uz Prasītāja Nr.2, personas kods /.../, kontu /.../.

Piedzīt no Atbildētājas, personas kods /.../, par labu valstij ar lietas izskatīšanu saistītos izdevumus 6 *euro*.

Piedzīt no Prasītāja, personas kods /.../, par labu valstij ar lietas izskatīšanu saistītos izdevumus 6 *euro*.

Ar lietas izskatīšanu saistītie izdevumi iemaksājami – saņēmējs Tiesu administrācija, reģistrācijas Nr. 90001672316, saņēmēja iestāde Valsts kase, konts LV51TREL2190458019000, iemaksas mērķis EKK 21499, dati lietas identificēšanai.

Noteikt termiņu sprieduma labprātīgai izpildei 30 dienas no sprieduma spēkā stāšanās dienas. Maksājuma apliecinātie dokumenti, kas apstiprina tiesas izdevumu samaksu, minētajā termiņā iesniedzami Zemgales apgabaltiesas kancelejā.

Spriedumu var pārsūdzēt kasācijas kārtībā 30 dienu laikā no sprieduma sastādīšanas dienas Augstākās tiesas Civillietu departamentam, kasācijas sūdzību iesniedzot Zemgales apgabaltiesā.

Sprieduma sastādīšanas datums – 2020. gada 14. jūlijs.

Tiesnese	(personiskais paraksts)	A. Misiuna
Tiesnese	(personiskais paraksts)	M. Terjuhana
Tiesnese	(personiskais paraksts)	I. Preisa

NORAKSTS PAREIZS

Zemgales apgabaltiesas tiesnese
Jelgavā 2020. gada 14. jūlijā

A. Misiuna

Lieta Nr.C15161717, SKC-1365/2020

Latvijas Republikas Senāts
RĪCĪBAS SĒDES LĒMUMS
Rīgā 2020.gada 2.novembrī

Senatoru kolēģija šādā sastāvā:

senatore Ļubova Kušnīre

senators Aivars Keišs,

senatore Inta Lauka,

rīcības sēdē izskatīja /pers. A/ un /pers. B/ kasācijas sūdzības par Zemgales apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2020.gada 14.jūlija spriedumu.

Aprakstošā daļa

Zemgales apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģija izskatīja civillietu /pers.C/ prasībā pret /pers. A/ par kopīpašuma izbeigšanu, /pers. A/ pretprasībā par uzturlīdzekļu bērnam apmēra palielināšanu un /pers. B prasībā pret /pers. C/ par uzturlīdzekļu piedziņu. Ar Zemgales apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2020.gada 14.jūlija spriedumu prasība par kopīpašuma izbeigšanu apmierināta, bet pretprasība noraidīta un daļēji apmierināta /pers. B/ prasība par uzturlīdzekļu piedziņu. Par minēto spriedumu /pers. A/ un /pers. B/ iesniedza kasācijas sūdzības. Motīvu daļa Senatoru kolēģija atzīst, ka attiecībā uz /pers. A/ kasācijas sūdzību par apelācijas instances tiesas spriedumu daļā, ar kuru apmierināta prasība par kopīpašuma izbeigšanu, ir konstatējams Civilprocesa likuma 464.1 panta otrās daļas 2.punktā norādītais pamats atteikumam ierosināt kasācijas tiesvedību, jo senatoru kolēģijai, izvērtējot kasācijas sūdzībā šajā sakarā minētos argumentus, nav acīmredzama pamata uzskatīt, ka pārsūdzētajā spriedumā ietvertais lietas iznākums šajā daļā ir nepareizs un ka izskatāmajai lietai ir būtiska nozīme vienotas tiesu prakses nodrošināšanā vai tiesību tālākveidošanā. Savukārt attiecībā uz /pers. A/ un /pers. B/ kasācijas sūdzībām par apelācijas instances tiesas spriedumu daļā, ar kuru noraidīta /pers. A/ pretprasība par uzturlīdzekļu apmēra grozīšanu un daļēji apmierināta /pers. B/ prasība par 2 no 2 uzturlīdzekļu piedziņu, senatoru kolēģija atzīst, ka tās atbilst Civilprocesa likuma 450. - 454.panta prasībām un šajā daļā ir ierosināma kasācijas tiesvedība. Rezolutīvā daļa Pamatojoties uz Civilprocesa likuma 464.panta otro un trešo daļu, 464.1 panta otrās daļas 2.punktu un 464.2 pantu, senatoru kolēģija nolēma atteikt ierosināt kasācijas tiesvedību sakarā

ar /pers. A/ kasācijas sūdzību par Zemgales apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2020.gada 14.jūlija spriedumu daļā, ar kuru apmierināta prasība par kopīpašuma izbeigšanu. Ierosināt kasācijas tiesvedību sakarā ar /pers. A/ un /pers. B/ kasācijas sūdzībām par Zemgales apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2020.gada 14.jūlija spriedumu daļā, ar kuru noraidīta /pers. A/ pretprasība par uzturlīdzekļu apmēra grozīšanu un daļēji apmierināta /pers. B/ prasība par uzturlīdzekļu piedziņu, kā arī daļā par tiesāšanās izdevumu piedziņu, un šajā daļā noteikt lietas izskatīšanu rakstveida procesā. Lēmums nav pārsūdzams.

Senatore (paraksts) Ļ. Kušnīre

Senators (paraksts) A. Keišs

Senatore (paraksts) I. Lauka

NORAKSTS PAREIZS

Senatore Ļ. Kušnīre

Rīgā 2020.gada 2.novembrī

Galvojums

Ar šo es galvoju, ka bakalaura darbs “**Bijušo laulāto kopīpašuma dalīšanas tiesiskais regulējums un problemātika**” ir izstrādāts patstāvīgi, tajā nav pieļauts citu personu intelektuālā īpašuma tiesību pārkāpums vai plaģiāts – citas personas radošās darbības rezultātu tālākā paušana savā vārdā. No citiem avotiem ņemtajiem darbiem, definējumiem un citātiem darbā ir uzrādītas atsauces. Izmantoti citu autoru pētījumu rezultāti un datu avoti ir norādīti atsaucēs. Darbs nekad nav publicēts un pirmo reizi tiek iesniegts aizstāvēšanai

Valsts noslēguma pārbaudījuma komisija komisijā.

Apliecinu, ka EKA Moodle sistēmā augšupielādētā darba teksts ir identisks papīra formātā iesniegtā darba tekstam (neattiecas uz studiju darbiem).

_____ /Sandra Golubeva/

20___. gada _____